

E

108 985

יעקב כאנוי שרר את-אלהים:

SIVE

DE MIRABILI
CUM FILIO DEI
JACOBI LUCTA

ET POST HANC
REPORTATA VICTORIA,

Ex GEN. XXXII. vers. 24. seqq.

EXERCITIUM ACADEMICUM,

QVOD

DEO OPTIMO MAXIMO ANNUENTE,
IN ACADEMIA WITTEBERGENSI,

PRÆSIDE

VIRO MAXIME REVERENDO, MAGNIFICO, AMPLISSIMO
ATQVE EXCELLENTISSIMO,

DN. ABRAHAMO CALOVIO,

Doctore Theologo consummatissimo, deque universa Ecclesia Christiana meritissimo, in Academia Wittebergenfi Prof. Publico Primario longe celeberrimo, Ecclesiæ Wittebergenfis Pastore, & Circuli Electoralis Superintendente Generali vigilantissimo, nec non Synedrii Ecclesiastici Assessore gravissimo,

*Dn. Præceptore, Patrono ac Promotore suo filialiter
æternumq; devenerando,*

PUBLICÆ VENTILANDUM EXHIBUIT

M. STEPHANUS PILARIK,

Matthæivilla Hungarus,

CALENDIS JULII, A O. R. M. DC. LXIX.

WITTENBERGÆ, Typis CHRISTIANI SCHRÖDTER, Acad. Typ. 1719.

Ed. II

עו עו

PROOEMIUM.

SI quid est, quod devota hominis Christiani meditatione dignum censeamus, est sane quod Moses, *ὁ δὲ ἀνδρῶν ἀπὸ πνεύματος αἰγὶς φερόμενος* 2. Pet. I. 21. de stupenda & admiratione omni maiore, Jacobi Patriarchæ cum DEO lucta recenset. Gen. XXXII. 24. seq. Abstrusum est cum homine DEUM con-
gredi, & ab impotentissima creatura creatorem potentissimum vinci. Unde quoddam operæ pretium nos facturos arbitramur, si quantum pagellarum & temporis permittit angustia, *ἀνδρῶν ποσειδάωνος* hanc sub
piæ & modestæ considerationis incudem revocemus, quid possint hu-
meri, quid ferre recusent, exploraturi. Ac ad id quidem materiæ nos
movit, qua se maxime commendat, Dignitas, Necessitas, Difficultas atque
Jucunditas. *Dignitas* quidem, cum nihil præstantius censi possit, quam
in Lege Domini meditari die ac nocte. Psal. I. 1. nec ullus labor a Christia-
no suscipi queat dignior aut locari melius, quam qui Scripturæ Testa-
menti utriusque scrutandæ impenditur, usque dum stella matutina appa-
reat, plenumque solis jubar pelluceat 2. Pet. I. 19. Enimvero cum Vete-
ris Test. Scriptura, Novi sit fundamentum, eo diligentius & attentius
evolvenda est, res Novi Testamenti, cum promissionibus, vaticiniis &
typis conferendæ, & fides nostra, deprehensa doctrinæ convenientia,
magis magisque confirmanda. Ideo Salvator scribam ad regem DEI
edoctum similem esse vult Patrifamilias, proferenti è thesauro suo nova
& vetera Matth. XIII. 25. *Necessitatem* ostendit oraculum Salvatoris no-
stri Joh. V. commate 39, ubi *ἐπεύχων* imperat; †

† *Επεύχων* per Indicativum exponunt Theologi Pontificii & Calvi-
niani, nonnulli etiam ex nostratibus. Sed rectius pro Imperativo
habetur. Si Indicativus foret, Christus videretur attribuere Ju-
dæis, quod alibi ab ipsis omisum queritur. Nempe scrutinium
Scripturarum accuratum, sanctum atq; devotum, quale Berrhoën-
sium fuit & emphatice voce *ἐπεύχων* significari solet. Qua ratione
si scrutari Scripturas fuissent, neque negligentia a Christo accusari
potuissent v. 44. 46. 47. & in illis Messiam quoque, de quo testifican-
tur, invenissent. Unde Syrus Imperativum retinet: כחכו בצו

Bezaus Ketove. Quam expositionem etiam totus contextus confirmat, cum omnia apte sic cohæreant: Vos videmini vobis in Scripturis vitam æternam habere: & illæ sunt quæ testificantur de me. Sed non vultis venire ad me, ut vitam habeatis. Scrutamini ergo Scripturas & diligentissime evolvite, ut quam videmini vobis in iis habere vitam æternam, etiam reipsa assequamini, ut earum de me, vero mundi Messia testificationem agnoscatis, perque hanc ad me veniatis. Ita fiet, ut credentes Mosi ac Prophetæ scripserunt v. 46. Accedit, quod Pronomen ἐμῆς, voci ἰησுவῆς additum non sit, quod alias verbis Indicativi temporis, præmitti solet: quemadmodum etiam h. l. verbo δοκῆτε præmittitur. Imperativos autem sine Pronominibus enunciari notissimum est. Vid. Matth. VI. 1. 33. c. VII. 1. 1. Thess. V, 16. 17. 18. seqq. Proinde, Salvator gravissime reprehendere hic Judæos voluit & acerbissime objurgare: quippe qui splendide & magnifice de Scriptura sentirent & loquerentur, in ejusdem lectione vitam æternam consistere dicerent, eandemque de Messia testificari agnoscerent; nihil tamen minus, quam Scripturam diligenter & attente evolverent, nihil minus in ea, quam Messiam quærerent. Hinc tali forte eos argumento volebat convincere κατ' ἀνθρῳπον: Quicumque videntur sibi in Scripturis vitam æternam habere, easdemque de Messia testificari agnoscunt, illi ex dictamine conscientiæ suæ, ut vitam æternam assequantur & in Messia cognitionem deveniant, tenentur Scripturas scrutari. Atqui vos Pharisei & Scribæ, videmini vobis in Scripturis vitam æternam habere, easdemque de Messia testificari agnoscetis. Ergo vos Pharisei atque Scribæ tenemini ex dictamine conscientiæ vestræ, Scripturas scrutari, ut vitam æternam assequamini & in Messia cognitionem deveniatis. Optime proinde Chrysostom. Hom. 14. in Joh. ὁ κύριος τοῖς Ἰουδαίοις παραγνῶν τὰς γραφὰς ἰησுவῆν, ἐπιπλῆον ἡμᾶς εἰς ζήτησιν ἐνάχες. Hinc ipsemet Jesuita Maldonatus, in modo imperandi, quam indicandi, rectius accipi, cum Chrysost. Theophyl. Augustino & omnibus autoribus gravioribus, observat in h. l. Toletus etiam Athanasium adducit & Patres complures alios, observans hanc communissimam esse sententiam. Conf. Matr. Flac. Illyr. Glossa super Joh. V. f. m. 368. a. b. B. Dn. D. Dannah. Hermen. S. p. 66. seqq. & Hodol. Phœn. I.

p. 88. B. Dn. D. Wolsf. Franz. Schol. Sacrif. præfat. B. Dn. D. Gerh. Conf. Cathol. Tom. II. l. 2. Art. 1. cap. 2. p. 156. Magnif. Dn. D. Calov. Prælection. Privatis ad Synopf. Controv. Prælim. de Scriptura S. Th. XI. Similiter Emserus & Ditenbergius modo Imperandi reddiderunt.

Et Apostolus, qui ταῦτα, inquit, μελέτα, ἐν τέτοις ἰδοι, hæc meditare, in his esto totus, 1. Tim. IV, 15. *Difficultatem probat tum mentis nostra cecitas atque infirmitas*, in spiritualibus plus quam Ægyptiaca nocte noctibus offusæ, nec ad ea aliter se habentis, quam noctycoracis oculi ad solem intueundum: *tum materia sublimitas*, quam nulla cogitatione satis assequi, nulla sua lingua eloqui poterit vel disertissimus homo, est enim ὑπὲρ ἄν, ὑπὲρ λόγον, ὑπὲρ κατὰ ληψιν. Sane hic locus, ut B. Lutherus noster censet Comment. in h. l. fol. 490. ab omnibus habetur inter obscurissimos totius Veteris Testamenti, quia agit de sublimi illa tentatione, qua dimicandum est Patriarchæ Jacob, non cum carne & sanguine, aut cum Diabolo; sed adversus Deum ipsum. Jucunditas denique. Quid quæso mens Christiana concipiet jucundius, quam totius Scripturæ Θεοπνεύστῃ τέλει σκοπιμώτατον, ultimum scopum, primum objectum, principale argumentum, præcipuum finem & quasi centrum, Christum Jesum Psal. XL 8. Ebr. X 7. Luc. XXIV. 27. 44. Joh. V. 39. qui est idem heri & hodie & in secula Ebr. XIII. 8. etiam in Vet. Test. quærere, quæsitum invenire, de eo collationem instituire, ut falsis opinionibus rite detectis & refutatis solide, contra mendacium veritatem asserere, assertæ arctius & firmitus adherere, & cum Apostolo 1. Corinth. II. 2. nihil aliud scire se nisi Jesum crucifixum gloriari possit.

Ut autem feliciter hanc telam pertexere queamus, & verum ac genuinum Textus nostri sensum eruere, erroris omnis præsciendæ occasio. Qua via, rogitas? vocabulorum evolutione, atq; Grammaticæ vocum elucidatione. Non posse Scripturam intelligi Theologice, nisi intelligatur Grammaticè, bene ait Phil. Melanch. ap. Scult. observat. in Matt. & Marc. Vocabula sunt rerum cubilia, & qui nescit, quid sit nominis, nescit etiam, quid sit rei. Ἀρχὴ τῆς παιδείας ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις. Initium doctrinæ, nominum consideratio est, verissime dixit Socrates ap. Arrianum l. 1. de Epict. disp. 17. quo respectu τὰ ὀνόματα a quibusdam judicantur dicta quasi τῶν ὄντων νοήματα. Proinde barbara Dulardi vox, quanto eris melior Grammaticus, tanto pejor Theologus, merito expurgatoriam spongiam Vivetio l. 2. de causis corrupt.

art. p. 73. experta est. Et Georgii Calixti consilium huic non omnino
dispar, operæ pretium non videri, tantum temporis & laboris Gram-
maticæ & vocabulis addiscendis impendere, qui scientiam rerum ad-
amaret Summe Reverendus atque Magnif. Dn. D. Calovius, fufius examinât
& perstringit in Prefat. Isag. ad Stud. Theol. Rectius de eadem judica-
re didicerunt Orthodoxi B. D. Chemnitz. part. 2. LL. f. 202. & 229 B. D.
Glassius Prefat. ad Gram. S. B. D. Dannhaw. Hermenevt. S. sect. 1. art. 5.
p. 110. seqq. Magnif. Dn. D. Calov. noster l. c. aliq; post B. Lutherum plu-
rimi, qui Grammatices & Linguarum studium, in suis scriptis passim in-
culcat. Nec abs re quidem. Unde enim est, quod in dignoscendo veri-
tatis & falsitatis confinio, talpa minus perspicaces sint plurimi, & non-
nulli minime indocti viri, ut verbis utar Cornel. a Lap. Prefat. in Pent-
teuch. in re Theologica adeo leviter quandoq; abrepto axiomate sacro
abutantur, ut Hæreticis cachinnum, Catholicis bilem moveant? Igno-
rantia nempe Sacræ Grammaticæ, tantum sensibus eorum glaucoma
objicit, ut inanem speciem & spectrum pro Helena amplectantur, &
asinum pro Iside aliquando venerentur. Phœnomenorum coelestium
imperitus, criniti syderis jubar, solem nocturnum interpretatur; astrô-
rum coeliq; conscius, relescopii beneficio, nubem illud esse ætheream,
emendicatum e lucis fonte lumen reflectentem, advertit. Cum igitur
nemo, regula hac destitutus, veritatem ex Sacris pandectis feliciter erue-
re, dextre proponere, solide munire, & contra quosvis adversariorum
insultus mascule defendere possit, merito voces textus nostri ad eam,
tanquam minus fallacem, aprandas censemus. Recte Megalander
noster Lutherus Tom. V. Jen. fol. 147. scribit: Alle Worte Gottes
wollen haben/ daß man darauf mercke/ und nachdencke/ und nicht so
überhin lauffe/ und lasse sich düncken/ man habe sie so grund rein aus
verstanden/ wie die leichtfertigen/ sattfamen/ überdrüssigen Geister
thun/ wenn sie ein Wort Gottes einmahl gehöret haben/ so muß es
ein alt Ding seyn/ und gassen auf etwas Neues/ als könten sie alles/
und alles was sie gehöret haben. Ante omnia itaq; de vera Textus Ana-
lysi solliciti, singula Moſis verba ordine ponderabimus. Dominus de
coelis, sine quo nihil facere possumus Joh. XV. 6. adit huic nostræ ope-
ræ, illabatur collustratione sua superna menti nostræ, & universum hoc,
quod molimur, negotium, in uominis sui sanctissimi gloriam, clemen-
ter dirigat! Amen.

TEXTUS

Genes. XXXII. vers. 24. seqq.

ORIGINALIS.

VERSIO INTERLINEARIS
ARIE MONTANI.

וַיִּתְּחַר יַעֲקֹב לִבּוֹ וַיִּאָּבֵק
אִישׁ עִמּוֹ עַד עֹלֹת הַשָּׁחַר :
וַיִּרְאֶה כִּי לֹא יִכְלֶה לוֹ
וַיָּנֹעַ בְּכַף יָדוֹ ————— וַיִּכּוּ
וַתִּקַּע בֶּת — יָרֵךְ יַעֲקֹב
בְּהֶאָבֵקוֹ עִמּוֹ : וַיֹּאמֶר
שְׁלַחְנִי כִּי עֹלֹת הַשָּׁחַר
וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלְּחֶךָ כִּי אִם—
בְּרַכְתֵּנִי : וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֶה—
שִׁמְךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב : וַיֹּאמֶר
לֹא יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר עוֹר שִׁמְךָ
כִּי אִם יִשְׂרָאֵל בְּשִׁדּוּת
עִם אֱלֹהִים וְעַבְד־אֲנִשִּׁים
וַתִּקְרָא : וַיִּשְׁאֵל יַעֲקֹב
וַיֹּאמֶר הִגִּידְתָּנִי שִׁמְךָ
וַיֹּאמֶר לְמַד וְלֹא תִשְׁאֵל
לְשִׁמִּי וַיִּכְרֶה אֹתוֹ שֵׁם :
וַיִּקְרָא יַעֲקֹב שֵׁם הַמָּקוֹם
פְּנִיֵאל כִּי רָאִיתִי אֱלֹהִים
פָּנִים אֶל-פָּנִים וַתִּנָּצֵל
נַפְשִׁי : וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ
כַּאֲשֶׁר עָבַר אֶת-פְּנוֹאֵל
וַהֲוָה צֹלַע עַל-יָרְכּוֹ :

ET remansit Jahacob solus i
pse. Et luctatus est vir cum
eo, usque ad ascendere aurora.
Et vidit, quod non praevaleret
ei : & tetigit in curvaturam fe-
moris ejus, & movit se curva-
tura femoris Jahacob in luctan-
do illo secum. Et dixit: Dimitt-
te me, quia ascendit aurora.
Et dixit: Non dimittam te,
quin benedixeris mihi. Et dixit
ad eum: Quod nomen tuum?
Et dixit: Jahacob. Et dixit: Non
Jahacob dicetur ultra nomen
tuum, quin imo Israël: quia
princeps fuisti cum DEO, &
cum hominibus, & praevaluisti.
Et interrogavit Jahacob, & di-
xit: Indica quæso nomen tuum.
Et dixit: Ut quid hoc interro-
gas de nomine meo? Et bened-
dixit ei ibi. Et vocavit Jahacob
nomen loci Peniel: quia vidi
DEUM facies ad facies, & li-
berata est anima mea. Et or-
tus est ei Sol, quando transivit
Penuel, & ipse claudicans super
femur suum.

SECTIO

SECTIO ANALYTICA.

Sistens

Analysin vocum Grammatico-Philologicam.

I.

וַיֵּתֶר *remanſit.* 3. perf. m. ſing. Fut. Niphal, Radicis in Kal. inuſitata; יֵתֶר, quæ in Niphal ſignificat remanſit, reliquus vel ſuperſtes fuit, unde Syriacum יֵתֶר *iſar* lucratus eſt, abundauit. Jod dageſchandum in Vau mutatur. Vid. Excell. Dn. Sennert. Gramm. Ebr. p. 89. reg. 1. Sic Exod. XXIX. 34. Si יֵתֶר remanſerit vel reliquum erit de carne. 1. Reg. XIX. 10. וַאֲחֵר & relictus ſum ego ſolus Eſa XXXIX. 6. לֹא-יֵתֶר non relinquetur quicquam. Particula Vau Futuri in Præteritum conuerſiua punctatur ſequente Dageſch Grammat. pag. 84. Multas autem in Sancto codice habet ſignificationes, quas noſſe non parum exegatam iuvat Theologum. Alſtedius præcognit. Theol. L. II. f. 155. ex Brunneri Grammar, triginta ſeptem recenset, quas omnes huc transferre prolixum nimis foret. Quamvis labor iſte non ſuperfluous eſſet, aut hominis otioſi, cum ſæpe controverſiæ totius & litigii cardo, in unica particula verti, ac ab unius particulae & literæ genuina expoſitione, pendere videatur, ut illud Ebraeorum diſterium optime hic accommodari poſſit

אֵין בתורה אפילו אחרי שאלו עקרים גדולים והררים
:רמיס תלויין בור: non eſt in Lege vel una litera, a qua non dependeant fundamenta (articuli vel capita principalia fidei) magna & montes excelsi. Primario quidem ac comuniſſime particula ו Conjunctionis COPULATIVÆ ET officio fungitur. Deinde pro varia orationis ſerie & textus exigentia eſt particula (A) *Adverſativa* SED. ut Gen. III. 3. וּמִפְרִי sed de fructu c. XXX. 30. וְעֵתָה sed jam. Sic cap. XLIII. 19. Ex. XIII. 18. XIV. 8. Pſal. II. 6. III. 4. V. 8. XIII. 6. XVII. 15. XVIII. 19. XX. 8. XXII. 7. XXVI. 11. XXVII. 10. XXXV. 9. XXXVI. 9. 11. XLI. 11. 13. XLIV. 18. XLIX. 13. L. 7. 16. LXIV. 8. LXXIII. 23. LXXVIII. 7. LXXXI. 11. LXXXVI. 15. CXII. 9. 11. XCVI. 5. CVI. 8. 43. CXV. 3. CXVIII. 13. 18. CXXXIX. 11. Proverb. II. 22. XXIX. 19. XXX. 25. ſeq. Eccleſiaſt. I. 4. II. 14. 19. IV. 8. V. 11. VII. 23. VIII. 5. 13. IX. 15. Eſa. IX. 10. XXIX. 13. LIII. 5. Zach. VIII. 19. Malach. I. 2. 3. 4. &c. (B) *Comparativa* SIC, SIMILITER, quo ſenſu a Judæis appellatur

tur **וְהַשְׁוִיָּה** Van adæquationis ; ut : Prov. X. 25. Sicut transit tur-
bo **וְהָיָה** sic non est (perit) impius. Sic cap. XVII. 3. XXV. 23. 25. seq.
Esa. LIII. 7. Job. V. 7. (C) Respondet *Adverbio Temporis*, præsertim in
libris Historicis, & adhibetur pro **תָּנָּה** TUNC, E. g. Gen. III. 5. Si
comederitis, **וְנִפְקְחוּ** tunc aperientur oculi vestri c. XVIII. 10. **וְהָיָה**
tunc erit filius Saræ. Sic Exod. VII. 9. Lev. XXVI. 4. Jos. IV. 18. 1. Sam.
XII. 14. 15. Ps. VII. 8. XXXI. 14. XXXIX. 12. XL. 6. XLVI. 1. 7. LXXII. 26.
LXXIII. 22. 26. CXLII. 4. Proverb. XXIV. 14. Jerem. XXIII. 22. Hof. VII.
1. &c. (D) *Illativa & Conclusiva*, **וְהָיָה** ITAQUE, ut Psalm. II. 10.
וְהָיָה nunc igitur Reges intelligite. VII. 8. **וְהָיָה** igitur cætus po-
pulorum circumdabit te. Sic Psalm. XVIII. 47. XXII. 20. LI. 8.
LXXVIII. 33. CVI. 43. CXVIII. 7. CXXXIX. 16. Prov. VIII. 31. Hof. IV.
5. XI. 6. Amos V. 27. Mich. VI. 13. &c. præprimis præcedente causali
כִּי quia, ut Ezech. XVIII. ult. **כִּי** quia non delector morte morientis
וְהָיָה itaque avertite vos. Sic Psalm. XLV. 12. XCI. 14. CXVI. 2.
item eadem sequente, ut Eccles. II. 17. VIII. 15. &c. (E) *Intensiva &*
Emphatica, occultam quandam ac latentem vim orationi afferens, &
affectum vehementem exprimens, ut exponi possit PRÆSERTIM,
IMO, UTIQUE, ut Psal. II. 6. **וְהָיָה** Utique ego inunxi Regem meum.
XVIII. 1. **וְהָיָה** præsertim e manu (potestate) Saul. Hinc dexterrimus
Scripturæ interpretes Magnif. Dn. D. Geier. Prælect. in Psalm. XVIII.
1. p. 263. scribit : Conjunctio copulativa (**וְ**) hoc loco singulare ali-
quid designat, seu hostem inter cæteros eminentem maxime, ad-
eoque convenienter redditur, præsertim : ut Marc. XVI. 7. discipu-
lis & Petro Jos. II. 1. terram istam & Jericho. Sic adhibetur Psal. VII.
5. XXIX. 5. XXXI. 12. LXXVIII. 7. Proverb. III. 34. VI. 16. XXIII. 18. Lev.
V. 1. XVIII. 29. XXII. 13. Numer. XXXIII. 55. Deuter. V. 31. Judic. XI. 33.
De hoc sensu conf. B. Glass. I. 3. Phil. S. tr. 7. c. 3. p. 589. (F) *Conditio-*
nalem sensum involvit, **וְהָיָה** SI, ut Genes. XLIV. 22. **וְהָיָה** & si deseruerit.
Exod. XII. 13. **וְהָיָה** & si videro sanguinem. Sic vim conditionalem
inclusam habet Levit. X. 29. Judic. VI. 13. Psal. XXXVII. 10. XLIX. 10.
LXXVII. 4. CVII. 25. CXXXIX. 11. Prov. XVIII. 17. Exech. III. 17. (G)
Quando nomini interponitur, *Distributionis & Diversitatis* notionem
obtinet. ut Gen. XXXVI. 24. **וְהָיָה** cum Aja tum Hana.
Deut. XXV. 13. Non erit tibi in loculo tuo **וְהָיָה** lapis & lapis,
seu pondus & pondus, h. e. pondus diversum majus alterum, alte-

rum minus. Sic v. 14. Item Psalm. X. 6. לדר ודר In generatio-
nem & generationem, h. e. per singulas generationes, quæ Phrasîs
habetur etiam Psal. XC. 1. XLIX. 12. CX. X. 90. Prov. XXVII. 24. & alibi.
Psal. XII. 3, loquuntur לרב ורב corde & corde, h. e. duplici animo
1. Paral. XXVI. 13. לשער ושער in porta & porta h. e. in singulis por-
tis 2. Par. XIX. 5. לעיר ועיר in urbe & urbe, h. e. in singulis urbibus,
(H) Significatio ejus reduci potest ad classem *Pronominis Relativi* אשר
QVI, QVÆ, QVOD, ut Psalm. LXVIII. 10. ונלדאר quæ defes-
sa est. Similiter Psal. LXXVIII. 39. LXXXIX. 49. CIV. 25. CXVIII. 27.
Proverb. XIX. 1. XXIII. 5. XXVIII. 6. Eccles. VI. 12. Jud. II. 21. Hos. VIII.
4. 13. Plura in hanc rem suppeditat Da. D. Glasius Phil. I. 3. t. 2. C. 15.
p. 201. (I) Est particula *Rationalis* significans QVIA, EO QVOD, ut
Psal. I. 3. ויהיה quia est tanquam arbor. Vide etiam Psal. VII. 10. LX.
13. & 1. Reg. XVIII. 3. 4. Sic Virgil. Eclog. 9. Audieras & (quia) fa-
ma fuit. Hoc loco sive adverbative, sed, cum Tremellio & LXX.
ἐπὶ λέει φθῆ δὲ Ἰακώβ μόνον, sive Adverbialiter, tunc, exponas, per-
inde est nec sensui quicquam decedit.

II. יעקב *Jacob*. Nomen Proprium tertii ab Abrahamo Pa-
triarchæ Jacob, ipsam ejus indolem, naturam atque statum, nempe
Supplantatorem inferens. (Agnosceit enim Radicem יעקב calx, cal-
caneum : Ad quas natales ipse Moses respicit Gen. XXV. 26. inquit,
ideo vocatum eum Jacobum, quia עשו בעקב אחריו manus
ejus tenebat calcaneum Esau. Unde quidam literam (י) dicunt
esse ex יר manus, quamvis rectius alii Propriorum formativam fa-
ciant, sicut in aliis nominibus Propriis v. g. Jehova, Ismaël, Isaac, Jeph-
ta, Jehuda, Israël, &c. DEUS etiam ad etymologiam hanc digitum
intendit quasi Genes. XXV. 23. definitiva sententia futurum Jacobi
statum prænuncians, his verbis : Major serviet minori. Quamvis
vero Jacob dictus sit ab עקב calcaneo, non tamen calcaneum, sed
supplantatorem potius significat. Nam in significatione nominum,
aliud est quandoque id, a quo imponitur nomen ad significandum,
& id, ad quod significandum nomen imponitur. Regula est Tho-
mæ p. 1. q. 13. a. 2. ad 2. Sic (יורה) dicta est a vita (יורה) Jod in Vau mu-
tato, at vitam non significat, ut imperite censet Bellarm. l. 1. c. 15. de
E. O. in particulari, quem refutat Cl. Hackspan. Syllog. disp. p. m. 381.*

* Idem

* Idem non insolens in aliis nominibus Propriis est. יִשְׁכָּר Jis-
sachar dicitur a שָׂכָר merces, Gen. XXX. 18. neque tamen merce-
dem, sed donum significat. Conf. D. Johann. Crocius in Vindi-
cat. Anti-Becani Tom. II. Contr. 18 Qu. 2. Sect. 1. p. m. 794. אֶרֶן
Aaron est ab אֶרֶן mons, nec tamen montem denotat, sed monta-
num, ein Bergmann/ uti B. Lutherus vertit. Vid. indicem nomi-
num Propriorum, ejusdem Bibliis Germanicis præfixum. הָבֵל
est ab הָבֵל vanitas Gen. IV. 2. & tamen juxta Augustinum l. 15. de
C.D. c. 18. Theodoretum qu. 15. in Gen. Euseb. de præparat. Evang.
l. 11. non vanitatem, sed luctum significat, quanquam senten-
tiam hac improbet rectius ex B. Brentio in Genes. IV. pag. 66.
B. Glassius Phil. S. l. 4. tr. 3. p. 794. Simon cognomen Cephas sive
Petrus sortitus est Joh. I. 43. Matt. XVI. 16. 17. 18. neque tamen Pa-
pistico sensu Petram significat, sed Petræ, quæ Christus est, 1. Cor.
X. 4. firma fide innitentem, & Petræ Christo, doctrina ac confes-
sione sua plurimos superædificantem. Vid. B. Glass. l. c. pag. 835.
Item Magnif. & summe Reverend. Dn. D. Calovius Annotat. Anti-
Grot. ad Matth. Exempla Græca, quorum alia ab etymologia est
significatio, complura congestit B. Dn. D. Dannhæwer. Herm. Sacr.
p. 165. seqq. quæ ibi videri possunt. *

Alias sumitur vox יַעֲקֹב pro Principibus Judaici populi, ut Esa. XLIII.
15. &c. Quando vero DEus verus in Codice S. appellatur DEus Ja-
cob Psal. XX. 2. &c. id non sensu exclusivo fieri censendum, cum si
dominium respexeris, sit DEus omnium hominum; sed sensu enco-
miastico, quia eidem peculiariter se manifestavit, foedere peculiari
obstrinxit, & secundum revelationem cœliis factam, recte agnitus
ab eo est, cum verum Dei veri cultum propagaverit &c. Quo sensu
dicitur etiam Deus Semi Gen. IX. 26. Abrahami Gen. XXVI. 24. XXVIII.
13. XXXI. 53. Isaaci Gen. XXVIII. 13. Israël's Genes. XXXIII. 20. Exod. V. 1.
Abrahami, Isaaci & Jacobi Exod. III. 6. 15. 16. IV. 5. Horum enim erat
adoptio, & gloria, & pacta, & legis constitutio, & cultus & promis-
siones, uti Paulus habet Rom. IX. 4. Conf. Ebr. XI. 8. seq. Horum ad-
huc post obitum DEus fuit, eosque ad mensam cœlestem discumbere
fecit. Matth. VIII. 11.

III. לְבַד Solus ipse. Adverbium exclusivum לְבַד solum, seor-
sim, per Posthesin indivulso adhærens habet לְ, ac si esset radicale,
quod

quod etiam antecedentibus præfixis manet, לבר præter Genes. XLVI. 26. Similes voces, quæ a fronte agglutinatæ habent ל sunt וּלְנָתוֹ natio, ex וּלְנָתוֹ, וּלְנָתוֹ sensim, ab וּלְנָתוֹ. Voce crescente assumit Dagesch, quia est ex verbo secundam geminante לבר solitarius fuit. Gram. p. 96. Reg. 4. Quando adjuncta sibi habet affixa, induit naturam Adjectivi Solus, notante Flac. in Clav. Script. f. 152. Emphatice autem hic cum affixo ponitur: †

† Emphatice Moses describit & circumscribit solitudinem Jacobi. Nam primo v. 23. sigillatim, & studiosissime, diligentissimeq; recenset omnia, quæ Jacobus per vadum Jabboc trans miserat, duas uxores, totidem ancillas, undecim natos. Deinde v. 24. non minori studio idem repetit: accepisse Jacobum hos ipsos & traduxisse per torrentem. Ne vero amplius quid, deportatis jam uxoribus, ancillis & liberis, remansisse putetur, mox subjungit: וְיָצֵאתָ מִן הַיַּבֹּעַ & transire fecit omne quod erat ipsi q. d. Quicquid adhuc habebat, præter uxores, ancillas aut liberos, similiter traduxit. Posthæc subjicit: וְיָצֵאתָ מִן הַיַּבֹּעַ & residuus factus est Jacob. Quæ duo verba perfectum sensum exhibent, Atnachi subdistinctivo Minori, Tipcha terminatum. Quæ proinde sufficere potuissent, ad Jacobi solitudinem indicandam, omissa etiam voce לבר, utpote quæ jam in præcedenti phrasi וְיָצֵאתָ מִן הַיַּבֹּעַ latebat. Nam qui transmissis uxoribus, ancillis, liberis, ac universim omnibus, quæ ad se pertinent, remanet, is solus utiq; remanere præsumitur. Nihilominus tamen particulam hanc addere, eæque maximam Jacobi solitudinem, moerorem, & invocandi studium, indicare voluit. Neque enim alia ratio, cur ita solus & ab omnibus omnino segregatus remanserit, afferri potest, quam summa animi tristitia & maximus invocandi ardor. †

Quamvis enim absque eo nihilominus integra foret sententia, cum lateat jam in verbis præcedentibus וְיָצֵאתָ מִן הַיַּבֹּעַ; nequaquam tamen pro Pleonastico debet haberi, quia subest emphasis quædam *sententiæ*. Voluit Moses voce ista emphatice exprimere, partim Jacobi perterrefacti & pavidæ vers. 7. ac subinde majora mala timentis vers. 11. *tristitiam* ac *solitudinem*; partim etiam *ardorem invocandi*. *Tristitiam* quidem, quod ea tanta sit, ut omnem hominum conversationem fugiat, & profundis deditus cogitationibus animum nunc huc

hæc nunc illuc dividat. Atque hanc Jacobi sollicitudinem tempus
 nocturnum majorem effecisse nullum dubium est. Nox enim nemi-
 ni amica terrorem auget, ut videre est Gen. XV. 12. Job. IV. 13. Matth.
 XIV. 26. Marc. XVI. 14. Luc. XXIV. 36. Joh. XX. 19. unde impios ple-
 rosque noctu interiisse legimus. Exemplo sunt quinque Reges, qui
 noctu dispergantur Gen. XIV. 15. Assyrii noctu ab Angelo Jehovah
 cæsi 2. Reg. XIX. 35. Beelsazer Rex Chaldaeorum noctu interfectus
 Dan. V. 30. Hinc apud Latinos Nox à nocendo nomen sortita est,
 partim quod in ea obambulantes, lumine destituti, facile impinge-
 re, & varia pericula incurrere possint; partim quod ob tenebras,
 absentiam lucis, lucubrationes &c. oculis noceat; partim quod in
 ea latrones hominibus nocere, & eos jungulare soleant, omnis enim,
 qui male agit, odit lucem, Joh. III. 20. Sive juxta alios dicitur quasi
 non vox, a silentio, qui noctu omnia silent. Cum itaque sciat Jaco-
 bus noctem nocivam esse, noctu silere omnia, ac ideo præsentiam
 suam ab Esavo facilius animadverti posse, non paucis curis agita-
 tur, cum ratione sui, tum ratione suorum; unde vers. 11. precatur;
 Eripe me, quæso, e manu fratris mei, e manu Esavi, nam timeo ab
 ipso, ne veniens cadat me, & matrem cum liberis. *Omissionis vero*
fervorem, cum solitudo precationibus sit aptissima. Sic Daniel ora-
 turus ab omnibus hominibus sese separabat, Dan. VI. 11. Elias mor-
 tuum excitaturus inclamat Jehovah in coenaculo 1. Reg. XVII. 19. s.
 similiter Eliseus 2. Reg. IV. 33. seq. Christus montem ascendit teor-
 sim ornaturus Matth. XIV. 23. vide etiam Matth. XXVI. 39. Luc. IX. 18.
 Petrus Tabitham excitaturus, omnibus qui adstiterunt sibi ejedis,
 positis genibus orabat Act. IX. 40. Eadem vocabuli לָכֹרֶם cum Affixis
 positi emphasis, occurrit 1. Reg. XIX. 10. 14. ubi Elias statum Ecclesiæ
 sibi coævæ, corruptum non solum in Israël; sed etiam in Judæa, ad-
 eo, ut ministerium publicum cessaret, & Ecclesia Israëlitica X. tribuum
 in promiscua idololatrarum turba ita lateret, ut nequidem sanctissi-
 mis & perspicacissimis ejus oculis esset obvia, tristis & anxius con-
 queritur: וְנִתְּרָם אֲנִי לָכֹרֶם item Gen. XLIV. 20. XLII. 38. XLVII. 26.
 conf. v. 22. Dan. X. 8. Esa. LIII. 3. Consuli etiam potest Psalm. LI. 6. Pro-
 verb. IX. 12. 2. Reg. XIX. 15. Psalm. LXXXIII. 19. Genes. II. 18. &c. †

† Non prætereundus hic silentio, geminus error, in versione Tre-
 melliana commissus, vitio Typothetarum forte magis, quam in-
 terpre-

terpretis, dum v. 24. ita reddit: *Sed quum reliquus esset Jacob;* solus quidam luctatus est cum eo &c. Primo particulam לְבַרְךְ ad ditionem Sylluki refert, & ad colluctatorem Jacobi, non ad Jacobum ipsum restringit. Quæ tamen ad ditionem Atnach pertinet & eandem claudit, adeoque ad Jacobum referri debet. Deinde, quod nomen שִׁנְיָו vago & indeterminato sensu, vertat quidam. Qua ratione reddi interdum posse non negamus; (conf. Num. V. lit. A.) hujus tamen loci indefinita ista significatio non est. Ita exprimendus erat sensus: *Sed quum reliquus esset Jacob solus: luctatus est Vir. cum eo &c.**

IV. וַיִּלָּחֶם Et luctabatur. 3. pers. m. sing. Fut. Niphal, cum præfixo Vau conversivo & copulativo. Præformativa Jod pro Chirek habet Tlere, propter extrusum ex N litera gutturali sequenti, dagesch. Gram. p. 120. Deducimus Verbū hoc a nomine לָחַץ quod pulverem tenuem & minutissimum infert, qui vento insurgente facillimo negotio dissipatur. Unde לָחַץ abika Arabibus significat aufugit, subduxit se. Ita adhibetur de pulvere contusorum aromaticum Cant. III. 6. vehementi concertantium strepitu exorto Ezech. XXVI. 10. de pulvere per totam terram Ægypti sparso Exod. IX. 9. de annihilatione prosperitatis Deuter. XXVIII. 24. Esa. V. 24. XXIX. 5. Alii tamen, ut R. Gerundensis derivatum volunt a חָבַק amplexatus fuit.*

* Non satis recte & accurate. Nam חָבַק proprie amplexum denotat, artissimum quidem, qualis e. g. manuum est Eccl. IV. 5. mitiorem tamen. Unde adhibetur de mutuis foeminarum & virorum complexibus. Prov. V. 20. Cant. II. 6. VIII. 3. Parentum ac liberorum Gen. XLVIII. 10. 2. Reg. IV. 16. Fratrum inter se invicem Gen. XXIX. 13. XXXIII. 4. De amplexatione Sapientiz Prov. IV. 8. Christi erga sponsam Ecclesiam Cant. II. 6. VIII. 3. Vid. etiam Eccl. III. 5. At חָבַק nostrum, quod bis in nostro loco, alias nullibi in Scriptura amplius occurrit, complexum hostilem infert, cum nocendi & interimendo studio conjunctum, qualis luctatorum esse solebat. Igitur consanguinitatem quidem aliquam, ratione soni & literarum, inter חָבַק & לָחַץ concedimus, quanquam ea etiam, partialis tantum sit; minime tamen illud ab isto derivare possumus.*

litera initiali Π in Ν mutata, ob usitatam literarum unius instru-
menti permutationem. Hinc neque desunt, qui Latine lucta a
latus, i. e. complexu laterum, quibus cominus certantes innituntur,
dici arbitrantur. Rectius tamen alii λύω seu luo; i. e. solvo, deri-
vant, quia lucta est a dissensu, qui est animorum λύσις, aut quia
pugna offert λύσιν, vel etiam, quod uterque luctatorum ab altero
se se solvere niteretur. A pulvere autem hanc significationem tra-
ductam esse constat. Nam lucta apud veteres in pulvere perageba-
tur, unde proverb. in arenam descendere, & apud Virg. 6. Æneid.
Fulva luctantur arena. Moris etiam erat, ut luctaturi nudi congre-
derentur, ceromine, i. e. oleo cerato inuncti, tum quod unguentis ro-
bur aliquod membris addi putarent, tum quod lavore obductum cor-
pus difficilius ab ἀντιπαλῶ prehendi possit: unde Lucanus liquidam
vocat palæstram l. 9. & eadem ratione madidam oleo Calentius. Ad-
hibita unctione demum inspergebantur pulvere, ut corpora ceromate
& sudore lubrica, mutuas luctantium prehensiones admitterent, &
luctatores se invicem prehenso facilius & firmiter tenerent. Quem
morem Lucanus 4. Pha. recenset, inquit:

- - - Perfudit membra liquore

Hospes Olympiæ servato more Palæstræ,

Ille parum fidens pedibus conjungere matrem

Auxilium membris calidas infudit arenas.

De Patrobio Neronis Liberto refert Plin. l. 25. c. 12. quod tanto Palæ-
stræ studio tenebatur, ut arenam a Nilo usque juberet sibi afferi in
theatrum, qua spargeretur. Hinc factus proverbio locus: Contra pul-
veris tactum. Ubi significare volumus rem aliquam, sine discrimine
& labore acquisitam. Pulverem vero, quo conspergebantur, voca-
bant Aphe, quæ appellatio cum Ebræo פֶּחַל quod pulverem signifi-
cat, in sono convenire quodammodo videtur. Quemadmodum au-
tem pulvis exorto vento dispellitur; (unde à pulsus pulsum pulve-
rem dictum quidam volunt) ita colluctantes invicem prostrernere
se ac evertere omnibus viribus annitebantur. In pugna equidem so-
lis pugnis pugili uti licebat, in lucta vero impulsu ac suppressione,
ut non caderetur concertator, sed prostrerneretur. Atque sic pugna-
batur pertinacissime, cedere & victum se fateri habebatur turpissi-
mum, potiusque ad mortem decertantes perdurabant, quam ut hoc

dede-

dedecus in se reciperent. Recte ergo monet Aristot. l. i. Rhet. c. 5. quod *lucta τῷ θίβειν καὶ κατέσχειν* perficiebatur. Sc. sicut calceus dicitur *θλίβειν τὸν πόδα* ap. Philostratum, wann einen der Schuh drückt; vel sicut *uvæ*, quando calcantur, dicuntur *θλίβεται*, Hesichio: vel sicut *χείλεα θλίβειν* osculantem dicit Theocritus: vel sicut ex nimia hominum densitate ac frequentia dicitur aliquis *θλίβεται*, wann einer gedrängt / und im dringen gedrückt wird. Meminit hujusmodi certatorum Cicero l. 5. Tuscul. quæst. inquiring: Adolescentium greges Lacedæmone vidimus ipsi, incredibili concertatione, certantes pugnis, calcibus, unguibus, morsu denique, ut exanimarentur prius, quam se victos faterentur. Unde Aquila & Symmachus h. l. vertunt *ἐκλιέτο* versabat & jactabat se cum illo colluctatore suo, non secus, quam luctantes sese jactare & conterquere solent, dum unus alterum detinet, & alter alterum prosternere nititur LXX. καὶ ἐπάλαυνεν ἀνδρῶν μετ' αὐτῶν. Conferantur marginalia B. Lutheri.

V. **וִיר** Virum significat, non indifferenter quemcunque sed virili ac constanti animo præditum, strenuum, magnanimum & eximium i. Sam. XXVI. 16. Psalm. IV. v. 3. XLIX. 10. Esa. II. 9. Jer. V. i. i. Reg. II. 2. Est enim à **וִי**, est, †

† Confirmari hoc videtur posse, quod pro **וִי** sit aliquando **וִין** vel etiam **וִין** annotante Buxt. in Lex. voce **וִישׁ** vel **וִי**. Ubi sic inquit: Est & cum **נ**: **וִין** sitne Mich. V. 10. **וִין-נ**. Si est 2. Sam. XIV. 19. Hisce duobus tertium Masorethæ h. l. annumerant, quod plene cum **י** scribitur **וִין** sunt amici, Prov. XVIII. 24. &c. Quibus addi potest, quod alia etiam nomina ab **נ** incipientia, a verbis defectivis Pe Jod sint orta. Ut ex **יבֵר** attulit, apportavit, adduxit, in Hiphil usitato, **יבֵר**, est **יבֵר** Fluvius vel aquæ ductus Dan. VIII. 2. 3. Ex **יִלֵּל** inusitato, Hiph. **יִלֵּל** ejulavit, est **יִלֵּל** væ, heu, ejulatus vox: **יִלֵּל** Heu mihi Job. X. 15. Mich. VII. 1. ubi ita scribit R. Mose Kimchi: Aleph est loco primæ Radicalis Jodh. Ita ex **וִי** desolatus fuit, deduci potest m. p. **וִין** loca desolata, juxta quosdam. Esa. LVII. 10. †

exitit, (a quo emphatice sunt **וִין**, est, ist) præpositio **נ** servili, & Jod quiescente in Chirek; vel ab **וִין** fundamentum, atque sic designat virum stabilem ac durabilem, sicut eidem alias vox **וִין** opponitur,

uitur, quæ fragilitatis, vilitatis & contemptus quandoque notio-
nem obtinet, & plebejum hominem notat, quod originatione ejus ex
אֲדָמָה infert. Vid. Psalm. XLIX. 3. Prov. VIII. 4. ubi reddunt γῆγενεῖς
terrigenæ, Psal. LXXXII. 7. CXVIII. 6. CXLIV. 3. Alii dictum volunt
ab אֲדָמָה virum se præbuit, Radice hodie non occurrente præterquam
in Hithpaël in uno loco Esa. XLVI. 8. אֲדָמָהם præstate vos viros.
Nonaulli ab אֲדָמָה sonuit, referente B. Dn. D. Franzio Tract. de Interp.
Script. Or. Ll. p. m. 465. quod nomen viri semper idem sit, & eo-
dem modo sonet, sicut ex adverso nomen foeminæ aliunde & secun-
dum nomen mariti sonat. Ast longe petita est hæc derivatio,
prioribus vero ad formalem vocis אֲדָמָה significationem accedunt
proxime, e quibus quæcunque tandem ardeat, perinde est. In Plu-
rali regulariter habet אֲדָמָה Viri Esa. LIII. 3. Psalm. CXXI. 4. Prov.
VIII. 4. pro quo extra hæc tria loca, si Concordantiis fides habenda,
semper ponitur Plurale אֲדָמָה a Sing. אֲדָמָה. Præter istam autem
specialem significationem, qua ad Sexus discrimen pertinet atque
Virum notat, multifariam in S. Codice adhibetur. Sumitur enim (A)
Generaliter per Synecdochen Speciei pro quovis homine, atque sic
Sexum utrumq; includit, ut Exod. XXIX. 13. Psalm. I. 1. LXXVIII. 25. CXII.
1. Job. V. 17. Jer. XVII. 5. 7. XXIX. 32. Joel. II. 7. 8. Eccl. VI. 2. nisi in his &
hujusmodi aliis simpliciter reddere velis, ille, eo quod in Christo
neq; mas sit; neq; foemina Gal. III. 28. (B) Cum alias tanquam Cate-
gorema ætatem, sexum atque virtutem significet, nonnunquam in
Syncategorema abiit, & tunc vel particulariter vel universaliter usur-
patur. Particulariter quidem ac indefinite, pro Aliquis, quidam
Exod. II. 1. Psalm. XXXIX. 12. Prov. VI. 27. Amos. V. 18. Hinc Tremellius
& Johan. Piscator vertunt b. l. quidam luctatus est cum eo. Ita quo-
que in N. T. usurpata legitur vox ἀνθρωπος Joh. III. 1. VII. 51. Univer-
saliter autem, idque vel Affirmative, pro QVISQVE, QVILIBET, ut
Gen. XI. 3. 7. XXXI. 49. XXXVII. 8. Exod. XI. 2. XXXII. 27. Levit. XXV. 10.
1. Reg. XX. 20. Psalm. XII. 3. XXXI. 21. XXXIX. 7. Esa. XXXVI. 16. Jerem.
XXIII. 36. Joel. II. 7. Sic vox ἀνθρωπος 1. Corinth. XI. 28. probet
ἀνθρωπος i. e. unusquisque seipsum. Quod imitantur Germani, der
Mann gebe einen Groschen. Et hic interdum duplicatur ad diversita-
tis ac distributionis emphasin designandam. Lev. XV. 2. XX. 20. XXIV.
15. Num. V. 12. Ez. XIV. 3. Est. I. 8. cui apud Syros responderet אֲדָמָה אֲדָמָה

ἡ *καὶ* *ἡ* Matth. XVI. 27. XXV. 15. 1. Corinth. IV. 5. Vel *Negative*, parti-
 culis negativis *ἄν*, *οὐκ*, *οὐ* &c. additis, & debet exponi NEMO
 NULLUS. Ut Gen. XXIII. 6. Exod. XVI. 19. Deut. XXXIV. 6. 1. Sam.
 XXI. 1. 2. 2. Reg. X. 14. Esa. XLI. 28. Jer. XLV. 5. Ezech. XVIII. 7. Quod
 alicubi non attendens *Vulgatus Interpres*, erroris magni occasionem
 oscitantibus superioris seculi Monachis præbuit. Sic enim reddit
 oraculum Esa LXIII. 3. *Calcavi torcular solus, & de gentibus* *וְנִתְּנָה*
 NON est VIR *mecum*. Hinc Salvatoris nostri in redemptionis nego-
 tio cooperatricem Matrem ejus, Virginem beatissimam somniarunt,
 & ad stabiliendam *Μαγιολατρεΐαν*, e cultu Melechet, seu reginæ cœli
 Jerem. XLIV. 16. prognatam, *Danbavv. Hodof. Phœn. 6. p. m. 304.* Matti
 Christi adscripserunt id, quod sine contumelia Sanctissimi ejus Fi-
 lii attribui ei nec potest, nec debet. Ita enim in *Mariæ* An. 1493.
Argentina edito legitur *L. 1. c. 5. Ad ultimum fuit Dominus cum ea (Ma-*
ria) & ipsa cum Domino, in eodem labore, & in eodem opere redemptionis,
Mater misericordie adjuvit Patrem misericordiarum in opere nostre sa-
lutis, unde prædictum est de prima muliere: Faciamus ei adiutorium. Quid
est ergo, quod Dominus dicit. Esa LXIII. Torcular calcavi solus, & de
gentibus non fuit vir mecum? Verum est, Domine, quod non fuit vir
tecum (egregia sc. explicatio!) sed mulier una tecum est, quæ omnia vul-
nera, quæ tu suscepisti in corpore, suscepit in corde. Quid magis blas-
phemum dici potuit, quid S. Scripturæ contrarium magis? quæ Salva-
tozem nostrum solum redemptionis opus peregissem diserte asserit Esa-
LIII. 1. seqq. LXIII. 5. 1. Johan. III. 8. 1. Cor. XV. 57. & in infinitis lo-
cis aliis. Plura de hac voce qui desiderat Philologos adeat. Hoc loco
in specie & καὶ τὸ ἐξ ὅλης Filio DEI tribuitur, ut inferius patebit.

VI. *καὶ* *καὶ* Cum ea. Præpositio cum Affixo 3. m. ling. ab *καὶ*
 unde accedentibus affixis *καὶ* dagelchatur Gram. p. 96. reg. 4. Varietas
 significationum peti potest ex B. Du. D. Glass. Philol. S. 1. 3. t. 6. c. 15. pag.
 362. seq. & tract. 5. can. 30. p. 513. Hoc loco adversationem & hostilita-
 tem involvit, & idem est ac contra, adversus, quæ significatio hujus
 particulæ occurrit Gen. XXVI. 20. Psal. LXXXV. 5. XCIV. 16. Quidam
 ex Patribus volunt eam esse *συμπεριποίησιν*, (quo sensu habetur Gen.
 XXI. 22. 23. XXVI. 3. XXVIII. 14. XXXI. 3. 5. XXXII. 10. 13. XXXV. 3.) nec
 oppositionem, verum *ἐνέργειαν*, potius & præsentiam opitulatio-
 nis gratia & auxilii denotare, quod vir iste præstiterit Jacobo cum
 Demo-

Dæmone colluctanti. Hinc particulam **Ů** non contra vel adversus, sed una cum explicant, ut ille emergat sensus: Et luctabatur vir una cum Jacob adversus alium Jacobi adversarium, quem fuisse putant Diabolum, faciem & lineamenta Esavi accuratissime referentem. Audiamus Origenem: Is in lib. 3. *περὶ ἀρχῶν* Angelus, ait, luctatus dicitur cum Jacob, quod nos non ita intelligimus, quasi luctatus fuerit Angelus contra Jacob; sed quod is, qui ei salutis causa aderat, atq; ei nomen Israël imponebat, ille idem cum ipso luctatus, id est, cum eo in agone & certamine adjuvit, cum sine dubio alius quidam esset, adversus quem Jacob dimicaret &c. Hæc Origenes. Nec aliter post eum Hieronymus in c. 6. ad *Ephes.* Talem, inquit, colluctationem (contra principatus & potestates,) & Jacob Patriarcha putamus fuisse, quando remansit solus, & luctabatur cum eo homo, adjuvans eum, & corroborans adversus alium nimio sudore dimicantem. — Quamvis vero non negem Præpositionem **Ů** esse quandoque *συνεργητικὴν* & significare non conjunctionem qualemcunq;, sed præsentiam alicujus ad alterum auxilii causa, eam tamen hoc loco ita accipi posse, ut præsentis *ἐνσπρηται* & auxilium notet, vel connotet, nego. Quod si etiam particula **Ů** & auxilium & oppositionem innui velis, unius vocis in eodem textu duplicem eandemque contrariam significationem absurde statues. Quamvis autem Antagonista hic Jacobum suo sublevaverit auxilio, quia alias minime prævalere potuisset, illam tamen auxilii & virium collationem non particula **Ů** in hoc versu, sed verbo **ἡ** versus sequentis exprimi arbitramur. Neque ideo persona luctatoris a persona auxiliatoris diversa constituenda est, cum utramque Filius DEI gesserit, hostili specie Jacobum invadens, vires quoque eidem ad prævalendum sufficientes concedens. Plura suo loco inferius.

VII. **ἕως** Usque, donec, adhuc. Item: Ad, quo pacto sono & sensu coincidunt, ut Deut. IV. 11. 30. XXX. 2. conf. V. 11. Psalm. XLII. 5. LXV. 2. Est h. l. particula temporis, explicans durationem hujus luctæ, & determinans eam, quod non sit momentanea, sed per longum tempus, de media forte nocte ad ascensum usque Auroræ continuata: Hac ipsa enim particula tempus præteritum luctæ restringitur, circa Auroram, ut post eam futurum excludatur. Quod ipsum non ita intellectum volumus, quasi Aurora orta, eodem momento

cessaverit pugna, & omnis ejus ulterior continuatio negetur, nam ultra Auroræ exortum luctam protractam fuisse, rei docet evidētia. Angelus enim se dimitti petit vers. 26. ea data ratione, quia ascendit (in Textu est prateritum **עָלָה** conf. hic Gen. XIX. 15. cum v. 23.) Aurora. Tum itaque cum Angelus se rogabat dimitti, exorta jam fuit Aurora; cum vero Jacob dimissionem denegaret, instaurabatur lucta & continuabatur, atque sic cum Aurora surgente luctam crevisse dicendum est ac invaluisse, non ea orta cessasse. Huc spectare videtur constructio Particula **עַל** cum Infinitivo **עָלוּ** quæ per duos Ablativos exponi potest, notante Cl. Buxtorf. Thes. I. 2. c. 19. p. m. 549. sicut Jon. IV. 2. **עָלֵי וְעָלַי** adhuc esse me, i. e. adhuc existente me. Sensus itaque Phræseos hujus, **עָלָה הָאֵלֶּיךָ** usque ascendere auroræ, est iste: ascendente aurora, i. e. sese clarius exerente & conspiciendam præbente. Conf. vers. 31. Ac proinde Particula **עַל** non excludit tempus primum Auroræ ortum sequens, quo aurora magis magisque clarificatur, sed idem omnino includit. Vide de eodem inclusivo particulæ hujus usu Dn. D. Glass. Phil. S. I. 3. tr. 7. Can. 12. B. Dn. D. Danhaw. Hermenevt. S. p. m. 210. B. Dn. D. Chemnit. Harm. Evang. c. 7. p. 86. f. ubi Nazianzeni verba adducit, quæ hic adscribi merentur: Particula donec, usque, non simpliciter opponitur Futuro tempori, sed ponit quidem illud: Quousque alterum autem (quod ab eo sequitur) non inficiatur. Quod h. m. interpretatur B. Theologus: Ita interjectum tempus statuit, ut interim sequens non neget vel excludat.

VIII. **עָלָה** Ascendere. Infinit. Kal. Radicem agnoscit Verbum Lamed He **עָלָה**. De formatione vid. Gram. p. 50. II. Primario ac proprie notat Ascendere; pro varietate tamen subjecti non uno modo exponendum venit. Quandoq; idem est ac dispare-re, perire, evanescere, ut Genes. XVII. 22. Exod. XVI. 14. Esa. V. 24. Jer. XLVIII. 15. Ezech. XI. 24. Luc. XXIV. 51. Reliquas ejus significationes quid desiderat, adeat Clavem Flacii in Ascendere. Hoc loco non incommode reddi posset crescere, ut sensus sit: donec crevit vel invaluit aurora, & aërem maxime illustraret. Ita enim Ascendere pro crescere aut invalescere sumitur. Deuter. XXIX. 23. 2. Paral. XVIII. 34. Esa. XXXII. 13. XXXIV. 13. LIII. 2. LV. 13.

IX. **הָשָׁרָה** Nomen Sing. m. cum He emphatico, præfixo per Patach

Patach sequente Dagesch, quod vulgo He. דָּגֶשׁ vocant. Gram. p. 66.
 78. Accentus distinctivus Silluk, mutat Patach penultima Syllabæ
 in Kamiez p. 131. Significat primam diem lucem, qua sole nondum su-
 pra horizontem elevato aër illustratur, quam Latini vocant Aurora,
 quod sub adventum solis aura lenis plerumque spirare consuevit, vel
 ab aureo ore, & aëris quasi aurescentis colore, cum intuentibus pro-
 pter surgentes interjectos vapores rubens videatur. Unde rebus aliis
 similem quandoque coloris imaginem imprimit, cujus memorabile
 exemplum in annalibus Regum Sacris observatur 2. Reg. III. 22. ubi
 Moabitæ cum tribus Regibus, Rege Juda, Rege Israel & Rege Edom
 aperto quasi Marte congressuri, primo mane surgentes, exorto jam
 Sole super aquas, vident aquas rubras quasi sanguinem, dixeruntque
 Sanguis gladii est: pugnaverunt Reges contra se, & cæsi sunt mutuo:
 nunc perge ad prædam Moab! delusi scilicet colore a nubibus ma-
 tutino sole rubentibus rubro ac sanguineo, in torrentem impresso.
 Deducitur a Radice דָּגַשׁ denigrari, nigrescere, quod nigricantes &
 cum tenebris exeundis adhuc dimicantes nubes faciat, & paulatim
 clarescendo tenebras in lucem, noctem in diem commutet: vel per-
 vestigare, inquirere, (quæ significatio etiam est דָּגַשׁ Prov. I. 28.
 VIII. 17.) quia Aurora exorta res inveniri & discerni possunt. Vid. B.
 Do. D. Dorschaus Pentad. disp. 1. th. 20. Sumitur autem nomen דָּגַשׁ
 vel *Proprie* pro matutini temporis adjuncto & signo, luce scilicet in
 nubibus summo mane, antequam corpus solis conspiciatur, pro-
 rumpente atque promicante. Vel *Tralatitæ* & minus proprie ad
 subitaneum rei ortum & celeritatem alicujus facti adumbrandam,
 ut Esa. XLVII. 11. Hof. X. 15. Joel. II. 2. Ita Psalm. CXXIX. alæ auroræ
 summam celeritatem norant. Porro quando spirituali sensu poni-
 tur Vocabulum דָּגַשׁ, divinam gratiam, per Verbum piis oblatam, &
 varia beneficia cœlestia designat, ut Esa. VIII. 20. LVIII. 8. Hof. IV. 3.
 Psalm. CX. 3. 2. Cor. IV. 6. 2. Petr. I. 19. Vid. Moralia D. Bonifacii Gedan.
 fol. 86. b. Insuper assidua rerum cœlestium meditatio & laudatio
 excitationi matutinæ sive ad Auroram factæ comparatur Esa. XXVI. 9.
 E. 4. Psalm. V. 4. LIV. 18. LVII. 9. LXXXVIII. 14. CVIII. 2. Aurora
 enim contemplationibus & rerum sublimium investigationibus
 aptissima est; cum eo tempore coctionis organa quasi feriantur, &
 somno recreati ac renovati Spiritus in corpore universo vegetiores

reperiantur, ut ex voto cedant omnia. Unde illud notissimum d-
verbum: Aurora Musis Amica, quod Germani efferunt eleganter:
Morgenstund trägt Gold im Mund / quod occasionem nonnullis de-
dit arbitrandi Auroram quasi auream horam dictam esse. Nec abs-
re pueritia apud Ebraeos אורור vocetur אורור ut nempe Auro-
ram non obliviscatur, sed ea utatur. Sole exorto exhibit homo ad
opus suum, & ad operationem suam usque ad vespem, inquit Psal-
tes Regius Psalm. CIV. 22. 23. Et Salomo hujus filius Eccl. XI. 6. Mane
sere semen tuum, & vespere ne remittito manum tuam. Mane DEus
dona sua inter nos distribuere solet, unde Jeremias de misericordia
ejus testatur, quod innovetur super nos quolibet mane. Thren.
III. 23.

X. אורור Sed vidit. 3. perf. m. Sing. Fut. Kal. cum Vau con-
versivo causante apocopen ultimæ Radicalis ה, & Adversativæ par-
ticulæ SED significationem sustinente. Est a verbo אורור vidit, a
quo Græcum ὁράω. Refertur a quibusdam ad formam Verborum
in quibus Characteristica habent Chireck, & in fine in duplex Scheva
fit contractio e. g. אורור Num. XXI. 1. omisso posteriori Scheva pro-
pter ה, & posito pro Chirek sub præformativa Parach, ne, si dictum
fuisset אורור putaretur esse a אורור vel אורור quæ sunt alterius signi-
ficationis. Vid. Cl. Buxt. Thes. I. 6. c. 49. p. m. 171. Verbum autem
אורור præter significationem videndi, alias etiam obtinet. Nam
quandoque exponendum venit (A) Generaliter, percipere, experiri,
idque in Psalmis passim, ut Psalm. IV. 7. XVI. 4. 10. XXVII. 13. LX. 5.
LXXXIX. 49. Jer. XVII. 8. nam cum inter corporales sensus nobilis-
simus sit visus, (Vid. Zapfius Reg. Phil. p. m. 624.) & officium ejus
longissime ac latissime pateat: aliorum sensuum propria ei tribuun-
tur; ut Auditus Exod. XX. 18. Videbant tonitrua ista i. e. audie-
bant. Olfactus Genes. XXVII. 28. Tactus Jer. XVII. 8. (B) In specie
ad mentem & actus animi transfertur, & quidem cum connotatione
certitudinis, quippe visus citissime & certissime objectum suum ap-
prehendit. Exempla vid. ap. Dn. D. Glass. Rhet. S. p. 358. (C) Deo
tribuitur, qui proprie nec carnem, nec ossa, adeoq; nec oculos, aut
quæ mediante his fieri solet visionem habet Joh. IV. 24. Luc. XXIV. 39.
ad innuendam exactissimam ejus notitiam & providentiam in crea-
turis. Vid. eundem l. c. p. 138. Hoc loco emphaticum est, notitiam
exactis-

exatissimam, cum affectu commiserationis, effectu liberationis, & externa atque interna opitulationis conjunctionem designans.

† Verbum **נרר** formaliter videre significat, Materialiter tamen & consequenter auxilium simul subinquit. Ea enim Lingua Sancta indoles est, ubi affectum notare vult, ut sensum verba adhibeat. Neque etiam nude vidisse dicitur Filius DEI Jacobum, sed vidisse **לֹא יָכֹל** *quod non praevaleret ei*, ut ita misericordia, cura & auxilium a Filio DEI, Jacobo lactanti praestitum, indicetur. Sine quo si fuisset, succubuisset face, DEUM enim quis sine DEO potest vincere? Externus oculorum motus, internae animi constitutionis index esse solet, externam etiam opitulationem, interni affectus, & externi oculorum motus consequens, complectitur. Quorsum Græcorum illud pertinet *ἐν τῷ πρᾶν τὸ ἰσχύειν*, quod de Schechem filio Chamor, infelici eventu, veritatem legimus Gen. XXXIV. 2. Ita ergo Affectus Filii DEI erga Jacobum, hic voce **נרר** exprimitur. Neque enim visio DEI sine auxilio est. Vidit Filius DEI Jacobum se vincentem, sed ita vidit, ut procuraverit victoriam. Exemplum victoriæ sine exemplo. Jacob vinces, *visi Invidi virtute*; Invicum vincit. *Victus, virtute victi invicta* vicenti succumbit!

Sicut enim quæ diligimus frequenter oculis usurpamus (unde Poëta: Juvat usque tueri) eademque salva & custodia esse cupimus; ita DEI Filius lactans & Jacobum respiciens, eidem benignitatem declarat, eum fovet, curat & adjuvat.

XI. *Quod.* Est Particula variarum significationum, quas nosse primum opera est. Nos e Scripturis recensemus sequentes. Sumitur igitur (A) & quidem primario *αιτιολογικός*, hinc *Causaliter*. (B) *Expletive* Gen. XXXI. 42. Nisi DEUS Abraham & timor Isaac affuisset mihi *modo vacuum me dimisisses*. Sic 1. Sam. II. 2. 21. 2. Sam. XXIII. 5. Esa. VII. 9. Zachar. III. 8. Psal. CXVIII. 10. Ruth. III. 12. 1. Joh. III. 20. In his tamen locis & similibus reddi potest assertive; vide paulo post. (C) *Concessive*, QVAMVIS Gen. VIII. 21. Nequaquam ultra maledicam terræ propter hominem *quamvis* figmentum cordis humani malum a pueritia. Sic Genes. XLVII. 15. XLVIII. 14. Exod. XIII. 17. XXXIV. 9. Jos. XVII. 18. 1. Sam. X. V. 40. 2. Samuel. XXIV. 10. Psal. XXV. 11. XLI. 5. LXXI. 14. (D) *Ratiunculative*, cum infer-

infert rationem conclusionis ut Psalm. XVII. 6. Ego invoco te כי
 quoniam exaudis me. Gen. XXII. 16. quia fecisti rem hanc, כי idcirco
 benedicam tibi. Sic Psal. LI. 5. LXXXVI. 8. CVIII. 5. CXVI. 10. CXXV. 3.
 Eccles. V. 6. Ufus hic est contra Reformatos, qui de filiis Heli par-
 ticulam כי sumunt causaliter, I. Sam. II. 23. ac voluntatem Dei puniti-
 vam constituunt causam inobedientiae & contumaciae filiorum Heli.
 Vide de hoc & precedenti partic. כי usu Magnifici Dn. D. Calov.
 tract. de persona Christi pag. 530. seq. (E) *Adversative* SED ut Psal.
 CXVI. 1. Non nobis כי sed nomini tuo da gloriam. Ita Deut. XI. 7.
 Psalm. XIV. 5. XXII. 10. XXXVII. 20. XLIV. 4. Eccl. IX. 11. (F) *Affertive*
 CERTE, SANE, PROPECTO, Psalm. X. 14. כי profecto tu laborem &
 afflictionem consideras. Sic Psalm. XVIII. 18. XXII. 17. XXXVIII. 19.
 LXXVII. 12. LXXXIX. 1. LXXI. 24. LXXIII. 21. CII. 9. CXVIII. 10. 11. 12.
 CXXVIII. 4. Eccl. IV. 16. Job. VIII. 6. I. Par. XXIX. 14. (G) *Hypothetice*
 ut Gen. IV. 24. כי si septies vindicabitur Cain Exod. XXI. 2. (H) *Adver-*
bii Temporis naturam induit DUM, CUM, QUANDO 2. Sam. VII. 1.
 factum est כי cum sedisset Rex in domo sua. Sic Judic. XXI. 22. Hof.
 VII. 15. VIII. 9. XI. 1. Psal. XXIII. 4. XXXII. 3. XXXVII. 24. XLI. 12. LXXI. 23.
 CII. 1. Prov. XXIV. 12. XXVI. 15. (I) *Disjunctive*, ut I. Reg. XVIII. 27. Cla-
 mate voce magna, quia aut colloquium, aut occupatio, aut iter est
 illi, aut dormit. Harum autem significationum nullam hic locum
 habere ex *avroφία* & inductione manifestum est; sed restat alia
 adhuc (K) *Objectiva* nempe & specificativa, quæ hujus loci est. Ita
 sumitur Gen. III. 5. Novit DEus כי quod in die qua comederitis &c.
 vers. 6. Vidit mulier כי quod bona arbor ad cibum וכי & quod de-
 siderabilis esset. Jerem. IV. 18. Hoc mali tui est, כי quod amarus sit כי
 quod peringat in cor tuum. Psalm. L. 6. Indicarunt coeli justitiam
 ejus כי quod DEus Judex sit. Psal. CXXIII. 4. ecce כי quod ita be-
 nedicetur vir, qui DEum timet.

XII. לֹא *Non*. Est Adverbium Negandi, qualia Ebrais sunt se-
 ptem, לֹא, לֹא־נָה, לֹא־כֵן, לֹא־כֵל, לֹא־אֵין, quamvis R. David. Kimchi in
 libro Radicum sex tantum numeret, לֹא omittens. In specie de לֹא
 notandum (A) quod aliquando ponatur pro לֹא־נָה nonne. Exod.
 VIII. 26. & non lapidabunt nos, i. e. nonne lapidabunt nos? illustris
 locutus est Job. III. 25. hanc acceptionem ternaria repetitione con-
 firmans. לֹא־נָה nonne quiescebam, לֹא־נָה & nonne eram tranquillus,
 לֹא־נָה

וְלֹא & nonne requiescebam? addunt nonnulli Exod. VI. 2. Job. II. 20. XIII. 16. Psal. CV. 18. Thren. I. 12. Exod. XIX. 23. 2. Sam. XIII. 26. & locos alios, quos congeffit ex Avenario B. Glassius l. 4. tr. 1. p. 64. (B) Observatu etiam dignum est, quod negativa לֹא signo universalis præposita, faciat signum universale negativum, ita, ut non *omnis* sit *nullus*, aliter ac apud Latinos, ubi non *omnis* est quidam non. Exempla vide Exod. XX. 50. לֹא תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה Non facies omne opus h. e. nullum opus facies. Jerem. IX. 3. וְעַל־כֵּן־אֶחָד & nulli fratrum fidatis. Sic Deut. VIII. 9. Jer. XIII. 17. Psal. XXXIV. 11. XLIX. 18. CXLIII. 2. Dan. XI. 37. Idem Nov. Test. Scriptores frequentant Marc. XIII. 20. Rom. III. 20. Gal. II. 6. (C) Interdum in sequentia etiam commata vim suam extendit, & ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ repetidebet, de quo vid. Glass. lib. 4. tr. 2. p. 721. Hoc loco verbo יָכַל præpositum negat fortius, sicut alias adverbia Negandi Verbis apposita αὐξήματα sunt & contrarium affirmatum cum emphasi significant. Conf. Cl. Buxt. Thes. l. 2. c. 19. p. m. 547. & inferius num. XXVII.

XIII. יָכַל *Prævaleret.* Est ipsa Radix, significans potuit, prævaluit, superavit, & ita notante Buxtorf. in Lex constructur cum ל vel Affixo, quod per ל explicandum. Conf. Gram. p. 54. an. 1. ad Prat. Reliqua, quæ hic adduci debuissent, habes suo loco inferius.

XIV. לוֹ *Ei*, (sc. Jacobo,) qui, quamvis maximis fidei luctationibus & acerrimæ disputationis laboribus per totam noctem protrahis jam pene enecatus videretur, luctanti tn. fortiter secum restitit, solas Dei omnipotentis promissiones sibi factas absque dubio, indefinenter per totam noctem urgens, ut contra Argumentum a promissionibus Dei petitum Vir ille nihil proferre aut excipere potuerit. Pronomen hoc demonstrativum singulare quandoque est pro Plurali לָהֶם, ut 2. Sam. VIII. 23. Quæ gens est in terra, sicut populus tuus Israël, ad quam redimendum לוֹ *sibi* in populum *iverunt* Elohim? qua numeri permutatione personarum divinarum pluralitatem (vocibus iverunt Elohim) & essentia unitatem) pronomine לוֹ *sibi*) innui, extra omnem dubitationis aleam positum est.

XV. וַיַּעַךְ *Igitur tetigit*, 3. m. sing. Fut. Kal, Verbi Defectivi Pe Nun כָּנַע tetigit, percussit, pertigit. Formatur juxta p. 91. reg. 2.

nisi quod pro Cholem ultima syllabæ propter Gutturalem *ו* sit Pa-
 tach p. 54. an. 1. Fut. p. 59. an. 2. Particula *ו* præterquam quod Futurum
 convertat in Præteritum, illativa etiam est, cujus rei exempla vidi-
 mus. n. I. lit. (D) Radix *נָגַע* (A) omne genus offensionis exprimit, &
 idem est ac lādere, vexare, ut Gen. XXVI. 11. *וַיִּנָּע* qui tetigerit hunc
 virum aut uxorem ejus, moriendo morietur i. e. contumelia affece-
 rit, aut quocunque modo offenderit. Sic vers. 29. non *וַיִּנָּעוּךָ* tetigi-
 mus te 2. Sam. XIV. 10. Psal. CV. 15. Ruth. II. 9. &c. (B) Per Metapho-
 ram de immissis plagis usurpatur, ut Gen. XII. 17. *וַיִּנָּע* & percussit.
 (plagis affectus) Deus Pharaonem. Sic 2. Reg. XV. 5. 2. Paral. XXVI. 20.
 Psal. LXXIII. 5. Hac ratione Messias dicitur *נָגַע* percussus (plaga
 affectus) a Deo. Esa. LIII. 4. Hinc descendit nomen *נָגַע* quo deno-
 tantur omnis generis vehementes afflictiones & arumæ, quibus
 tranquillitas, hominis bona constitutio & valetudo infestatur ac
 attenuatur. Quemadmodum eo venit, primogenitorum percussio
 Exod. XI. 1. belli mala & incommoda 1. Reg. VIII. 37. 38. lepra Lev.
 XIII. 3. 4. seq. XIV. 3. pestis, Ps. XCI. 10. & alii impuri ac venenati
 morbi, quibus quis divinitus percutitur & veluti flagellatur. Psal.
 XXXIX. 11. Prov. VI. 33. Sicut etiam in Nov. Test. morbi appellantur
μᾶστις flagra Marc. 10. v. 29. 34. Luc. VII. 21. Sunt enim morbi fla-
 gella Dei, quibus nos castigat, nos humiliat & in officio retinet.
 Tactus autem quatuor numerant Medici; primum, qui vix sensu
 percipitur; secundum, qui manifeste quidem percipitur, sed non
 lædit; tertium lædentem; quartum brevi interimentem. Hoc loco
 tactus denotatur asperior, varios eodemque gravissimos dolores
 concitans, qui tamen mitis respectu Antagonistæ percutientis erat,
 & ratione majoris ac vehementioris tactus, quem ipsi potuisset in-
 fligere.

XVI. *כֶּבֶת* Acetabulum. Nomen cum præfixo *כ* quod secum
 importat Scheva p. 81. Primario & communissime significat IN, re-
 liquas ejus significationes cum non parum intersit nosse, non pigra-
 bor paulisper ire per exempla. Notat ergo (A) Complementum rei
 POST, POSTQVAM. Num. XXVII. 29. *בְּשִׁבְעֵיכֶם* post septi-
 manas vestras. B. Luther: Wann eure Wochen um sind. Esa. XX. 1.
כְּשֶׁלַח postquam misit. Psal. LII. 2. *כְּבֹרַי* postquam venit ad eum.

Nathan.

Nathan. Sic Psal. LXXXVIII. 32. Prov. V. 11. (B) *Efficienter* PER, plane ut *en* Græcorum Matth. V. 34. ne jurate *en* τῷ θρανῷ per cælum, cap. XVII. 21. *en* προσευχῇ per orationem. Ut: 1. Sam. XXIII. 16. Confirmavit manum ejus כַּאֲלֶהֱתִי per Dominum. Hof. I. 7. & servabo eos כִּי־יְהוָה per Jehovah. Jehova (Pater) salvaturum ait se populum per Jehovah (Filium) non in vel ad Christum, ut Reformati exponunt, qui tam etsi sapius nos per Christum electos dicant, more tamen suo fucum faciunt, ὁμοία λαλῶντες ἀνόμαϊα φρονῶντες. Tò PER enim notat ipsi: Christum esse medium executionis, quod alibi à nostratibus Orthodoxis refutatur. Sic Part. 2 efficienter sumitur Psal. XVIII. 30. XLIV. 6. LX. 14. (C) *Instrumentaliter*, quo pacto appellatur ab Ebræis כְּחַעֲוֹר ut: Gen. VI. 14. כַּכֶּפֶר pice. XLVIII. 22. כְּחַרְבִי וּבִקְשָׁתִי gladio medio & arcu meo. Psal. II. 9. confringens eos כְּשֹׁבַר baculo ferreo. IX. 2. celebrabo כְּכֹל־לִבִּי toto corde meo. Sic Psal. XVII. 1. XLIV. 4. Jerem. XLII. 17. (D) *Objective* notat DE & PRO. ut: Gen. XXIX. 18. Serviam tibi septem annos בְּרַחֵל pro Rachel. Deut. VI. 9. & loqueris כִּי de eis 1. Sam. XIX. 3. loquar כִּי de vel pro te v. 4. & locutus est Jonathan בְּרוּךְ pro Davide. Sic Psal. XLVIII. 9. LVIII. 19. LXIX. 12. LXXI. 6. (E) *Causaliter* est PROPTER, Gen. XVIII. 28. an perditurus es כְּחַמְשָׁתָם propter hos quinque totam civitatem. Deut. XXIV. 16. quilibet כְּחַמְטָא propter peccatum suum moriatur. Sic Psal. V. 11. VI. 8. VII. 7. IX. 15. XXXI. 10. Jer. XVII. 3. Jon. I. 7. 14. (F) In compositione cum Nominè Substantivo Nominaliter & Adverbialiter ponitur. *Nominaliter*, ut Psal. XIX. 4. Vox Domini בְּכַח in potentia (potens) בְּכָהֳרַר in decore (decora) Cant. III. 8. Timor בְּלִילֵהָרָר in noctibus (nocturnus) Hue refer, quando loca posterioris nominativi post Verbum Substantivum est (expressum vel subintellectum) ponitur nomen cum præfixo כּ ut Psal. LIV. 6. Dominus est כְּטוֹמְכִי sustentator animæ meæ. CXVIII. Dominus est mecum כְּעוֹרֵר auxiliator. LXX. κύριος ἐμὸς βοηθός. Sic Prov. XXIII. 20. Jud. XI. 35. *Adverbialiter*, ut: Exod. I. 13. 14. Servire fecerunt filios Israel בְּפֶרֶךְ in savitia (saviter) Psal. IX. 9. Judicabit כְּצֶדֶק in justitia (juste) Sic Psal. XVII. 10. LXXII. 8. Eccl. IV. 12. IX. 17. (G) *Adversative* CONTRA, ut Gen. XVI. 12. Manus ejus כְּכֹל contra omnes Exod. XIV. 25. Dominus pugnat pro eis כְּמִצְרַיִם contra Egyptium. Simili fig-
ficant

seatu usurpatur Num. XII. 1. Ps. V. 11. XVII. 7. LXXIII. 9. LXXVIII. 19. LXXX. 5. LXXXV. 6. CV. 27. CXIX. 13. Prov. VII. 23. Esa. XXI. 8. Mich. I. 2. (H) *Transit in naturam Adverbii.* QVUM, DUM, de quo infra num. XXI. (I) Denique *Accusativum facit*, cujusmodi sunt exempla Psal. XLVI. 7. Edit בקולו vocem suam LXXII. 3. & colles בצוקת justitiam. Sic Psal LXXXIII. 8. Prov. IX. 5. XXI. 29. Thren. I. 17. Plura exempla ubi כ accusativo propositum reperitur producit Boor. I. 1. anim. c. I. §. 7. Ita & hoc loco: Tetigit בכף Acetabulum.

XVII. כף Nomen foem. Stat. Constr. a Radice כפף incurvare, quæ occurrit Psal. LVII. 7. alias non nisi in Infinit. Esa. LVIII. 5. & bis in Participio Paul, Psal. CXLV. 14. CXLVI. 8. semel in Futuro Niphal Mich. VI. 6. Varia autem denotat. Generaliter est curvitas & cavitas rei cujuslibet. Specialiter vola manus, & per Synecdochē partis ipsa manus. Item: planta pedis, cochlear &c. Vid. Lexic. Buxtorf. Hoc loco acetabulum vel vertebra significat, sive, sinus profundiores, a quibus capita femorum excipiuntur. Est autem in hac notione Metaphora; sinus enim illi ossa recipientes, quos κοτυληδίνες vocant Græci, sunt instar scutellarum aut vasis concavi, nempe forma orbiculari, profunda & sine marginis latitudine. Dicitur itaque Vir tetigisse acetabulum Jacobi, i. e. ossis cavitatem profundiorē, in qua femur volvitur. Das Loch oder Höle / darein sich das Hüfte hinein füget: Unde nervus qui femur acetabulo colligat & adstringit pendebat, & coxa ipsa vitiata fuit. Ita enim Vallal. 4. c. 57. Coxa, inquit, pars supra femora, vertebraeque ipsum quoties vitiatum est, aut os illud, quod in vertebro volvitur, fractum, coxa vitiata fractave dicitur. Quæ non levem Jacobo dolorem causabantur; facta enim luxatione, nervi magno numero concurrentes moventur & contrahuntur, atque sic acerrimi dolores cientur. Intercedit inter vocem hanc & subsequētem lineola, Makkaph dicta, de ejus usu vid. Gram. p. 26.

XVIII. ירכו Femoris ejus (Jacobi) Nom. f. cum Suffixo 3. sing. 2. ירכו (י) antepenultimæ Syllabæ in (י) mutando p. 136. Cum de hominibus adhibetur, significat os omnium in corpore humano maximum & longissimum, a coxendice incipiens. Germanis est Hüfte ab hefften / coalescere, quia ibi est coalitus partium hominis staturam

stat uram facientium. Bohemis dici videtur *stehno* a *stati stare*, nam femorum virtute gradimur & nos circumagimus, sicut etiam stamus. Observandas hic mos jurandi, olim servis usitatus, qui juramento se Domino obstricturi, manum sub femore ejus posuerunt, uti legimus de servo Abrahami Gen. XXIV. 2. Judæis Scriptoribus vulgo placuit per *כף ירכו* s. femur mystice intelligi *כף ירכו* s. circumcisionem, quæ extabat & fiebat in carne prope femur, tanquam eo foederis signaculo allegato veteres adjurarint & jurarint. Quicquid tamen sit, illud præcipue ob semen benedictum Christum ex lumbis & femore Abrahami nasciturum a Sancto hoc Patriarcha institutum est: ut nempe sanctissimum incarnationis mysterium familie suæ non tantum verbo, sed facto etiam ac signo externo inculcaret. Recte August. Serm. 75. de tempore: *Non errabat Beatus Abraham, quando hoc fieri imperabat, sed, quia Prophetia spiritu repletus, noverat de semine suo, Christum cæli & terra Dominum nasciturum. Et contra Secundin. Manich. c. 23. Servus quidem ille obediendo jurabat, sed & Abrahamus jurando prophetabat, Deum scilicet cæli, in eam carnem esse venturum, quæ fuisset ex ille femore propagata. Isto vero femoris Jacobi tactu non obscure præfiguratum arbitror, quomodo qui ex femore ejus erat nasciturus Mundi Messias, propter peccata hominum percutiendus esse, cruciatibusque perpeffis salutem & benedictionem reportaturus.*

* Non vocibus *כף ירכו* istud exprimitur, sed ipso femoris tactu præfiguratum est, qui plus in recessu habet, quam præ se fert prima fronte. Sanctus erat femoris locus Vet. Test. Patribus, unde Salvator sanctissimus erat nasciturus. Hunc non sine causa colluctator Jacobi tetigit, sed ut Passionis suæ figuraret mysterium, externo signo & verbis quasi visibilibus adumbraret. Neque enim reddi ratio potest alia, quare femur potius, quam aliam corporis partem percutere voluerit. Ipsemet Patriarcha satis clare idem indicat Gen. XLVII. 29. ubi ponere manum sub *femur* suum Josephum jubet. Cogitabat sine dubio luctam cum Filio DEI, in qua percutsum *illud femur* fuerat. In qua clarior sibi Messiae venturi & in terra Canaan passuri, revelatio facta est. Hinc ibi etiam sepeliri desiderat, ubi Messias non nasci tantum & docere, sed pati etiam, crucifigi, mori & sepeliri

debuerat. Ibi beatam resurrectionem expectare, ubi cum Messie resurrectione Sanctorum corpora prævidet. Conf. Matth. XXVII. 52. Ita in Nov. Test. quoque factis interdum Filius DEI docere aliquid est solitus, de quo vid. B. D. Casp. Finckius Can. Theol. Cent. III. Can. XI. p. m. 16. 17. *

XIX. **וַתֵּקַע** Ita pendebat luxatum vel divulsam. 3. Sing. Fœm. Fut. Kal. cum Vau conversivo, quod h. l. commodissime redditur SIC, ITA, de quo Partic. 7 significatu actum num. I. B. Radicem agnoscit **וַתֵּקַע** pendere luxatum, luxari, & in Hiphil suspendere. Formatur juxta p. 89. n. 3. p. 54. an. 1. ad Fut. & p. 59. an. 2. Plura inferius in **וַתֵּקַע**.

XX. **כַּף יָרֵךְ יַעֲקֹב** *Acetabulum femora Jacobi.* De vocibus his videantur, quæ dicta sunt num. II. XVII. & XVIII. Præter quæ notari potest, quod nomina **כַּף יָרֵךְ** in Statu Constructo sint posita. Sicut etiam alias rectio substantivorum per plures voces continuatur, ut Genes. XXV. 7. **אֵלֵינוּ שְׁנֵי חַיֵּי אֲבֹתֵינוּ** Gram. p. 135. reg. 3. Buxtorff. Thes. p. m. 361. A **כַּף יָרֵךְ** autem peculiari forma constructa sit **יָרֵךְ** ad quam referri potest **כַּתֵּף** humerus Constr. **כַּתֵּף**.

XXI. **כַּהֲאֲבָקוּ** *In luctando ipso*, i. e. cum fortissime, omni vi ac robore quo pollebat, incredibili concertatione dimicaret Jacobus. *Da der Kampff am besten und härtesten war.*

* Alii ad Antagonistam Jacobi verbum istud applicant: **כַּהֲאֲבָקוּ** *in luctando ipso*; Viro, Jacobi Antagonista, *cum illo*, Jacobo. Quamquam vero non intersit multum, siue ad Virum, siue ad Jacobum ipsum fiat relatio, ex utraque enim parte luctam vehementem fuisse & gravissimam, constat. Jacobum tamen respicere potius, quam Jacobi luctatorem videtur. *Initio*, quia Pronomen semper ad Jacobum refertur v. 24. **עָמַן לִבְהוֹ** item v. 25. **וַיִּזְחַלּוּ צֹלַע עַל יָרֵכוֹ** v. 29. **וַיִּכְרַךְ אֹתוֹ** v. 31. **וַיִּכְרֹךְ יָקֹב לְוִי וְלֵב לֹ** Adeoque nulla causa est, quare idem in verbo præsentis **כַּהֲאֲבָקוּ** ad Personam Jacobi respectum habere, eamus inficias. *Deinde*, quia proxime Jacobi facta est mentio, quem proinde affixum tertiæ personæ (7) indigitare, obscurum esse non potest. Non enim ad remotius nomen **אִישׁ** sed ad immediate antecedens

וַתֵּקַע

רָעָה referri postulat. Ex quo constare etiā potest particulam
וְעַי, quæ sequitur, non ad Jacobum, sed colluctatorem Jacobi
essē referendam. *

D. Infinitivo præfixum constituit Gerundium in DO, & naturam
Adverbii CUM, DUM induit, in quam rem vid. Gram. p. 188.
reg. 5. Conf. Gl. Buxt. Thes. p. m. 561. Sic h. l. כִּהְנַחֲךָ in luctando
ipso i. e. cum luctaret, vel per duos Ablativos luctante ipso. De Em-
phasi verbi כִּנֵּן vide, quæ adducta sunt num. IV.

XXII. וְעַי *Adversus illum*, scil. Antagonistam suum. Præpo-
sitis וְעַי cum, exponitur hoc loco adversus. Quomodo fere
Latini loquuntur: inimicitiam cum aliquo exercere. Et Germa-
ni: Mit jemand streiten. Plura de Syncategoremate isto protuli-
mus num. VI.

XXIII. וְכֵן *Tunc dixit*, 3. m. Sing. Fut. Kal, juxta p. ti. 5.
ann. 2. Præfixum Vau convertit Futur. in Præter, & exponi potest
TUNC, ut respectus habeatur ad antecedentia, & sensus sit: Tunc,
cum tetigisset & loco movisset acetabulum femoris Jacob, dixit
&c. Est a Radice וָנָן, quæ usurpatur (A) De λόγῳ προφορικῷ
qui ore effertur exterius, ut h. l. (B) De λόγῳ ἐνδιατέτῳ & tunc est
cogitavit, deliberavit, statuit apud se, ἐπέειν ἐν ἑαυτῷ Luc. VII. 39.
λέγειν ἐν ἑαυτῇ Matth. IX. 21. Exempla passim sunt obvia. Vid. in-
terim Psalm. XXX. 7. XXXIX. 2. XCI. 2. XCIV. 18. CXXIX. 82. & præ-
primis sequente כִּנֵּן ut Deut. VII. 11. 17. 4. Psal. 4. 5. XIV. 1. XV. 25.
Esa. XIV. 14. (C) Quandoque significatio utraque locum habere por-
est, ut tam cogitare, quam verbis sonoris cogitata efferre significet,
ut Psalm. XCIV. CXXIV. 11. Vid. Dn. D. Geier Comment. in h. Psal.
(D) per וָנָן quod λόγον προφορικόν & ἐνδιατέτον designat, non
raro λέγον ὑποστατικῶς Filius Dei connotatur & innuitur. Vid.
B. D. Gerhard. LL. II. f. 2. a. B. D. Dorsch. Pentad. Dissert. II. §. 26.
Magnif. Dn. D. Calov. Comment. in Gen. I. 3. p. 148. 149. 150. Hinc
quidam per Sophe Teboth speciem Cabbalæ Judæis usitatæ vocem
וָנָן ita resolvunt, quod media litera נ denotet מָשִׁיחַ Messiam,
qui mediator est, habens a fronte נ, h. e. אָב Patrem, & ex altera
parte ר, h. e. מְרַר Spiritum S. qui utriusque personæ, & Patris &
Spiritus Sancti, tum etiam suam essentiam & voluntatem i. e. Tri-
nitatem æternam nobis manifestat.

XXIV. שָׁלַחְנִי *Dimitte me.* 2. m. sing. Imp. Piel cum Aff. 1. pers. a Rad. שָׁלַח misit, emisit, ubi plerumque Accusativus subintelligendus venit, ut Gen. XLI. 14. & misit Pharaon (missum vel nuncium) 2. Sam. VI. 6. & misit Ussā (manum) ac arcem. Conf. Exod. IX. 15. Psalm. XVIII. 17. mittit (manum suam) ex alto. Conf. Psal. CLXIV. 7. Sic Ps. LVII. 4. 1. Reg. II. 25. Conf. B. D. Glass. Philol. Sacr. tr. 3. p. 427. De manu usurpatum idem est, ac eam extendere, ut Exod. XXII. 10. imo aliquem manu plene interimere, ut Gen. XXII. 12. XXXVII. 22. Psal. LV. 21. in Piel שָׁלַח varia significat. (A) Est dimittere, potestatem alicui abeundi, quorsum vult, concedere, quomodo Pharaon non שָׁלַח Populum Exod. VIII. 29. IX. 7. Sic Exod. XIV. 5. quid istud fecimus, quod שָׁלַחְנו Israhēl. Item: Gen. VIII. 8. Lev. XIV. 7. 53. XVI. 22. Jud. VII. 8. 1. Samuel. XIII. 2. Job. XXXIX. 8. (B) Ejicere aut repudiare, expellere, ablegare ut nunquam recipiendum, quomodo de repudiata a marito uxore, foris pulsa usurpatur Deut. XXII. 19. 29. XXIV. 1. 3. 4. Esa L. 1. Jer. III. 8. de domo domini rejecta 1. Reg. IX. 7. excindam Israhēlem e terra data, & domum meam sanctam שְׁלֹחַ repudiabo aut relinquam Psal. LXXXI. 13. Job. VIII. 4. (C) Late extendere, quomodo Ezech. XVII. 7. dicitur vitis שְׁלֹחַ extendit ramos suos. Sic vers. 6. Item cap. XXXI. 5. Psal. LXXX. 12. Conf. Dn. D. Geier in Psal. XLIV. 3. Hoc loco prius significatum amplectimur, sensus itaque est iste: Fac mihi potestatem abeundi, sine & dimitte me, ut ex animi mei sententia abeam, quorsum volo.

XXV. כִּי עָלָה הַשָּׁחַר *Quia ascendit aurora.* Præterea quæ de vocibus his notavimus num. VIII. IX. & XI. observandum, quod Particula כִּי hoc loco significet causaliter, quia, causam enim reddit, cur dimitti velit, nempe quia ascendit aurora. q. d. nonne satis hactenus per noctem fere totam, ad mortem penè mecum decertatus es, ut claudus evaseris atque alternos ægro cuncteris poplite gressus, igitur non me amplius detine, cum videas exortam jam esse auroram & mortem tibi eo viciniorē esse, quam proprior tibi adito.

XXVI. וַיֹּאמֶר *Sed dixit:* (Jacob) Vau adversative exponitur, cujus rei exempla habuimus superius num. I. lit. A.

XXVII. לֹא אֶשְׁלַח *Non dimittam te*, ut scil. ex animi tui sententia quod velis abeas; ita enim verbum שְׁלַח in Piel usurpato paulo ante ostensum est. Per negationem autem sententiam suam majori cum asseveratione proponit Jacob, more Ebrais usitato, qui negatione contrarium affirmatum emphatice innuunt, Gram. p. 185. n. 6. quæ figura Litotes dicitur. Ut Lev. X. 1. Obtulerant coram Domino ignem alienum, quod לֹא צוּרִי non præceperat eis, h. e. quod ipsis maxime prohibuerat, Prov. VII. 21. וְלֹא יִשְׂמַח non lætabitur Pater stulti, h. e. dolore magno & continuo afficietur. Plura exempla dat B. D. Glass, Phil. I. 3. t. 2. can. 30. p. 286. Indicatur itaque hoc loquendi genere, partim dimissionis denegatio, partim contrarii vehementior affirmatio: q. d. non modo te non dimittam, sed constantissime etiam & firmissime tenebo, ac omni vi adhibita ut abeas prohibebo. Sicut in illo: Exod. VIII. 28. IX. 7. Pharaon populum שְׁלַח לֹא non dimisit, h. e. id omni vi adhibita fortiter prohibuit. Elucescit autem hinc Jacobi fortitudo & spei plenitudo, quam conceperat etiam in mediis dolorum angustis, ex veritate divinarum promissionum, amorisque infinita amplitudine, ut & ex prioribus tot liberationum mirabilia exemplis. Unde idem, qui prostratus jam fere est, cui latus pendet acetabulum, antagonista suo adhuc se opponit, non motus luctu gravitate, eum, fortiter tenet, donec victum se fateatur & ipsi benedicat.

XXVIII. כִּי אִם *Nisi quum*. Geminæ istæ particulae ita conjunctæ non una significandi vi pollent. Accipiuntur autem (A) *Exceptive*, cum terminus exceptivus superior est excipiente, ut Logici loqui amant; vel id, quod excipitur, sub propositionis Subjecto continetur, ut 2. Paral. XXI. 17. Non remansit Joram filius כִּי אִם nisi Jehoachas. Nehem. II. 12. Jumentum non erat mecum כִּי אִם nisi jumentum cui insidebam. Dan. X. 21. Nemo est adjutor meus in his כִּי אִם nisi Michaël princeps vester. Sic Levit. XXI. 2. 1. Sam. XXI. 6. 2. Reg. V. 15. XII. 7. (B) *Concessive*, cum in oratione aliquid conceditur 1. Sam. XIV. 39. כִּי אִם etiam fuerit illud in Jonathane filio meo, omnino morietur. (C) *Adversative*, vel, ut alii loquuntur, *negative*, cum quod excipi videbatur, sub subjecto non continetur; aut vero alias nuda innuitur oppositio, ut

Gen. XV. 4. Non hereditabit te iste (Eliezer) **אֵין** sed qui egreditur de visceribus tuis. 1. Par. XXIII. 22. Eleasaro non fuerunt filii **אֵין** sed filiae. 2. Reg. V. 17. Non immolaturus est servus tuus amplius diis alienis **אֵין** sed Domino. Sic 1. Sam. II. 25. Psal. I. 2. Gen. XXXV. 10. XXXIX. 6. Esa. XLV. 11. (D) *assertive* ut Gen. XXVIII. 17. non est hic **אֵין** nisi Dominus Dei, id quod mox assertive redditur: hæc est porta cœli. Esa. XLII. 19. quis est cœcus **אֵין** nisi servus meus, ubi cœci alii non excluduntur. q. d. si quisquam cœcus est, is servus profecto meus est; vel: si servus meus cœcus non est, nemo cœcus est. 1. Sam. XXI. 6. **אֵין** imo vero mulier intercepta est nobis. (E) *Causaliter*, quia Gen. XLVI. 18. **אֵין** quia absumpta est pecunia. (F) *Hypothetice & conditionaliter*, quod sicut ut Gen. XL. 14. **אֵין** quod si memor eris mei: *nisi quum*, ut Gen. XLII. 15. **אֵין** nisi quum advenierit frater vester, & h. l. non dimittam te **אֵין** nisi quum benedixeris *mibi*.

XXIX. **בִּרְכָתִי** *Benedixeris mibi*. 2. pers. m. sing. Præter. Piel, cum Aff. 1. pers. p. 120. n. 2. 157. n. 3. 131. n. 1. Radix **בֵּרַךְ** significat benedixit, vel verbis bona precando, quod hominum est, vel bona realiter una cum verbis exhibendo & conferendo, quod est solius Dei. Cum **לפני** est genus flectit honoris causa. In Piel emphaticum est **בֵּרַךְ** benedixit intente & quandoq; etiam (non *ἀντιφραστικῶς* vel, ut alii ajunt per *εὐφραίνω*) ex idiotismo linguæ, maledixit. Recte plurimum Rev. Dn. D. Geier scribit in Psal. X. v. 3. **בֵּרַךְ** est maledicere, non per antiphrasin (uti vult Schind. &c.) ne quia **בֵּרַךְ** idem est ac valedicere, renunciare (uti vult M. de Roa l. 1. sing. cap. 9. in app.) sed ex idiotismo linguæ; sicut apud Latinos sacerare & imprecari. Exempla significationis hujus suppeditabit D. Glass. Rhet. S. tr. 1. Can. 5. p. 76. Benedictio autem constitui potest duplex, Activa, & Passiva. Activa est, per quam aliquid datur a benedicente; ipsi qui benedicuntur, & tali benedictione Deus benedicit creaturis, eas bonis variis cumulando. Quo spectant benedictiones, quæ fiunt a sacerdotibus seu ministris Dei in persona & autoritate ipsius Dei; nec non benedictio promptæ subventionis, qua benedicuntur pauper a divite 2. Cor. IX. 1. 1. Sam. XXV. 14. Passiva est, per quam nihil accrescit illi, qui benedicuntur, isto modo creaturæ benedicunt Deo, qui bonorum nostrorum non eget, quas

quæ benedictio appellatur alias laudis & gratiarum actionis, quæ bonitas Dei & maiestas palam deprædicatur. Vid. Psalm. XVI. 7. Psal. XXVI. 12. XXVIII. 6. XXXIV. 2. LXIII. 5. LXVI. 8. LXVIII. 27. CIII. 1. Construit autem vetus interpres Latinus Benedicere cum Accusativo, secutus Ebraicam & Græcam Syntaxin verborum בָּרַךְ & εὐλογεῖν. Hoc loco non vulgarem, vanum aut umbratilem benedictionem Jacob petit, sed specialem solidam ac omnigenam, quæ est instar fluvii inundantis Eccles. XXXIX. 26. includentem custodiam omnipotentem, illucescentiam faciei divinæ gratiosam, miserationem meritoriam, elevationem vultus Dei pacificam Num. VI. 22. Videtur enim Vir negasse ad Jacob promissiones spectare, unde Chrysostomus statuit, notante B. D. Gerhard. Comment. in h. l. p. 614. quod prius cum eo verbis fuerit luctatus, benedictionem promissam minime ad ipsum spectare asserens. Ideoq; Jacob cum sollicitat, quo benedictionem, quam subtraxisse ipsi fere videbatur, si dimitti velit, reddat, ipsum benedictionis heredem pronunciet, & instituto ejus prosperum successum precetur.

* Jam Jacob cognoscit Athletam hunc, cum quo sibi res est, non hominem esse sed DEUM. Hinc benedictionem ab ipso petit, quum non petisset sane, nisi eundem pro DEO habuisset. Unde vero cognoscere idem potuerit, subobscurum videtur, quanquam nihil interfit, de eo curiose disquirere. Undecunque cognitionem istam hauserit, habuisse ex eo constar, quod benedictionem petierit. Interim, tria præcipue ex v. 25. κερτήρια adduci posse existimamus, quorum beneficio, ante benedictionis petitionem, in agnitionem Colluctatoris sui devenierit. Primo quidem *Angeli viso*, quam non nudum externum videndi autem sed auxilium præsentissimum importare ad num. X. observavimus. Videns proinde Jacob, in acerrimo hoc agone, nihil viribus suis decedere, sed accedere potius plurimum, efficacem Filii DEI Colluctatoris præsentiam sensit. Quem non noverit licet in primo congressus articulo, cognovit tamen postmodum, & ante quam cognovit præsentiam sensit, non secus atq; cæcus qui solem non videt licet, vim tamen Solis percipit. Deinde *tactus femoris*, ex quo non tantum bonitatem & parcendi studium Antagonistæ colligere potuit, sed mysticæ etiam figurationem subsumere.

Vid. superius Num. XVIII. Postremo benedictionis, sibi divinitus factæ, denegatio. Quemadmodum enim benedictionis collatio verum DEUM arguit, qui solus benedictionis omnis fons est & principalis causa: Ita denegatio ejusdem, ubi divinitus facta jam benedictio est, & fide divina apprehensa, infinitam potentiam denegantis declarat. Quod enim DEUS decrevit, nulla creatura rescindere potest. Exinde igitur infirmitatem suam & potentiam DEI Colluctatoris immensam, colligere Jacobus potuit: Qua collatam benedictionem avertere a se, & in Esavum transferre rursus possit, si absoluta sua potentia velit agere. Interim revocatis quasi in memoriam promissis, & immutabili veritate, rogebit supplex & cum lacrymis, (Hos. XII. 4.) ne concessam benedictionem aufert, sed confirmat potius & stabiliat.*

XXX. **וַיֹּאמֶר** *Qui dixit.* Vau Conversivum Pronominis Relativi QVI significatione fungitur, exempla adduximus superius num. I. lit. H. Verbum autem **וַיֹּאמֶר** septem vicibus in textu nostro repetitur, ad indicandam disputationis & conflictus vehementiam, qua Vir Jacobo, Jacobus Viro acerrime contradixit. Unde, B. Luth. Ja und Nein/ inquit, ist da auffe allerschärfst und heftigst auff einander gegangen. Ubi advertendum insuper, argumenta ista, quæ contra Jacobum urgit DEUS Filius, non fuisse critica aut litigiosa, sed pirastica, proposita non ad nocendum, sed ad erudiendum, in quibus non oratio, sed mens & scopus proponentis, respiciendus est, ut bene monuit B. Dn. D. Dannhaw. Id. Bon. Disp. & Mal. Soph. . 123.

XXXI. **וְאֵלָיו** *Ad eum.* Præpositio cum Aff. 3. m. plur. p. 146. quando nulla affixa habet adjuncta scribitur per Segol **וְאֵלָיו** Significatio ejus pro contextu vario variat. Permutatur enim (A) cum IN ut Gen. VI. 6. Dedit **וְאֵלָיו** in corde suo. VIII. 21. XLI. 57. **וְאֵלָיו** in Ægyptum. Sic cap. XLIX. 29. Exod. XXV. 16. 1. Reg. VIII. 30. (B) cum DE ut Gen. XX. 2, & dixit Abraham **וְאֵלָיו** de Sara. Job. XLII. 8. non estis locuti recte **וְאֵלָיו** de me. Similem hujus particulæ usum habes Jerem. XXVII. 19. XL. 16. LXIX. 27. Ezech. XXI. 33. Psal. II. 7. (C) SUPER, ut 2. Sam. II. 9. **וְאֵלָיו** super Gilhadem **וְאֵלָיו** & super Aschazeos **וְאֵלָיו** & super Jizrehelem. Sic Jerem. XXXII. 42. Thren. III. 61. Psalm. LVI. 6. LXXIX. 6. (D) PROPTER ut Gen. XXXVII. 35. Descensus

sum **℣** propter filium meum in sepulchrum 1. Sam. I. 27.
℣ propter puerum istum supplicabo. cap. IV. 21. migravit gloria
 ab Israël **℣** propter captam arcam, **℣** & propter &c.
 Sic 2. Sam. XXI. 1. (E) **CONTRA**. ut Esa. XXXII. Proloquendo **℣**
 contra **DEUM** errorem, Jerem. XLIX. 20. **℣** contra Edem **℣**
 contra habitatores Theinamis. Sic Ezech. XIII. 9. 20. & alibi. (F)
CUM ut Exech. XVI. 26. Scortantes **℣** cum filiis Ægyptiis. Thren.
 III. 41. Attollamus animum nostrum **℣** cum manibus ad **DEUM**,
 (G) **℣** nota Accusativi. Exempla sunt Jud. VII. 25. Esa. XXXVIII.
 19. Jer. IV. 23. X. 2. Hoc loco ut alias communiter significat **AD**,
 & objectum denotat, ad quod sermo dirigitur.

XXXII. — **מִן** Pronomen interrogativum rei, Quid, Quis, Quæ, Quod. Habet (—) propter ablatum accentum ob lincolam Macksaph, per quam in unam veluti vocem cum sequenti coalescit, ac ideo primæ ejus literæ Dagesch Forte Euphonicum imprimit, quam connexionis formam Ebrai מִן (Arctator, Premens) appellarunt, quod violento quasi raptu, prior dictio ad sequentem trahatur. Gram. p. 26. annot. 3. Est autem porro Pronomen (A) *Exaggerantis*, ut Ps. II. 2. VIII. 2. XXI. 2. XXXI. 2. XXXVI. 8. XXXIX. 5. LXVI. 3. XCII. 6. CIV. 24. CXXXIX. 17. Prov. XV. 23. XVI. 16. XXX. 13. in quibus simul est admirationis affectus. (B) *Extenuantis*, ut Gen. XXIII. 15. 2. Sam. VIII. 18. 1. Reg. IX. 13. Psal. VIII. 5. XXXIX. 5. CXLIV. 3. Eccles. II. 22. Unde R. Kimchi in Comment. Jerem. XXII. scribit מִן לְשׁוֹנִי וְלַחֲסִלוֹנִי מִן hoc est, מִן reperitur duplici signifi-
tu, exaltationis rei, & extenuationis ejus. (C) *Exprobrationis* & *Expostulationis*, ut Gen. XII. 18. XLIV. 15. Esa. V. Ps. L. 16. (D) *Insultationis* & *Ironiæ*, ut Jerem. XXII. 23. &c. Hoc loco non est interrogatio ignorantis; sed Jacobum tentantis & persuadere conantis, quod is non sit, ad quem benedictio spectat q. d. quod est nomen tuum? annon es Jacob secundo genitus, & tamen in ea perstas opinione, quasi ad te pertineat promissio & benedictio, cum tamen jure primogenituræ ad Esavum spectet; sicut vides eum te multo esse potentiores, crescere & augeri magna gloria, liberis, nepotibus, redditibus. Frustra igitur me retines, frustra etiam benedictionem tibi conferri postulas, cum scias eandem non ad te, sed primogenitum fratrem tuum pertinere. Similis interrogatio tentantis ma-

nifesse habetur Joh. VI. v. 5. 6. qua hic locus pulchre illustrari & declarari potest. Ab hoc Pronomine interrogativo, Vocabulum **מן** Manna Exod. XVI. quidam deducunt, quod volunt idem esse quod **מן** in locum **רם** **ן** surrogato **ן** Paragogico. Atque hinc maxima & vetustissima pars interpretum verbis illis populi Israëliti Exod. XVI. 15. **מן** **מן** admirationem & quæstionem inculcari statuit, haud aliter ac si rei novitate percussus inquisivissent, quid illud demum esset, quod conspicerentur ante oculos. Quam sententiam tamen improbat. B. Dn. D. Walther. Tractat. de Manna part. 1. quæst. 3. §. 12. p. m. 148.

XXXXIII. מן *Nomen tuum.* Nomen Sing. m. Aff. masc. 2. Sing. Scribitur cum (..) **מן**, quod accedentibus Affixis mutatur in (:) **מן** nomen ejus, **מן** nomen tuum, & propter accentum distinctivum **מן** Gramm. p. 130. ubi simul Seheva in Chireck mutatum redit. Sefertur à quibusdam ad **מן** ibi, quod nomen sit rei dicere, rem quasi ibi sistere, ubi nomen dicitur, cum ut res doceamus verbis earum loco tanquam rerum symbolis utamur. Rectius tamen pro Radice ponitur verbum inusitatum **מן**, quod apud Syros adhuc usurpatur **מן** nomen imposuit, nominavit. Latinis dicitur Nomen quasi notamen, quod res per illud noscatur, nisi malis a Græco *ὄνομα*, a quo etiam German. *Nam* / & Bohem. *Meno* / levi literarum metathesi & permutatione facta. Varie autem **מן** significat (A) est vocabulum, quo res aliqua appellatur: Sicut *Pischo* est nomen primi fluvii *Paradysum* egredientis, secundi *Gichon*, tertii *Chiddeckel*, quarti *Euphrates*. (B) Existimatio, fama, celebritas, quæ alicujus nomine quod frequentatur dicto indicatur. Atque hoc omnibus fere linguis est familiare. Exempla sunt Gen. VI. 4. Viri **מן** celeberrimi, sic Gen. XI. 4. Num. XVI. 2. 1. Chron. V. 24. XI. 20. XII. 30. Esa. LVI. 4. Ezech. XXX. X. 13. Soph. II. 19. 20. Et sensu inhonesto Ezech. XXII. 5. **מן** **מן** impura nomine, i. e. infamis maxime. Sic canit Ovid. Trist. I. 1.

Donec eram solpes tituli tangebar amore.

Quærentique mihi nominis ardor erat.

(C) Sumitur pro eo qui nominatur. Si ut in illo, Est. VIII. 8. scribite **מן** **מן** in nomine Regis i. e. jussu, potestate & autoritate Regis. Talis quoque est locutio Imperatorum, Regum & Principum.

Exempli

Exempli gratia. Nos D. G. N. N. mandamus, ubi non sumitur pro imperatoria, regia &c. Atque sic summum nomen & summum Ens, nomen Dei est ipse Deus: licet enim nomen Dei aliquando id vocabulum denotet, quo Deus nominatur, sapius tamen Deus ipse in sua veritate essentiali & personali cum omnibus attributis, actionibus, omnique gloria, quæ de ipso dicitur, & nobis nominabilis facta ac revelata est, per Nomen Dei intelligendus est. Vid. Deut. XXVIII. 58. Esa. XXX. 27. Psal. VII. 18. XX. 2. LH. 11. LXXXVI. 9. XCII. 2. XCVI. 2. XCIX. 3. CII. 10. CVI. 47. CXIII. 1. Inde Deus Ebrais *אֱלֹהִים* dicitur *אֱלֹהִים* *רֹאשׁ הַיּוֹמָה* Lev. XXIV. 11. *אֱלֹהִים* ipse nomen suum. Ac proinde cum sanctificare, laudare, timere &c. nomen Domini iubemur, non verba sed Deum nomine suo cognitum sancte habere, colere, & ad ejus gloriam destinare cogitata, dicta, & facta iubemur. Nostro loco posterior acceptio respondet.

* Antagonista Jacobi non quarit de vocabulo, quo Jacob nominatur; Sed de persona, quæ nomine hoc insignitur. Sensus hic est: QVIS es TU! quam tibi vindicas interroganda a me benedictione licentiam, potestatem & auctoritatem, cum benedictio non ad TE, sed fratrem tuum pertineat, bene enim scio te esse Jacobum secundo genitum Patris Isaaci &c. Patet hæc expositio: Quia Jacob benedictionem rogat non nomini suo, quo nominatur, materiale spectato & nominaliter; sed personæ potius suæ, cui benedici cupit. Unde Antagonista ea ratione quoque respondet, prout Jacobus rogaverat; respectu ad personam habito, quod ad ipsum (non ad ipsius nomen) non pertineat benedictio. Neque obstat nominis alterius impositio v. 28. *וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב* Quia ibi *וַיֹּאמֶר* etiam ad personam concretive respectum involvit, hoc sensu: Jam non tantum Jacob es & supplantator, sed Israel, victor Dei. Ita enim *vocari* pro *esse* non raro in Scripturis sumitur. Conf. Num. XXXII. *

XXXIV. *וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב* Et dixit: Jacob. Verba hæc non carent emphasi; nam non nude & frigide hoc suum nomen aperit Jacob, sed fortitudine animosa, athletica, quasi Simsonica, immortus & infractus sibi applicat. q. d. Omnino ego sum Jacob secundo genitus, cui Deus ex mera gratia præter morem solitum, promisit terram Canaan, posteritatem innumerabilem, & ex semine meo nati-

turum Messiam, quem Deus vocavit, & ut in terram patriam redirem misit: quod licet neget quis atque perneget, non tamen ipsi adsentiat, commotus promittentis & potentia & voluntate, cui nitor inter media & summa pericula, utpote qui remissiones istas tenacissime & constantissime mihi est servaturus; unde non est quod refugias mihi conferre benedictionem, quamvis enim Jacob sim, adeoque secundo genitus, tamen ad me benedictio illa spectat. Atque emphasin hanc indicat in voce וַיֹּאמֶר accentus Tipcha, qui magna h. l. distingvendi gaudet virtute, & emphatice admodum adhibetur, indigitat namque דֹּ וַיֹּאמֶר non coherere constructione Syntactica cum יַעֲקֹב, & divellit דֹּ וַיֹּאמֶר a יַעֲקֹב Conf. Excell. P. Aug. Pfeiff. Præcept. plurimum honorandum de Accent. Ebr. p. 6. §. 7. & p. 7. §. 13.

XXXV. וַיֹּאמֶר Igitur dixit. ו. præterquam quod Futurum in Præteritum convertat illative exponendum est, ut sensus sit: quia tam constanter & firmiter Jacob promissis sibi factis innitebatur, ut colluctator nihil adversus eum efficere posset, igitur dixit: Non Jacob dicetur &c.

XXXVI. לֹא יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר עוֹר שְׁמֶךָ Non Jacob dicetur amplius nomen tuum. Non ἐλεπτιστικῶς pro non solum accipiendum est, cum etiam post luctam ita nominetur, uti notat & exemplis declarat D. Glass. l. 3. Philol. tr. 5. Can. 13. p. 460. Huc refer regulam B. Gerhard. comment. in h. l. p. 619. Quanda Deus in Scriptura nomen alicui imponit, intelligendus est non adimere nomen prius, sed posterius addere priori, ut impostæum utroque possit appellari.

XXXVII. כִּי אֵם Sed. Adversative exponendum est, sicut Gen. XV. 4. Non hæreditabit te iste (Eliezer) כִּי אֵם sed qui egredietur de lumbis tuis, exempla hujus rei alia adduximus num. XXVIII. (C)

XXXVIII. יִשְׂרָאֵל Israhel. Significat victorem Dei. Est enim nomen compositum ex יִשְׂרָאֵל egit principaliter, instar principis sese gessit, & nomine divino אֱלֹהִים DEUS, quam originationem cum denominationis ratione ipse textus suppeditat, qui inquit: אֱלֹהִים-עִם שְׂרִית &c. ut principem te gessisti pugnando cum Deo & cum hominibus, & prævaluisti q. d. Non cum Labane tantum

tum (explicatio est B. Glass. Phil. p. 834.) & adversariis tuis, sed & cum ipso Deo jam fuisti luctatus, & fide fortiter vicisti. Qua nominis permutatione memoriale colluctationis, corroborationis & benedictionis Jacobo reliquit Filius Dei, adversus omnes calamitates efficacissimum. Cum autem multis absurdum visum sit, hominem appellari posse Dominum & victorem Dei, in hoc vocabulo explicando non paucos sudasse refert B. Luth. Comment. in h. l. Hieronymus verecunde queritur, se obrui autoritate & doctrina eloquentissimorum virorum, qui hanc vocem exponant, vir videns Deum. Quo pacto **ישראל** esset compositum ex tribus vocibus: **יש** Vir, **רא** vidit, & **אל** Deus. Quamvis vero idem videatur sonus, elementa tamen non concordant, cum literæ in derivato aliter se habeant: nam **ישראל** nullum **א** gerit a fronte, neque per **ש** scribitur, sed per **ש**. Quod cum alii viderint, voluerunt **ישראל** significare **אל** rectus Dei. Sicut idem Hieron. in Esa. 44. Proprie, inquit, juxta Ebraeos & literarum fidem Israel rectus Dei dicitur. Cui sententiæ favere etiam posset, quod populus Israeliticus dicatur **ישרן** quasi rectus, a Rad. **ישר** rectus fuit. Deut. XXXII. 15. XXXIII. 5. 26. Ast elementa rursus non conveniunt, diversa enim est locatio puncti diacritici literæ **ש** quod in voce **ישר** cornu dextrum occupat, in **ישראל** sinistro superimpositum est. Veram igitur derivationem agnoscimus eam, quam Spiritus S. nobis suppeditat, quod sc. sit a **שרר** & **אל** præposito Jod, nominum Propriorum formativo, de quo in voce **יעקב** num. II. diximus. Observandum etiam venit, quod **ישראל** non uno modo significet. Notat enim (A) *Individualiter* Jacobum. (B) *πατριστικῶς* XII. tribus ut Psal. CXIV. 1. (C) *μετρίκῶς* X. tribus (D) *συνεικοχικῶς* Regnum Juda cum adhaerentibus Israëlitis 2. Chron. XXI. 2. XXIX. 24. (E) *Spiritualiter* piis & fidelibus in Nov. T. appropriatur, ampliatio hinc & ad gentiles quoque extento termino Hof. I. 10. qui etiam ad Messiam converti, & bonorum Ecclesiæ participes fieri debebant. Esa XLIX. 6. LV. 3. 5. Psal. XXII. 28. 29. Usus hic habet Canon. D. Glass. Phil. l. 4. tr. 3. p. 833. Personis jam ante nomina sua habentibus, alia quandoque leguntur super imposita fuisse nomina vel cognomina, ob certam rationem in textibus Scripturæ ut plurimum expositam. Vide eundem exemplis canonem illustrantem. Id quoque receptum fuit apud Babylonio-

bylonios & Aegyptios, quorum Reges se potestatem habere in alios significaturi, nomen illis aut novum imponere, aut aliqua ex parte mutare soliti sunt. Sicut Aegyptius alter Pharaonomen indidit Josepho, vocans ipsum Zophnat - paaneach Gen. XLI. 45. quam vocem esse mere Aegyptiacam Athanasius Kircherus in Pentateucho Arabico Romæ ex Manuscripto Vaticano edito, ostendit. Vulgata red-
dit Salvator mundi, sed aliene, censura Sixtini Amama, qui, dicat mihi aliquis, inquit, utra vox in Zophnat-paaneach prior an post-
rior mundum vel Salvatorem significet? monstret mihi aliquis ullum hujus significationis exemplum & vestigium ex lingua Aegyptiaca? Afferat aliquis vel minimam conjecturam, qua Vulgata huic versioni robor aliquod addat, & nos libenter amittamus, nam hoc modo sub hac voce Joseph foret elegans typus Christi. Sic Nabuchodonosor Danielis & trium ejus sociorum nomen mu-
tavit Dan. I. 7. Ahasverus conjugem Estheram vocat Aadaffa Est. II. 7. Ita quoque nomina in convivium Christianorum pervertere so-
lebant gentiles. Cyprianum mutato nomine vocarunt Coprianum, h. e. Hieroniarum, quod nempe Ethnicam religionem abjecisset, & Christianus factus esset. Lactant. lib. 5. c. 1. Baron. t. 2. f. 439. n. 35. Christum per irrisum nomini & contemptum Chrestum: Chris-
tianos vero per ludibrium & Aniphrasin Chrestianos, quasi mi-
nime ~~resonant~~ e. commodi & utiles; Samentitios, quod ad Sar-
menta & ignes protinus damnabantur; Semillios, a ligno, in quo
ligati fuerunt &c. Imo solum Christianorum nomen in jus vocatum
fuit. Cum ex tabella soletur recitari sententia, unum illud audieba-
tur. Talis, quia Christianus damnatur, & nunquam quod fur esset,
adulter vel homicida. Et Nero Anno Christi LXX. suo autem XIV.
sale editum in Christianos tulit: Quisquis Christianum se esse
confiteretur, is tanquam generis humani convictus hostis, sine ulte-
riori sui defensione capite plectitur. Idem de Waldensibus refert
Trithemius in Chronico Hirsaugiensis, referente B. Gerardo, Conf.
Cathol. Epist. Dedic. Ut quidam scribit, inquit, eodem die, quo
quis causatis, sive iuste, sive iniuste, nullius appellationis, nullius
defensionis sibi refugio proficiente, damnatus & crudelibus flam-
mis injectus est. Quod ipsum hodie adhuc ob nomen Lutheranor-
um nobis obvenit a Papistis. Sic nempe prädixerat ipse Christus
Matth. XXIV. 9, Luc. XXI. 16. 17. Johann. XV. 20, 21,

XXXIX. כִּי-שָׁרִית *Quia de principatu contendisti, victorioso
concerastis*, Occurrit idem Verbum in loco parallelo Osee XII. 4.
ubi construitur cum אִנָּה cum, vel nota Accusativi, pugnavit cum
Deo vel superavit Deum. Alias nullibi habetur.

XL. אֱלֹהִים *Adversus Deum.* אֱלֹהִים est nomen
Dei propriam, plurale tam quoad terminationem quam quoad
significationem. In Sing. est אֱלֹהִי Esa. XLIV. 8. Nehem. IX. 17. Ps.
L. 22. CXIV. 7. Prov. XXX. 5. Job. III. 3. 23. IV. 9. V. 17. VI. 4. IX. 13. X. 2.
XI. 5. Sicut ex nomine Masc. אֶלְתָּהוּ altitudo a Rad. אָלָה altus excel-
sus fuit, Pluralis, adjecta multitudinis nota אֱלֹהִים manente הִי immu-
tabili, & solo Mappik ob vocis incrementum abjecto, formatur.
אֱלֹהִים Ira ex אֱלֹהִי fit אֱלֹהִים Proinde nomen istud non ter-
minatione tantum, sed significatione Plurale esse, tali argumento
evincimus. Omne nomen (α) plurale (β) habens singulare (γ) ex-
tra locutionem dignitatis & (δ) Synecdochicam adhibitum (ε) cum
Verbo, Participio, nomine aut Pronomine Plurali constructum,
non tantum terminatione, sed etiam significatione Plurale est. At-
qui nomen אֱלֹהִים est tale. E. Conf. Dannhaw. Hodosoph. Phæn.
III. p. 362. De originatione autem hujus non una omnium est sen-
tentia, quarum aliquot recenset B. Dn. D. Waltherus Spicil. part. 2.
contr. 17. p. 108. Nos cum Magnif. Dn. D. Calov. Soc. Profl. p. 115.
Item Tom. II. super. A. C. p. 408. & alibi, Erpenio, Amama, Lud. de
Dieu, Glassio, Hotting. & aliis asserimus Radicem ejus hodie non
in Ebraismo quarendam, sed ex Arabismo esse petendam, quibus
אֱלֹהִים Elahon significat Deum, a Rad. אָלָה alaha, coluit, adoravit:
Atque sic vox אֱלֹהִים nemini præterquam soli vero Deo compe-
tit, cum hic unice & præter eum nemo sit colendus & adorandus.
Deut. VI. 13. X. 20. Matth. IV. 10. Sumitur autem (A) proprie, quo-
modo solius Dei proprium est & pluralitatis personarum signifi-
cativum. (B) Improperie, atque sic vel (α) Latissime juxta Coccejum,
adeo ut & Deum verum & alios λεγόμενος θεός comprehendat, ut
Psal. XVIII. 32. Deut. IV. 35. 1. Reg. VII. 60. Hue accommodari etiam
potest Psal. VIII. 6. Minorem fecisti eum paulisper אֱלֹהִים, quem
locum de Angelis explicat Autor Epistolæ ad Ebræos cap. II. 7. si-
quidem Christus homo non tantum Angelis, sed Deo etiam homi-
nibusque factus est inferior exinanitionis tempore Elai. LIII. 3.

Philipp. II. 6. (β) *Specialiter*, quo pacto creaturis tribuitur attributione proportionis & æquivoca, ob quandam eminentiæ divinx participationem. Ut *Angelis* tanquam præcipuis Dei creaturis, nunciis atque ministris, iisque vel *bonis* Psalm. VIII. 6. Ebr. II. 7. LXXXVI. 8. XCVII. 7. Ebr. I. 6. qui etiam dicuntur אלהי Job. I. 6. II. 1. XXXVIII. 7. vel *malis* 1. Sam. XXVIII. 13. ubi Diabolum assumpta Samuelis specie apparuisse legimus, de quo vid. Hackspan. Syllog. Disput. p. m. 245. seq. Dn. D. Danhavv. Hodosoph. p. m. 413. Hodom. Spir. Pap. Phant. 6. p. m. 1255. Magistratibus, ut vicariis in quibus imago divinx majestatis relucet, quasi Deos dicas vicariatus magni numinis & majestate sacrosanctos. Vid. Exod. XXI. 6. XXII. 8. 28. XVIII. 11. Deut. XIX. 7. 1. Sam. II. 25. 2. Par. II. 5. Psalm. LXXXIII. 6. XCVII. 9. CXXXV. 5. CXXXVI. 2. CXXXVIII. 1. & singulariter Mosi Exod. IV. 16. VII. 1. (γ) *Μιανθρωπὸς καὶ οἰκέτης*, idolis non ὄντας juxta rei veritatem, sed ex hypothesi, & hominum crasse errantium dementata opinione, qui idola Deos esse, vel Deum per ea coli putabant. Exod. XXII. 20. XXIII. 24. Jos. XXIII. 16. Jud. XVI. 17. XVII. 5. 31. 1. Reg. XI. 33. Esa. XXXVI. 18. Hoc loco nomen אלהי proprie sumitur, & uni videlicet secundæ personæ S. S. Trinitatis tribuitur, ob *περιχώρησιν* essentialē & ὁμοσίαν, quæ eadem intercedit cum personis reliquis, cum persona una non sit sine reliquis Joh. X. 30. 39. De qua *περιχώρησις* Aug. I. 6. de Trin. c. ult. Singula sunt in singulis, & omnia in singulis, & omnia in omnibus, & unum omnia. Quod vero in præsentī loco non alius ex אלהי quam Filius, non Pater aut Spiritus S. intelligendus sit, exinde manifestum est, quia אלהי iste dicitur Angelus Hof. XII. Jam nec Patri, nec Spiritui S. sed Filio in Scriptura S. nomen Angeli tribuitur, qui ita dicitur ratione officii, quod in N. T. susceperat, quia fuit Dei ad homines nuncius, legatus, & divinx voluntatis interpres. Unde argumentum: Is per אלהי intelligitur, qui dicitur Angelus. Pater & Spiritus S. non dicitur Angelus. E. & positive Filius dicitur Angelus. E. Etsi vero immediate solus Filius innuatur, connotatur tamen & innuitur simul mediate saltem, quod filius non sit solus, sed cum Filio alii sint ab eo prorsus inseparabiles, Pater simul & Spiritus S. Sed vide quæ huc pertinet inferius.

XLI. אלהי עמם *Et contra homines*. Eos scil. quorum præcipua

qua fere studia fuerunt mala ac damna tibi inferre? His animo he-
 roico & imperterrito fortiter resististi, innixus testimoniis Dei,
 quæ fidelia sunt & indubiam merentur fidem, nec quenkum blandi-
 titiis & promissionibus vanis circumveniunt, meminiq; spem faciunt
 frustrancam. Quo factum, ut adversarii tui viribus se inferiores tan-
 dem cum pudore & damno proprio experti sint; tu liquidem man-
 sisti semper superstes, & utur mergereris sapius, submergi tamen non
 potuisti. Illi vero utut superbe hactenus ferocierint, fragiles tamen
 fuerunt מַשִּׁינִים variis subjecti ærumnis ac doloribus, adeoque ro-
 bore, quod sibi imaginabantur, prorsus carentes. Ita namque adhibe-
 tur vocab. מַשִּׁינִי (a quo suam traxisse originem videtur German.
 Mensch) quo misera hominis conditio, in quam post lapsum propter
 morbum peccati originalem incidit, innuitur? Significat enim ho-
 minem ærumnosum, morbis variis subjectum, & omnibus miseria-
 rum telis obnoxium, sicut originatione ejus hoc infert à Rad. מָשַׁן
 æger aut calamitosus fuit, morbo desperato laboravit. A quo מַשִּׁינִי
 desperatus Esa. XVII. II. cujus salus est desperata.

XLII. מַחֲבֵל Et prævaluisti. Luther. und bist obgelegen. h. e. utur
 subinde novos suos innovarent insultus, semper tamen omnibus
 victor revaluisti potentior, non quidem tuis viribus, dignitate, vir-
 tute atque sapientia: verum divina solum protectione atq; iustitia,
 adversus hostium iniquitatem ultrici. Deus enim, qui peculiare
 tibi dedit promissiones, confortavit te, & contra omnes insultus in-
 micorum, periculorum, aliarumve infirmitatum validum servavit,
 ut de ejus præsentia gratiosa, præsidio atque protectione imposte-
 rum certus esse possis. Radix מָחַל significat potuit, valuit, & signi-
 ficatione composita prævaluit, sicuti in simili materia occurrit
 Num. XIII. 30. Ascendamus ut possideamus eam, nam מַחֲבֵל
 prævalebimus ei 1. Sam. XVII. 9. Si ego (Goliath) לוֹ מַחֲבֵל prævale-
 ro illi &c. Ps. XXIII. 5. ne dicat hostis meus יִכְלֶהוּ מַחֲבֵל prævalui eum.

XLIII. וַיִּשְׁאַל יַעֲקֹב Tunc interrogavit Jacob. Duæ ista voces a
 sequentibus distinguuntur per Accentum Resiam תָּשַׁל Sakeskaton,
 distinctivum majorem, & sensum exhibent completum, ita tamen
 respectus habeatur ad ea, quæ præcessere proxime, ac sensus sit iste?
 Tunc (cum audiret se victorem Dei & hominum pronunciari) in-
 terrogavit Jacob, quæ ratione hoc de ipso dici possit, quomodo

vicior Dei evaserit. q. d. cum me victorem Dei pronuncies, vellem
scire, quo sensu id intelligas, quomodo victorem Dei me appelles, &
nomen Israëlitis mihi imponas?

* Voces has in hunc modum explico, his præcipue ductus rationi-
bus: (α) Si textus secus exponatur, foret *ταυτολογία*, & id, quod
verbo מנני sequenti innitur, cum præcedenti מנני coincide-
ret. Adeoq; (β) verbum מנני hac ratione foret superfluum,
utpote sine quo dici potuisset מנני מנני. Absurdum autem videtur & incon-
veniens, verbum מנני frustra
plane & absque ullo usu esse positum. Proinde (γ) ita explican-
dum idē est, ne cum מנני sensu coincidens, *ταυτολογία* faciat.
Neque solet Scriptura, ubi interrogationes proponit, verbum
utrumq; מנני מנני conjungere, sed adhibet vel solum ver-
bum מנני Gen. III. 10. 12. IV. 9. 10. XII. 18. XV. 8. XVIII. 9. 13.
XIX. 5. XX. 10. XXI. 7. 29. XXVI. 10. 27. XXVII. 20. 36. XXIX. 4. 5. 6.
15. 25. XXX. 31. XXXI. 26. XXXVII. 26. XXXVIII. 16. 18. XLII. 7.
XLIII. 6. XLIV. 7. 15. 16. XLVI. 3. XLVII. 3. 8. XLVIII. 8. &c. Aut si
utrumq; conjungit, in infinitivo alterum cum inseparabili ה po-
nit, ut Gen. XXXII. 18. XXXVII. 15. XL. 7. XLIII. 7. XLIV. 19. Exod.
XIII. 14. &c. Neq; obstat, quod Silluk versum præcedentem 28.
ab initio sequentis 29. dividat & distingvat. Non enim perpetuum
est, ubi Silluk habetur & Soph Pasuk, sensum ita perfici & com-
pleri, ut sequentis versus nihil ad præiorem pertinent. Plurima in
Scriptura habemus exempla, quæ adduci possent. Manifestum
occurrit Gen. XXII. ubi versus 17. & 18. per Silluk, & hoc conco-
mitantia duo puncta, distinguantur, in unum tamen conflantur
versu ultimo ejusdem capituli. Idem Dan. I. vers. 3. & 4. obtinent.
qui nisi conjungantur, nullus est sensus. Sic Gen. XIV. 18. si quæ
תו Pasuk a se invicem distinguantur, dividenda sunt, dividenda
erit Sacerdotalis benedictio Melchisedeciana a Sacerdotalis of-
ficii designatione, hæc trajicienda ad prolationem panis & vini.
Ut observat B. D. Danhaw, Hodom. Galv. Phant. VI. p. 1136. Conf.
Herm. Sac. p. 147. Idem Psal. XVI. 2. 3. contingit, notante Dn.
Grischmuth Disp. ad h. Psal. Item in N. T. Jacob. V. 29. 1. Pet. III. 16.
cujus versus initium ad præcedentem pertinet, cum quo etiam
conjungitur in editione N. T. Amstelodamensi typis & sumtibus

Joannis

Joannis Janſoni Anno 1632. procurata, in forma decimi ſexti
 librorum ordinis, ex utraq; Regia aliſq; optimis editionibus
 (cujus reſtitutus teſtis eſt) Conf. variantes lectiones in Nov. T.
 Gieſſæ Anno 1669. edito ad 1. Petr. III. 16. Accentus etiam Reſia
 ex eorum numero eſt, qui Grammaticis dicuntur Comites Ma-
 jores, & Sakeſkaton diſtinctivus major, formam puncti habens,
 vim Semicoli ſenſualis. Ergo nomini ועקב incumbens, remover
 a ועקב voces quæ ſequuntur, & verba וישאל יעקב transfert ad
 verſum præcedentem. Si non plane diſjunctus foret ſenſus, po-
 ſitus fuiſſet & Paſſa ſubdiſtinctivus Minor, Plk aut Gereſch,
 quod cum non fiat, magna diſtinctio ſit, oportet. Hinc Reſiatæ
 voces, lub initium verſus, ad præcedens commæ ſolent reſpicere.
 Vid. Geo. I. 2. XIV. 24. XV. 1. 18. XVI. 8. XXIV. 15. XLIV. 18. 30. 31. 33.
 Joſ. IV. 14. In ditione etiam Silluk, ad ditionem Atnach, refe-
 rendæ nonnunquam ſunt e. g. Eccl. IX. 1. וְגַם אֲחִיכֶם שָׂנְאוּ
 referri debent ad ditionem præcedentem, juxta Ludov. de Dieu
 animadverſ. ad hi. l. p. 450. Omnes interpretes, quos vidi, inquit,
 hæc verba וְגַם אֲחִיכֶם שָׂנְאוּ jungit cum ſequentibus
 אֶת יוֹדֵעַ הָאֵלִים, & pleriq; vertunt: Nec amorem nec odium, ſc:
 Dei, novit homo. Unde Pontifici extruunt in certitudine gratiæ
 æſſalutis. Poſſunt ea verba commodiſſime referri ad præceden-
 tia, quamobrem & וְגַם אֲחִיכֶם per Reſia diſtinguitur a ſequentibus.
 Ad verbum ſic verro: Juſti & ſapientes & opera eorum in manu
 DEI ſunt, etiam amor, etiam odium; non norunt homines
 quicquam eorum, quæ ante ſe ſunt. Conf. B. Dannhavv. Hodom.
 Calv. Phant. IX. p. 385. f. Tandem illuſtramus hoc interrogatione
 ſimili ex Jud. XIII. 17. ubi non dicitur וישאל וימר וינן
 Sed: וישאל מנח אל-מלאך יהוה מי שמך, omiſſo וימר &
 ſolo verbo וימר adhibito. *

Radix שאל in Kal. ſignificat poſtulavit, rogavit, ex data conceſſa
 ſibi licentia, ut 1. Reg. III. 5. שאל poſtula quid tibi dare debeam.
 Eſa. VII. 11. שאל poſtula tibi ſignum. Sic 1. Reg. II. 20. 2. Reg. II. 9. Ita
 Meſſia datur a Deo Patre licentia petendi ea, quæ ad regni majesta-
 tem requirebatur Pſal. II. 8. שאל poſtula a me. Item examinavit,
 interrogavit, accuſavit, præſertim cum Affix. ut Jud. XIII. 6. non
 וימר שאלוני interro-
 gare

gate me de futuris, Job. XXXVIII. 3. **יִשְׁאַלְנִי** interrogabo te. Ita etiam h. l. significat interrogavit, LXX. *Ἐρώτησε δὲ Ἰακώβ*. Luther. Und Jacob fraget ihn. Vulg. Et interrogavit eum Jacob. In Piel bis occurrit, semel Psal. CIX. 10. mendicavit, frequentissime maximeque supplicavit, deinde 2. Sam. XX. 18. consuluit, percontatus est.

XLIV. **יִנְאָמַר** *Deinde dixit.* Postquam scil. interrogasset rationem novæ denominationis ex obtenta adversus Deum victoria facta. Conf. quæ de voce hac notavimus superius.

XLV. **יִגִּיד־לִּי** *Nuncia, indica.* Est a Rad. inusitata **גָּר** vel juxta Buxtorf. in Lex. à **נָגַר** coram, ut idem sit ac exposuit, nunciavit coram. Occurrit tantum in Hiphil & Hophal.

XLVI. **יִשְׁאַל** *Quæso.* Distinctionem hanc bifariam exponi ferunt. (A) ut idem sit quod **עָתָה** jam. Unde R. Aben-Esra scribit: **עָתָה** כמו **בְּמִקְרָא** **נָא** כל i. e. Omne **נָא** in bibliis idem est quod **עָתָה**. (B) Ut sit idem ac quæso. Hinc R. Salomon refert esse interdum **יִשְׁאַל** **בְּקֶשֶׁת** **לְשׁוֹן** obsecrantis, Sic adhibetur Gen. XIII. 8. 9. item cap. XXXVII. 16. Dispicendum igitur nobis utra significatio **נָא** hic sic accipienda. LXX. plane negligunt & pro expletivo habent, quale videtur esse Psal. CXVI. 14. CXVI. 1. 2. ita enim illi: *ἀναγγεῖλόν μοι τὸ ὄνομα σου*. Tremellius, Junius, Piscator, vertunt quæso. Nos sensum eundem retinemus, quem loquitur Jacob Antagonistam suum precibus sollicitans, ut nomen suum aperiat, nec de periculo ullo sollicitus amplius, precatio enim minime quadrare videtur, ubi mens sollicita adhuc est de futuris malis ab adversario sibi infligendis. Cognoscit igitur Jacob jam plenius ex tam multis indiciis sibi non cum homine aut alia creatura, sed cum ipso Dei Filio rem fuisse, ac ideo obsecrat eum, ut nomen suum aperiat, quo hoc agnoscere, prædicare, & ad posteros transmittere possit.

XLVII. **יִשְׁמֶךָ** *Nomen tuum.* Non petit Jacob a Filio Dei Antagonista suo, ut vocabulum, quo nominatur, indicet, neque enim hoc Jacobo denegatum fuisset a Filio Dei, cum paulo ante is hoc suum nomen Jacobo indicaverit, quod luctatus sit cum **אֱלֹהִים** & ante luctum etiam non semel se & nomen quo appellatur manifestaverit, unde cognitum j. m. nomen cognoscendi desiderio ulteriori non tenebatur Jacob: sed voluit de omni re, quæ in N. demum

T. patet fieri de Messia debere informari, clariorem rerum in N. T. gerendarum noticiam consequi, ac gloriæ per Messiam in N. T. manifestandæ plenissimam cognitionem haurire,

* Eadem fuit sententia Clementis Alexandrini l. i. pædag. cap. 7:

p. 82. ubi inquit: Cum eo, (Jacobus) sanctus Dominus Jesus col-
luctari quoq; dicitur. Remansit autem Jacob solus, & lucta-
batur cum eo homo, nempe pædagogus usq; ad matutinum. Et
paulo post: Quod autem verbum esse, qui erat una cum Jacob
alipites & inunctor, & pædagogus humanæ naturæ, ex hoc sciri
potest: Interrogavit, inquit, (Moses) ipsum & dixit ei: Euan-
cia mihi, quod sit nomen tuum, & dixit, quid interrogas nomen
meum? *novum enim nomen novo populo reservabat*--adhuc au-
tem erat innominatus Deus Dominus, ut qui *nondum homo*
factus fuerat. Citante B. Do. D. Stephan. Clotz. Angelolatr.
p. 243. Hoc Jacobi petium etsi per se non erat malum, negavit
tamen Deus, quia contentum esse voluit ea cognitione, quam
ipsi tum præbuerat, pleniori ad N. T. tempus reservata. Neq;
enim in Vet. T. plena & distincta fide præcise opus erat, quod
omnia illa, quæ passurus & futurus esset Messias, quemadmo-
dum nec hodie quidem præcise omnia illa, quæ vel passus est,
vel fecisse Christus legitur, omnibus ad salutem scitu necessaria
sunt. Non tamen plane petitis Jacobi defuit, sed in cognitio-
nem nominis sui & gloriæ in N. T. manifestandæ, consveta be-
nedictionis formula eundem deduxit. Quod in semine ipsius
benedicendæ forent omnes terræ familiæ. Atque sic si non ex-
plicitate, implicite tamen *nomen* suum Jacobo aperuit.*

Sensus igitur est iste: Indica mihi, quæso, nomen tuum, i. e. ea
quæ teipso olim dicentur & hominibus nominabilia fient, ut ea
omnia plene agnoscere quem. Vid. quæ ad hanc vocem dicta sunt
superius Num. XXXIII, lit. C.

XLVIII. **וַיֹּאמֶר לְמָה זֶה** *Qui dixit, quare hoc*, quid ita, quor-
sum ergo. **לְמָה** particula orta ex Pronomine interrogativo
מָה quid, & præfixo **ל** ad q. d. ad quid, quem in finem, qua de
causa. Scribitur alias etiam per duplex **לְמָה** ubi semper est
Milra, præterquam in illo Jobi cap. VII. 20. Est autem (A) *Eamen-*
tantis. ut Psal. X, 1. **לְמָה** quare stas in loquinguo XXII. 2. **לְמָה**

quare me dereliquisti, sic Psalm. XLIII. 2. XLIV. 24. LXXIV. 1. LXXX. 13. Job. XIII. 24 (B) *Exposulantis & Exprobandis*, ut Gen. III. 6. למה למה quare indignaris (o Cain) למה למה & quare &c. Exod. V. 4. למה למה quare populum solvetis? Gen. XVII. 13. למה למה quid ita risit Sara? Talem quoque exprobandi vim obtinet h. l. q. d. Quid ita quæris de nomine meo, i. e. de iis, quæ olim de me hominibus nominabilia fient, (ita enim nomen hic accipi paulo ante notavimus) nonne tibi in hac typorum & umbrarum poteste notitia ista sufficere potest, quam ex apparitionibus quamplurimis imprimis autem ex hac hausisti? Claritas enim major non ad hoc tempus spectat, sed N. T. propria est, ubi omnes typi, umbræ cessabunt omnes, ubi mera lux, mera erit claritas. Hic tantum in umbra & figura, qua per *προσκαιρον οικονομίας*, futurae carnis veritas præfiguratur, me videndum præbeo, quæ illico iterum deponetur & evanescet: ibi vero in carne assumpta in hypostasim meam, cui gloria divina communicabitur, quæq; semel assumpta nunquam deponetur, per *οικονομίαν αδιαλλαντον καὶ αἰώνιον* apparebo, DEUS in CARNE manifestatus, quod est magnum illud pietatis mysterium, plenitudini temporis reservandum.

XLIX. למה למה *Quæres vel Quæris*. Futurum adhibetur pro presenti ob actum continuum. Huc pertinet observatio R. Aben-Esra ad Psalm. I. 1. Ebraei, quando loqui volunt de tempore presenti, loquuntur כעתיד עבר בלשון עבר forma Præteriti vel etiam futuri. Vid. de Enallage hac temporis B. D. Glass. Phil. S. lib. 3. tr. 3. p. 386.

L. למה למה *De nomine meo*. 4 objectum quæstionis notat, exponendum proinde est per *de*, ceu Gen. XX. 13. dic למה למה de me 2. Sam. XI. 3. quæsit למה למה de muliere illa. Jerem. XXX. 17. non est requirens למה למה de ea. Sic Gen. XXVI. 7. Psalm. XXII. 31. XXV. 2. XXXV. 19. XLI. 6. LXXI. 7. CXI. II. CXIX. II. Prov. I. II. Esa. IV. 17. Jon. I. 6. Mich. VII. 8. Obad. vers. 1. Addit hic Versio vulgata latina, verba: quod est mirabile, verum ea in textu Ebraeo non habentur, sicuti nec in versione LXX. nec in Paraphrasi Chaldaica; sed desumpta sunt ex Jud. XIII. 8. Unde nonnulli relicto fonte secuti illam. Angelum Jacobi custodem פלא h. e. mirabile appellatum fuisse nugantur. De quibus Fernelius lib. I. de abditis rerum causis

cap. II. p. 119. ita scribit: Sic proditum literis accepimus, primi Parentis custos Angelus dictus est Raziel: Abrahæ Zakiel: Isaac, Raphaël, Jacob, Peliel: Moſis Metraton. Per hos internuncios plurima illi divinitus acceperunt. Aſt hæc fabula eſt, quam nos non moramur, utpote falſis fundamentis innixam, quod unus tantum Angelus cuſtos homini datus ſit, quod hic Angelus, qui cum Jacob luctabatur, creatus fuerit &c. Varia Angelorum nomina apud Rabbinos occurrentia, ſed ἀγῶφα & a fabularum autoribus conſicta, vid. Tom. 4. Syſtematis Magnif. Dn. D. Calovii p. 54. ubi numero 13. recenſet.

LI. וַיְבָרֶךְ אֱתָן *Et benedixit et.* De emphasi Verbi huius diximus num. XXIX. ubi ſimul notavimus Dei benedicere eſſe benefacere. Ipli dixit & facta ſunt Pſalm. XXIII. 9. Sicut alias apud Ebræos verba rei appellationem & notificationem ſignificantia, non raro pro ipſa rei productione & eſſentia uſurpantur, annotante D. Glaſſ. Phil. lib. 3. tr. 3. p. 275. Hinc Heiſius obſervat Dei benedictionem cum primis multiplicationem ejus ſignificare, ſicut etiam Ebræi benedictionem divinam in creatione & poſt diluvium hominibus, collatam, voce כָּבוּר multiplicamini exprimi annotant. Vid. Genef. I. 28. IX. 1. XVI. 20. Qualis vero Jacobo ab Angelo data ſit benedictio, totidem verbis a Moſe non exprimitur, nullum tamen dubium eſt, quod vocabulo וַיְבָרֶךְ tam corporalis quam ſpiritualis Jacobo collata benedictio innuatur. Unde B. Luth. in h. l. ſtatuit conferri ſvetam Patribus benedictionem hic repetitam fuiſſe. Hæc vero nulla fuit alia quam beatitudo ipſis & ſemini eorum in Chriſto promiſſa Gal. III. 9. ex Gen. XII. 3. XVIII. 18. XXII. 17. Eph. I. 3. Ita enim ille: *Qualis fuerit benedictio non deſcripſit Moſes: Sed haud dubie iſta fuit, qua Benedicti ſunt Patres. In ſemine tuo benedicentur omnes gentes.* &c. q. d. Ego ſum Dominus Deus tuus, qui variis te hætenus bonis cumulavi, qui carnalem poſteritatem tibi promiſi multo maximam, in me, ſemine tuo ſingulari & *μνοροῦσθ* omnes familiae terræ benedicentur; cum in plenitudine temporis ex poſteritate tua homo natiſciturus ſim, atque ſic non tibi tantum & ſemini tuo; ſed univerſo orbi benedictionem ac ſalutem æternam acquiſiturus. Quapropter de meo favore præſidioque peculiari etiam impoſterum nullus dubites, ſed animo

infracto cunctis obfiste periculis, & obdura. Confer de Dei benedictione omnia secundante Gen. XXXIX. 5. Lev. XXX. 21. Deut. XXXIII. 23. Psalm. CXXIX. 8. Prov. X. 12.

LII. **וְיָ** Ibi vel Tunc. Luth. daselbst. LXX. ἐκεῖ Jun. Tremel. Arias Mont. ibi Vulg. in eodem loco. Particula hæc tam pro Adverbio loci (ibi) quam temporis (tunc) usurpatur. Utrovis modo sumas, constat de sensu.

LIII. **וַיִּקְרָא** Et vocavit Jacob. Radix **קרא** πολύσημα est. Significat enim (A) Vocavit, clamavit, & significatione composita advocavit, inclamavit, voce significata, conceptis & expressis verbis, quomodo ab aliis clamandi verbis differt notante Buxtorf. in Lex. Gen. III. 9. **וַיִּקְרָא** & inclamavit Jehova Deus Adamum. Psal. XLII. 8. abyssus abyssum inclamat vel accersit, i. e. calamitas aliam semper vocat calamitatem. Atque sic ad preces translatum notat earundem vehementiam & clamorem intensissimum, non quoad externam semper vocis elevationem ac sonum, sed quoad internos potius cordis gemitus ac motus, qui clamant sæpe sine loquela *συναγμῶ ἀλαλήτω*. Sicut de Jona ventri balænz inclusio adhibetur Jon. II. 3. cui omnis vociferandi defuit facultas. Sic Psal. III. 3. 5. IV. 2. XXII. 3. XXXIV. 7. LXXXI. 8. CXIX. 145. CXX. 1. Hoc modo τὸ **קרא** occurrit in suspirio Mosaico Exod. XIV. 15. *Desiderium vehemens*, ait Bernhardus Serm. 10. in Psal. 90. *est magnus clamor in auribus Dei, apud quem magis valet magnus amor quam magnus clamor*. (B) Nomen imponere, appellare, ab alio denominare, ut Gen. XLVIII. 16. & vocetur super eis nomen meum i. e. denominentur a me & referantur in numerum filiorum meorum: dicantur filii mei, licet ex te nati sint, uno ordine habeantur cum filiis meis ex me immediate natis, in divisione terræ & constitutione tribuum denomineatur non de nomine tuo, sed meo, ut exponit Lyranus. Similis phrasis habetur 2. Sam. XII. 28. Esa. IV. 1. Unde perperam interpretes Vulgatus in locis istis **קרא** venit per invocare, ex quo Sanctorum invocationem elicere & roborare cum Eccio præter alios voluisse videtur Robertus Bellarm. lib. 1. de Beat. Sanct. cap. 20. in quo vel suos habet dissentientes. Valentia l. 3. de Idol. c. 7. Rieberta ad Amos 9. num. 42. Cornel. a Lap. Ar. Mont. de Idiotism. Ebr. &c. (C) *Invocare*, cum vera fiducia

ducia & infucata devotione, ut Deut. XXVIII. 10. Joël. II. 32. 1. Reg. XVIII. 24. seqq. Psal. IV. 2. L. 25. XCIX. 6. Sæpissime autem invocatio totum verum veri Dei cultum includit. Vid. Gen. IV. 26. XI. 9. XIII. 4. XXI. 33. XXVI. 26. quæ de invocatione in nomine Messiae facta accipi possunt Lev. XXV. 10. Jos. VIII. 34. Nehem. VI. 7. Esa. XL. 2. LXI. 1. Psal. XIV. 4. XVII. 6. LXVI. 17. LXXVII. 6. LXXIX. 6. CXXXVIII. 3. Jerem. X. 25. (D) *Legere*, ubi ad scripturam vel librum refertur, ut Exod. XVII. 19. Deut. XXXI. 11. (E) Quandoque ponitur pro *esse*, *existere*, ut Esa. VII. 14. XLVII. 3. LVI. 7. in quam rem notandus Canon B. Glassii lib. 3. tr. 3. p. 2. 5, a nobis paulo ante adductus. Hoc loco acceptio altera tenenda, ubi פניא explicatur appellavit, denominavit.

LIV. פניא נאמן *Nomen loci hujus*. De vocabulo נאמן non una vice actum. נאמן nomen gen. comm. sed Masc. sapius, locum significat, qui hic determinatur ab He emphatico, & ad locum, in quo lustrabatur Jacobus restringitur. Est a Rad. נאם surgere subsistere, quod cuncta creata in spacio & loco consistent, sicut etiam Germanis locus est Städte / Stadt / a stando. Luth. Und Jacob hieß die Stadt Pniel. A Rabbiniis inter nomina Dei numeratur, appellant enim Deum נאמן & cum articulo נאמן per antiphrasin, quasi illocalem, infinitum, qui nullo loco circumscribatur, sed sibi ipsi locus sit, & cuncta instar loci potentiae ac providentiae ambita complectatur: in ipso enim sumus, vivimus atque movemur, ad ipsum tanquam ad arcem munitissimam, quorsum nulla hostium penetrare potest importunitas in cunctis nostris angustiis periculisque confugimus. Is est in omni loco sine dimensione, in omni tempore sine successione, totus in omnibus totus in singulis, totus in seipso, est ubiq; per praesentiam, utpote omnia cognoscens, est ubiq; per potentiam, utpote omnia conservans, est ubiq; per essentiam, utpote infinitus, ac res aliae nihil aliud sunt quam quædam umbra, cunctis rebus adest ad eas non accedens, sed res ad eum potius accedere & ab eo recedere dicuntur. Hieronym. Epist. ad Marc. Vid. B. Gerhard. Exeg. Log. f. 293. Conf. Dn. D. Dannhavr. Hodosoph. Phœn. 2. p. m. 188.

LV. פניא Peniel. A re gesta & eventu, visione nempe divina ibi facta loci denominationem petit Jacobus פניא enim faciem

Dei, notat, unde mox subjungit: **כי ראיתי אלהים פנים אל פנים** quia vidi Deum a facie ad faciem. Est vox composita, ac proinde in duas simplices **פנים** facies, & nomen Dei **אלהים** resolvenda, ut idem sic ac Facies Dei. Unde LXX. vertunt **ὁ θεὸς ὡς ὅτι**, quandam Nomen proprium quod in Fonte est, etiam in versione retinere debuissent. Conf. Glass. Phil. S. lib. 4. tract. 3. Obs. 4. p. 778. seqq. Vid. etiam Marginale B. Luth. Hoc vero nomine perenne rei gestæ monumentum sibi & posteris posuit Jacob, ut recordatione ejus ad divinæ protectionis & beneficentiæ laudes & se & alios excitaret. Postea civitatis quoque nomen factum est, quæ in eo loco ubi Jacob lustrabatur extructa fuit, devastata deinde à Gideone, quod exercitii Josuæ panem & comestum denegasset. Jos. VIII. 5. 8. 9. Jud. VIII. 8. 17. & iterum a Jeroboama reparata 1. Reg. XII. 25. An eadem civitas sit quam Strabo lib. 10. Geogr. p. 526. Faciem Dei nominet alii videant. In N. T. **φανήλ** est nomen viri aclyton Luc. II. 36.

LVI. **כי ראיתי אלהים** *Quia vidi Deum.* Visio Dei diversis fit modis, & quidem vel in hac vita vel in futura. Visio hujus vitæ ad quatuor potissimum capita revocari potest: Quod sit (A) *Naturalis* eaq; vel **ἐμφαντος** implantata, ex notitiis naturalibus; vel **ἐκκρυπτου** acquisita, ex creaturarum & operum divinorum inspectione hausta Rom. I. 20. 1. Cor. XIII. 12. Job. XXXVI. 25. (B) *Specularis & Symbolica*, quæ fit per externas figuras & apparitiones in formis assumtis, in quibus divina Majestas sanctis quandoque se patefecit Exod. XXXIII. 23. 1. Reg. XXII. 19. Esa. VI. 3. (C) *Fidelis seu Pistica*, quæ oritur ex revelatione verbi & Spiritus S. illuminatione. (D) *Apostolica* in carne unita, quomodo Deum in carne manifestatum viderunt B. Virgo, Magi, Pastores, Simeon, Johannes Bapt. Discipuli Christi, qui viderunt gloriam ejus 1. Joh. I. 1. præsertim illi intimi Petrus, Jacobus & Johannes XX. 20. Et visione infelici, quia non crediderunt, Pilatus, qui etiam monstrator fuit aliis, Herodes, Scribæ, Pharisei, alii. Visio Coelestis solis electis in altera vita competit, nec ulli hominum in hoc mortalitatis statu contingit Exod. XXXIII. 20. 23. Esa. LXIV. 4. 1. Cor. II. 9. Joh. I. 18. 1. Tim. VI. 16. Cum h. l. dicitur Jacob Deum vidisse, visio non essentia divinæ, immediata, intuitiva ac beatifica? sed specularis, in-

assumpta

assumpta imagine viri, intelligitur. Non enim ipsam suam essentiam Filius Dei Jacobo conspiciendam præbuit, sed eam tantum formam, in qua aperuerat, & quam olim ex Virgine Maria assumpturus erat, perinde ut Johannes dicere potuit se Spiritum S. vidisse super Christum descendentem, cum videret columbam, in qua Spiritus S. se peculiariter revelabat. Verbum פָּנִים non pro nuda sumitur visione, sed cognitionem simul includit. Gloriatur autem Jacobus de visione & agnitione Christi, non quasi antea eundem nunquam cognovisset, sed quia incrementum ejus sumit cognitio, inq; ea magis fuit confirmatus.

LVII. פָּנִים אֶל פָּנִים Facie ad faciem. פָּנִים nomen masc. plurale semper terminatione, singulare quandoque significatione. Primario & proprie faciem denotat, deinde vero ad varia transfertur. Et (A) quidem non insolens est acceptio ejus pro anteriore rei cujuslibet Parte, unde notat ante, a fronte, & adverbialiter (cum primis cum præfixo) prius antequam ut 2. Sam. X. 9. Et videns Joab adversam esse contra se aciem פָּנֵי מִפְּנֵי a fronte & tergo. Ezech. II. 10. erat Scriptum פָּנֵי לְפָנֵי a fronte & tergo. Psal. CII. 26. פָּנֵי לְפָנֵי antequam terram fundasses. Sic Deut. II. 10. 12. 20. Jos. XI. 10. XIV. 15. XV. 15. Jud. I. 10. II. 23. III. 2. (B) Pro quavis externa rerum specie & superficie, ut cæli Gen. I. 2. terræ Gen. VIII. 8. 9. 13. cap. XI. 4. 8. aquarum Gen. VII. 18. agri 1. Sam. XIV. 25. putei 2. Sam. XVII. 19. terræ habitabilis Esa. XIV. 12. (C) Pro affectibus animi, qui ex facie ut plurimum apparent, quæ index est animi, utpote: ita Gen. XXXII. 20. Psal. XXI. 10. XXXIV. 17. LXVIII. 2. 3. 10. tristitia 1. Sam. I. 18. Job. IX. 27. benevolentia, gratia ac favore Prov. XVII. 15. XXVII. 17. magnanimitate Ezech. III. 8. &c. (D) Synecdochice pro Persona ponitur ut Gen. XXXII. 21. transivit munus ante faciem ejus i. e. ante ipsum. Sic Gen. XIX. 21. 2. Sam. XVII. 11. 1. Reg. II. 20. X. 24. Job. XI. 19. Psalm. XLII. 12. XLV. 13. CXXXII. 10. Prov. XXVIII. 21. Eccles. VIII. 1. Esa. III. 15. XXXVI. 9. Thren. V. 15. Luc. IX. 15. Facies erat vadens Hierosolymam. Et personæ qualitatibus, ut Lev. XIX. 15. nec accipitote פָּנֵי personam tenuis, neque honorem exhibeto פָּנֵי personæ magni, iuste judicato proximum tuum. Psal. LXXXII. 2. & personam impiorum elevabitis, h. e. respectum habebitis ad impii in judicio contententis non tam cau-

fam

sam quam personæ qualitates aut externum statum. Conf. Magnif. Dn. D. Geier in h. l. (E) Ἀνδρωποπατῶς Deo tribuitur. Consulatur Dn. D. Glass. Rhet. tr. I. c. 7. p. 103. seq. Notetur vero h. l. Phrasin videre Deum a facie ad faciem significare (I) claram & intuitivam divinæ essentiæ visionem alterius vitæ propriam particularem. (II.) Visionem Filii Dei in forma naturæ humanæ suo tempore vel assumendæ vel etiam jamdum assumptæ. Sic cum Mose Exod. XXXIII. II. ita quoque ad Israelitas Deut. V. 4. dicitur Filius Dei locutus a facie ad faciem, i. e. in ea forma naturæ humanæ, quam olim assumpturuserat. Sic Apostoli Filium Dei in carne manifestatum facie ad faciem viderunt Joh. I. 14. 1. Joh. I. 1. Sic Stephanus vidit eum, stantem a dextris Dei Act. VII. 55. Sic Paulus eum vidit. Act. IX. 17. 1. Corinth. IX. 1. XV. 8. Ita etiam h. l. phrasin intelligenda venit: Vidi Deum a facie ad faciem, i. e. in forma naturæ humanæ constituto tempore assumendæ, & cum eo collocutus sum, sicut homo coram homine solet colloqui familiarissime. Vid. B. Dn. D. Gerhard. LL. Tom. IX. f. 300. a. & 348. a.

LVIII. עָרַבָּ Et erepta est. Scil. potenter, tempestive, benigne ac mirabiliter, e periculo longe maximo, ubi morti jam jam eram mancipandus. Est 3. fœm. Sing. Fut. Nihal. Rad. inusitatae עָרַבָּ, quæ in hac Conjugatione primo occurrit. Evasit, ereptus fuit. Verbum hoc, ait Dn. D. Geierus in laudato super Psalmos comment. in Psalm. XVIII. 1. involvit tum periculi magnitudinem, tum erepti infirmitatem, tum eripientis robur, tum securitatis subsecutæ salubritatem. Significat n. proprie aliquem subtrahere, fortiter eripere, tanquam ex præsentissimo vitæ periculo, ut ex ore leonis, ursi, Goliathi 1. Sam. XVII. 37. e laqueo venatoris Prov. VI. 5. e pressuris arctissimis Psalm. VI. 5. Quomodo lapis eruitur e pariete Lev. XIV. 43. e luto & limo Psalm. LXIX. 15. a via mali Prov. II. 12. ex omnibus malis ac pavoribus Psalm. XXXIV. 5. 18. 20. XL. 14. LIV. 9. a morte XXXIII. 19. LVI. 14. CXVI. 8. Prov. X. 2. XI. 4. ex inferno Psalm. LXXXVIII. 13. &c.

LIX. נַפְשִׁי Anima mea, h. e. ego ipse, cum primis autem anima proprie dicta cum desperatione graviter colluctans. Vocabulum נַפְשִׁי principalem hominis partem unam, animam scilicet proprie significat. Figurata autem in quamplurimis Scripturæ locis diver-

diversimode usurpatur. Et (A) quidem per Meton. Subjecti vel
 Causæ pro facultate animæ concupiscibili, seu appetitu, qui in ob-
 jectum aliquod fertur. E. g. in mercedem Deut. XXIV. 25. in terram
 desideratam Jer. XXII. 27. in peccatum Eccl. VI. 2. Sic Ezech. VII.
 19. **נפש** appetitum suum non satiabunt. Hos. IV. 8. Non defuit
לנפש appetitui ejus quicquam ex omnibus quæ desiderat. Item
 Psal. XXIV. 4. XXV. 2. XXVII. 12. XXXV. 25. XLI. 3. LIII. 18. &c. (B)
 Pro facultate animæ vitali, vita nempe, cum per animam homo vi-
 vat & operetur. Sic Gen. IX. 5. Reposcam **נפש** **אדם** vitam homi-
 nis XXXVII. 21. ne percutiamus cum **נפש** anima, h. e. **נפש** **מכ**
 lethaliter. Exod. IV. 19. quærentes **נפש** **אדם** animam tuam.
 Targ. qui quænaverunt occidere te. Thren. V. 9. **כנפשו** cum anima
 nostra efferebamus panem nostrum i. e. cum periculoso ac vitæ nostræ
 discrimine. Sic Psal. XXXIII. 19. XXXV. 4. Job. XXXVI. 14. Esth.
 VII. 3. Matth. II. 20. (C) Per Synecdochen partis totum animatum
 vel personam ipsam designat, ut Gen. XII. 5. Da mihi **הנפש** LXX.
ἀνδρας viros. Num. XXIII. 10. moriatur **נפש** anima mea, i. e. mo-
 riar ego. Lev. V. 1. & anima cum peccaverit, i. e. homo. Sic Lev.
 VII. 18. Jos. XX. 3. Esa. XLVI. 2. Psalm. III. 2. VII. 3. XI. 1. CVI. 15.
 CXI. 2. CXLII. 8. Hinc Ebræi & qui hos sequuntur Syri, Chaldæi
 atque Arabes Pronomen reciprocum quo destituuntur, interdum
 per partes & membra hominis exprimunt, quale inter alia est
 nostrum **נפש**, ut Esa. V. 14. Dilatat sepulchrum **נפש** seipsum.
 XLVI. 2. in captivitatem abiit **נפש** LXX. *αυτο*. Jer. III. 11. Justi-
 ficabit **נפש** seipsam. Sic Amos VI. 8. Conf. Ebr. VI. 14. Jerem. LI. 14.
 Idem etiam usu venit apud Syros. Vide in Nov. Test. Syriaco Matth.
 IV. 6. XIX. 12. XX. 39. XXVII. 5. Joh. XXI. 18. Ebr. IX. 12. Ad hunc
 modum ampliatur Græcum *ψυχη* Matth. XVI. 26. Luc. IX. 25. Ea-
 dem quoque vocis acceptio non insolens est apud Arabes, de qua
 vid. Hackspan, Syllog. Disp. 4. §. 25. p. m. 150. (D) Per Antiphrasin,
 sicut nonnulli vocant, corpus exanime denotat, ut : Lev. XIX. 28.
 & incisionem **לנפש** pro anima non dabit in carne vestra, i. e. su-
 per mortuum. Num. VI. 6. **נפש** **מ** **אדם** ad cadaver mortui.
 Hagg. II. 14. **נפש** **מ** **מ** pollutus anima, i. e. immundus propter
 cadaver. Sic Lev. XXI. 11. Num. V. 2. VI. 11. XXI. 4. Psal. XVI. 10.
 Nec aliter Virgil. Æneid. 3. Animamque sepulchro condimus

Hoc loco totum suppositum denotat, habito tamen cum primis respectu ad animam, sicut jam dictum.

LX. **וַיִּרְא** *Et ortus est* expleto scil. noctis circulo cum splendore quodam. LXX. *ἀνέτελε δὲ*. Verbum **וַיִּרְא** ortus exortus fuit, proprie de ortu Solis vel alterius cujusdam luminis insignioris adhibetur, & construitur vel simpliciter, ut h. I. & 2. Sam. XXIII. 4. Jon. IV. 8. vel cum **כ** ut Psalm. CIV. 22. CXII. 4. vel cum **ל** ut Esa. LX. 2. Exod. XXII. 3. 2. Reg. III. 22. ad exortum etiam lepræ transfertur 2. Paral. XXVI. 19.

LXI. **וַיִּרְא** *Et* Jacobo sc. qui summo desiderio exortus solis tenebatur, quo suum Antagonistam eo melius intueri ac cognoscere posset. Cum enim luctaretur densissimis noctis tenebris circumvallatus quasi, ac initio adversus quem pugnam suscepit ignoraret, Solis adventum unice desiderabat, qui terrorem nocturnum auferret, & hunc suum colluctatorem sibi patefaceret. Proinde emphatice hic Pronomen Demonstrativum positum est, alias enim sensu manente completo omitti commodè potuisset, cum Sol non Jacobo tantum illuxerit, sed aliis etiam hominibus, regionibus, nationibus &c. quotquot solum radiis solaribus illuminabantur.

LXII. **וַיִּרְא** *Sol*. Nomen Gen. commun. *παλίνδρομον*, lectio-
ne sua retrogradum, nam **וַיִּרְא** ante & retro legitur, cujus ratio-
nem nonnulli hanc reddunt: quod ante & pone videatur nasci-
turque idem, cui adjungere possumus istam, quod lumen suum toti
mundo admisceret, ac proinde omnium hominum, qui vixerunt
ante nos & victuri post nos sunt, omnium item temporum, loco-
rum, solari suo lumine communis minister sit. Gen. I. 14. 15. 16. 17. 18.
quæ ratio propius accedere videtur ad primam hujus vocis origi-
nem, quæ apud Ebræos intercedit quidem, e Chaldaismo tamen
repeti potest, ubi occurrit verbum **וַיִּרְא** in Pabel ministravit, a quo
וַיִּרְא Sol, sic dictus, quod in ministrando lumine totius mundi mi-
nister sit, uti recte monet Cl. Buxtorff. in Lex. Germanis est *Con-
ne* forte a **וַיִּרְא** annus, cujus est designator.

LXIII. **וַיִּרְא** Pronomen Relativum cum præfixo **כ** Servili,
propter quod naturam Adverbii induit, & exponitur Sicut, quum,
quando.

LXIV. **עבר**

LXIV. עבר *Transivit*. Radix ipsa. Alias significat etiam *transgredi, deflectere*, c. g. orbitas in lege propositas Psal. XVII. 3. foedus, Jos. VII. 11. 15. os Domini Num. XXII. 18. praecepta Jer. VII. 13. Sic Deut. XXVII. 13. 1. Sam. XV. 24. Prov. XIV. 16. Hab. I. 11. Psal. LXXIII. 7. Jer. V. 28. Item praeterire, ac interire penitus, ita ut aliquid non amplius appareat, ut Neb. I. 12. Psal. XVII. 13. XXXVII. 36. Esa. XXXIX. 5. Job. XXXIV. 20. h. l. significat transivit, perambulavit.

LXV. אֶת-פְּנוֹאֵל *Penuelem*. Vallem, scil. illam, in qua luctabatur, sub monte Libano sitam, cui nomen Penielis imposuerat vers. 30. אֶת est nota Accus. casus & punctatur cum (-) propter Makaph. De voce פְּנוֹאֵל paulo ante actum est. Præter quæ observ. non esse diversum locum Peniel & Penuel, sed unum eundemque, pro diversa compositionis ratione diversimode etiam appellatum. Peniel anim sicut superius notavimus, compositum est ex nomine plurali פְּנִים facies, & אֵל, Deus Penuel autem conflatum est ex Participio Paul פָּנוּ visus & nomine divino אֵל Deus, ubi Kamez antepenultima Syllabæ pro more in Scheva transit. Vid. Etyma Nom. Prop. Pasor. p. m. 75. Sic non est diversus מְחִינֵא מְחִינֵא Sed unus idemque Gen. IV. 18.

LXVI. וְהוּא *Et idem ipse* Jacob scil. de quo in versibus præcedentibus sermo erat. Pronomen demonstrativum הוּא h. l. sua non caret emphasi, siquidem exerto quasi digito monstrat, eundem, qui Deum ipsum vicerat &c. הוּא illum ipsum claudicasse, adeoque docet sanctos etiam corporis defectibus aut aliis morbis atque crucibus obnoxios esse. Vid. inferius Sect. Porism. Porism. V. Sic הוּא emphaticum est Psalm. XXXIII. 9. הוּא ipse dixit & facta sunt הוּא ipse præcepit & constiterunt, & v. 20. Auxilium nostrum & scutum nostrum הוּא ipse. Non raro Pronomen hoc Demonstrativum pro verbo Substantivo Sum, es, est, ponitur, ut Esai. XLIII. 25. Ego הוּא sum delens &c. Ezech. XXII. 24. Tu non purificata הוּא es. Sic Eccles. I. 17. II. 23. III. 15. V. 18. VI. 2. Psal. IX. 21. XVI. 3. XXXIX. 8. L. 6. LXXIII. 16. vel idem involvit, ut Psalm. XXVIII. 8. XXXIII. 20. XCIX. 3. 5. Reuchlinus, Galatinus & Cabballistæ referunt, id etiam inter nomina Dei; sed inconvenienter & a Scripturæ sensu nimis alienè, censente B. Glass. lib. 3. c. 2. Can. 9. pag. 187.

LXVII. צלע *Claudicus, claudicans*, in latus labens. Nomen masc. a Radice inusitata צלע claudicavit ad alterum vel utrumque latus, quæ quidem in lingua Ebræa hodie non occurrit amplius, in usu tamen floreante ea olim fuisse præsumitur ex ejusdem filia, Lingva Arabica, in qua habetur Radix צלע Dsalaa, quæ significat inclinavit, propendit, unde nomen צלעון dsalion, curvus claudus, ad alterum vel utrumque latus propendens. Ac proinde vox צלע non leviter aut quocunque modo claudum designat: sed talem, cui proxima est ruina, qui vix incedere potest, aut pedibus suis plane stare nequit. Impediebatur illa contusione & compressione, inquit B. Gerhard. ne onus corporis, quod per corylas ossis sacri incumbit coxendicibus & adhaeret eis compage sua, in femur illud imponeret, sed latus corporis quasi pendens sustinebat, doloris gravioris metu. Atque ita truncus Jacobi in latere vitiata nulla futura nitebatur, nec sustentaculum femoris tangebatur. Unde non incommode quidam verbum יקע vertunt pendebat.

LXVIII. על-ירכו *Super latus suum*. Luth. An seiner Hüfte. videantur quæ ad hanc vocem dicta sunt suo loco. De varia particulæ על significatione consulatur inter alios B. Glass. Phil. S. lib. 3. tr. 6. c. 12.

SECTIO LOGICA.

INtellectis ita ac! expensis probe textus nostri verbis ad Analysin Logicam nos accingimus. Quamvis vero multis exosa Dialectica sit, & sudes in oculis, hac imprimis ultima mundi senescentis ætate, ubi Syncretismus, Gallionismus aliaque monstra superbum caput erigere tentant; & ut voto cedat propositum, dialecticum cerrandi ac resistendi perniciosi hostibus fidei studium tanquam sibi exitiosum tollere pristinaque reduce barbariem conantur, ubi in litaniis jussu D. Ambrosii addi solitum: A LOGICA AUGUSTINI LIBERA NOS DOMINE, teste Cornelio Lanciolotto in vita S. Augustini L. II. cap. I. fol. 115.; tamen ad lucem à tenebris dijudicandam, verum a falso

a falso discriminandum, non minus necessaria est, quam alæ ad volandum, ac proinde dignitate maxima pollet. Unde ipsos Angelos eadem usos legimus, nominatim Michaëlem, qui cum Sathana de corpore Mosis dialectice disputabat, τῷ διαβόλῳ διακρινόμενῳ & διαλέγετο in Epist. Jud. v. 9. Angelum resurrectionis Christi vindicem Marc. XVI. 6. Vid. B. Dn. D. Dannhavv. *Evangelisches Denckmahl*. p. 345. Quin imo nec ipse Dei Filius ab hac abhorruit, adversus Sathanam disputans Matth. IV. Discipulos incredulos dialectice convincens Joh. XXIV. 37. seqq. & in loco præsentē cum Jacobo luctans, unde factum quod tam multis vicibus verbum מִסְתַּחֲבֵּר Moses repetierit, sicut superius notatum num. XXX. Horum vestigiis insistentes duos necernus Syllogismos, uberiores eorum declarationem per Hypomnemata simul apposituri. Sit igitur.

Syllogismus Prior.

Quicumq; (A) homo viator (B) promissionibus divinis (C) credit, iis (D) inter prospera (E) & adversa (F) innititur (G) in tentationibus (H) se erigit, ac (I) pro liberatione (K) Deum (L) precibus sollicitat: Illi Deus (M) certo (N) subvenit, & (O) Salutem ac benedictionem (P) impertitur.

HYPOMNEMATA.

(A) *Homo viator.* Dæmones & actus damnati divinæ benedictionis participes non sunt, utpote qui omni salutis spe sibi denegata errorem suum æternum luunt. Summa in illis, verba sunt B. Dn. D. Dannhavv. Lib. Consc. Tom. 1. p. m. 359. ad retractanda facinora inflexibilitas, in prave semel cœptis obstinatio, dedignata supplic

fieri & recomponi laeso Deo ; semperque quoad volvetur aeternitas
dedignatura : Deficit lumen omne, quod reditum illis ad gratiam
aperiret, & impulsus, quo redigerentur in æqui rectique viam. Quan-
quam enim charitas Dei sit misericordissima, non tamen nisi in
objectum miserabile fertur, Sathan autem & actu damnati miseri
quidem sunt, non tamen miserabiles, ac proinde nec gratiæ aut
misericordiæ divinæ participes. Valet misericordia divina in hac
vita tantum erga pios, ibi iustitiæ locus est adversus impios. *Trium-*
phator vero & *actu salvatus* divinarum promissionum veritatem fe-
lici experimento jam plene cognoscit, ad clarissimam visionem a
facie ad faciem admissus. Sed *homo viator*, & omnis quidem quoad
genera singulorum, non tamen eodem, sed diverso gradu ac ordi-
ne. Primario enim ad eos, qui intra Ecclesiæ pomeria degunt, promissio per-
tinet, ii autem, qui extra Ecclesiæ pomeria degunt, non quidem
decretoria & absoluta quadam rejectione sunt exclusi a promissio-
nibus, & ad foedus divinum reditu, cum eæ generales sint, nec tan-
tum ad filios Testamenti Act. III. 25, sed etiam gentiles pertineant
Act. II. 39. adeoque omnibus vera fide eosdem apprehendentibus
gratiam promittant. Hinc gentiles conversi Sacrificia offerre po-
tuerunt Lev. XVII. 8. coram Deo fuerunt sicut Israëlita Num. XV.
15. Conf. 1. Reg. VIII. 41. antequam tamen Ecclesiæ membra non
sunt, neque promissionum hæredes esse possunt, aut ad eas jus
aliquod habere, cum nulla a capite Christo in ipsos permanet in-
fluentia.

(B) *Promissionibus divinis* : non inconstantis alicujus princi-
pis ; sed a Deo factis, juratis, obsignatis, propositis non tantum
ut certis, sed ad finem obligantibus, quamvis viles ab initio & ab-
jectæ videantur, veris tamen veritate infallibili ac fallere ignara, con-
stanti, sibi que semper simili. Si enim vel unica DEI promissio fal-
lere, de omni nostræ salutis certitudine actum esset.

(C) *Credis*, fide non erronea, mortua, simulata, jactata,
temperaria, decidua ; sed vera, viva & constanti Job. VIII. 31. Ebr.
III. 14. Rom. VIII. 17. benedictiones divinas fiducialiter apprehen-
dente, sibi individualiter applicante, adversus omne rationis ju-
dicium aut sensum.

(D) *Inter*

(D) *Inter proffens*, quando omnia ex voto cedunt, ubi cavenda imaginaria de Dei bonitate praesumptio, ne quis securus sit & secundis nimium confidat, sicut benevolum Patris Isaaci affectum vendito licet jure primogeniturae Esau temerarie sibi imaginabatur.

(E) *Et adversa* quando velut agmine facto omnis generis afflictiones & cruces coelitus permixtae irruunt, ubi promissionum divinarum veritas jugi memoria recolenda, omnique fidei & experientiae contentione adversis obnitendum. Affectu proinde fiduciali, medio inter securitatem & desperationem, inter praesidentiam & dissidentiam, adversa novercantis fortunae tela & gratus blandientis favor excipienda sunt, juxta illud Poetae: Nemo confidat nimium secundis, nemo desperet meliora lapsus.

(F) *Innititur* basi fidei vivida ardentissima, constantissima, in Deum ejusque promissiones solide, fortiter, unice recumbente, in iis acquiescente, nec unquam ab his ullo modo se depelli patiente, ut si fractus illabatur orbis, impavidum feriant ruinae.

(G) *In tentationibus* cum Probationis tum Deceptionis. Illae sunt, quibus Deus (α) hominum fidem & obedientiam explorat, ut conspicua fiat, quemadmodum Agonotheta milites, circuitores, excubitores, athleta & paedagogus Discipulos, quantum quisque in pietate profecerit aut defecerit, quo se sit inclinaturus per prospera & adversa, sicuti tentavit Moysen Exod. XV. 25. Israelitas Exod. XX. 20. Deut. XIII. 3. ut palam fieret utrum diligenter eum, Tobiam Tob. XII. 13. & per speciem peccati Abrahamum Gen. XXII. 1. in naticidio imperato, insolito, & expressae legi contrario, tam in genere Exod. XX. 13. non occides, quam in specie Lev. XVIII. 21. ubi Sacrificia ex victimis humanis prohibentur. (β) Homines castigat sicut pater Filios Deut. VIII. 2. ut affligeret & tentaret te Deus. (γ) Crucibus & calamitatibus iuste punit, sed non nisi ad bonum finem, ut potentiam Dei agnoscant, a via mala & erronea ad eum se convertant. Sicut Aegyptios & Pharaonem Deus tentasse legitur. Conf. B. Dannhavi. Hodoi. Phoen. IV. p. 373. *Tentatio Seductionis* est sollicitatio ad *ἀποστασίαν*, impietatem, scelere, a veritate ad mendacia, a vita ad mortem, profectio vel ab ipso Sathana, qui est, *ὁ πειράζων καὶ ἑξοχῆν* Matth. IV. 3. 1. Thess. III. 5. Apoc. II. 10. vel a Sathanae

Sathanæ ministris, vicariis ac emissariis, mundo veris hominis affectus ad peccandum variis lenociniis alliciente, carne iatus, adversus spiritum concupiscente, illicita suggerente, ad turpitudinem subinde provocante. Basilius Homil. 23. Ita nos hostis impugnat, ut nostris ipsorum desideriis, jaculorum vice adversus nos utatur, & perpetuo ex nobis ipsi viresumat, quibus nos lædat. Sicut de Goliatho scriptum 1. Sam. XVII. Armiger ejus antecedeat eum; ita non solus pugnat Sathan, multi illum armigeri antecedunt: Armiger ejus mundus est; armigera ejus caro est; armigeri pravi homines, quorum utitur opera. Atque hujusmodi tentationibus Diabolicis statim ac sentiuntur obviandum est, ne, tanquam cancer serpendo tacite augeantur & deinde eo profundius vulnerent, ne in montes volvendo revolvendoque excrescant, & deinde magis onerent. Felix qui cito hostem nondum adultum observat & coercet. Dum parvus est hostis, ait Hieron. ad Eustach. interfice; nequitia, ne zizania crescant, elidatur in semine: ille prædicatur beatus, qui ut coepit cogitare sordida, statim interficit cogitata & allidit ad petram.

(H) *Se erigit* idque non ex sese aut naturali sua virtute, sed ex Deo, ex gratiæ divinæ dono, quo denudatus facile vincitur, cum intra se concupiscentias foveat proditrices & conspiratrices, quæ tantum abest, ut capitalem hostem vincant, ut januam potius ipsi aperiant, cum eo amico fœdere conspirent, sicut invidia in Saule, avaritia in Juda, libido in procis Susannæ. Quanquam igitur hujusmodi Diaboli pirasmis secundum naturalem & humanam potentiam, virtutem & efficientiam propriam resistere nemo possit, per gratiam tamen & auxilium divinum, telis quibus petitur omnibus clypeum objicere & malignum Dæmonem vincere nemo non potest, juxta effatum Petrinum, 1. Petr. V. Obstitite solida fide Leoni rugienti Diabolo, Scuto fidei possumus omnia jacula mali illius ignita extinguere Eph. VI. 16. arma enim nostra sunt *δύναμις καὶ τὸ θῆσι* potentia Deo ad demolitionem munitionem 2. Cor. X. 4. Deus enim suo semper adest auxilio, tentatos confortans, quantum opus habent ad gloriosam victoriam, Eph. VI. 16. Deus pacis conteret Sathanam sub pedibus nostris brevi.

(I) *Ac pro liberatione*, quæ consistit in miseriæ & afflictionis remotione, in boni desiderati collatione. Cujus liberationis varios modos in Scripturis reperire est assatum. Aut enim pii veluti pretiosi thesauri absconduntur, sicut thesaurus absconditur contra raptos Prov. II. 7. Psal. XXXI. 20. Cant. VII. 13. ut Jeremias & Baruch Jerem. XXXVI. 26. Sic & Athanasius occultabatut contra milites Cæsareis Juliani Niceph. lib. 10. c. 19. ita occultabatur olim Moyses infans, Exod. II. 2. Exploratores, ut manus insequentium evaderent Jos. II. 4. Aut ex vitæ discrimine educuntur, sicut Loth Gen. XIX. pii ex obsidione Hierosolymitana, memorante Antiquitatum Judæicarum scriptore Josepho. Aut hostes cecitate percutiuntur, ut Sodomitæ Gen. XIX. II. Syri 2. Reg. VI. 18. Aut immisissis panicis terroribus terrentur, quomodo consuluit Deus vitæ & fortunæ Jacobi immisso circumcirca civitatibus terrore, qui propugnaculū instar Jacobum custodiret Gen. XXXV. 5. Vid. Exod. XXIII. 27. Deut. II. 25. Jos. II. 9. Lev. XXVI. 36. Job. XV. 21. 2. Reg. VII. 6. Aut animo privantur Psal. LXXVI. 13. quemadmodum asper Labani animus emollitus est Gen. XXXI. 24. item Esavi cap. XXIII. 4. Aut puniuntur & delentur, ut Pharaon Exod. XIV. 27. seq. Senacheribus Esa. XXXVII. ult. Holofernes. Jud. XIII. 10. Et qui alii sunt innumeri divinæ liberationis modi.

(K) *Deum*, non sanctos ignaros humanæ fortis, S. Franciscum, Josephum &c. quem Johannes Wilsonus in exercitiis piis & Marianis in litanis S. Joseph. inter alia his compellat verbis p. 155. (citante B. Dn. D. Danh. Hodom, Spir. Pap. Phant. 6. p. m. 1115.)

Advocate noster,	Audi	Per castissimam despon-
Sancte Joseph.	nos	sationem tuam.
Patrone noster,	Exaudi	Per omnes labores & su-
Sancte Joseph.	nos	dores tuos.
In omnibus nostris an-		Per omnes virtutes tuas,
gustis		Per omnia merita tua,
In hora mortis nostræ	Adjuva	Per omnem beatitudi-
Per æternam Prælectio-	nos	nem tuam
nem tuam	S. Joseph	Clientes tui, te rogamus,
	Audi nos,	

Quam Sanctorum invocationem in Sanctos Deum item & Christum iniquam abunde hactenus nostrates Theologi profligarunt. Non *Angelos* nominatim tum custodem, quod foret cultum soli Deo debitum Deut. VI. 13. X. 23. Matt. IV. 10. tribuere creaturæ invocationis fundamento omnipotentia, omnipræsentia omniscientia destitutæ. Sed verum Deum; solum fiducialiter invocandum, unum in essentia, trium in personis a se realiter differentibus, Patrem, Filium, & Spiritum S. *τρισάγιο* Seraphico celebratum Esa. VI. 3. Conf. Joh. XII. 41. Act. XXVIII. 25. & Esa. XLVIII. 16. trina Sacerdotis benedictione designatum Num. VI. 24. trina precatione imploratum a Davide 1. Sam. XX. 41. a Paulo 2. Cor. XII. 8.

(L) *Precibus sollicitat* devotis, constantibus, actuosis, affectuosis & filiali cordis *παρρησία* profectis, & *ἀναγεία* Spirituali quibus cum Deo quasi contendit, & repulsam quamvis unam & alteram passus, conflictum instaurat, luctando vires acquirit, nec cessat donec petiti sui compos fiat, exemplo Syrophænisæ Matt. XV. 22. & importuni illius vicini Luc. XI. 8. qualis oratio assidua commendatur Jac. V. 16. Rom. IV. 10. Amat enim Deus aliquando secum certari, vult decreti eventui præveniri per hypotheseos præstationem gratiæ divinæ implorationem, veram conversionem.

(M) *Certo* non semper opinione; cui sæpe nulla salutis spes videtur reliqua, dum erroribus perculsa sibi ipsi imponit: Deus nullo radio gratiæ illucet E. oblitus est mei. Affligor variis calamitatibus E. sum enormis peccator; sed reipsa, sæpe præsentius cum conclamatum est, Ubi deficit humanum consilium, incipit divinum auxilium.

(N) *Subvenit* non eodem semper afflictionis momento, hac meta, hac die, hac hora, hoc ordine, sed prout commodum ipsi videtur. Potuisset Deus punctulo temporis Ægyptios in nihilum redigere populum suum liberaturus, quia tamen nihil extra ordinem ac tempus agere voluit, eo in puniendis Ægyptiis modo processit, quem descripsit Vir Dei Moses in Exodo. Sic enim in liberatione & beneficiis conferendis Deus ordinem tenet, ac horas morasque dimittitur, impii interim cum consilia sua optatum exitum acquisivisse stolidè sibi persuadent & in portu se versari putant, subito improbitatis suæ pœnas luunt, & quod improbe moliebantur

tur in fumum ac leves auras abit, piis sub clypeo protectionis divinæ secure ac tuto requiescentibus.

(O) *Salutem ac benedictionem* ex fonte salutis & benedictionis unico Christo Jesu fluentem, quæ varia est, alia ad vitam naturalem, corporalis & temporalis, benedictionis in bonis terrestribus; alia ad vitam gratiosam, gratiarum & charismatum dispensatrix, qua cibamur hic in regno gratiæ, in spe; alia denique ad vitam gloriosam, qua illic in regno gloriæ plene & perfecte in re fruemur.

(P) *Impertitur.* Non ex operum merito, opera enim nostra debita sunt, Dei dona, summe imperfecta ac proinde nihil a Deo mereri possunt: Non ex absoluta voluntate aut beneplacito paucis ex genere humano lapsis selectis mortalibus, cæteris omnibus absque ullo peccati respectu reprobatis in miseria relictis, quorum prius Papæ viam legalem & Evangelicam confundentes, posterius Calviniani fingunt. Sed per & propter Christum fide firma apprehensum, constanter retentum. Constanter, inquam, non quasi semel credentes fidei naufragium pati nequeant; sed quod lapsi ad fidem amissam reverti debeant, sicut Petrus; postquam ter Christum negaverat.

Majorẽ illustratam sequitur *Assumptio.*

ATQVI *is homo viator ego Jacob sum, qui promissionibus divinis* (Patribus meis Abrahamo & Isaac datis, de possessione terræ Canaan, de nativitate Messia ex primogenitis: mihi quoque *factis* secundo genito ad huc in utero matris delitescenti, præter consuetudinem, ex sola gratia, antequam quippiam boni vel mali fecissem (Rom. IX. 12.) jus primogenitis hætenus concessum assignando, edito oraculo Major serviet minori (Gen. XXV. 23.) in apparitione in campis Samariæ facta *reperitis*, dicendo: Ego sum Dominus Deus Abraham, Patris tui, & Deus Isaac. Terram, in qua dormis, tibi dabo & semini tuo. Eritque semen tuum sicut pulvis terræ; dilataberis ad orientem & occidentem, & septentrionem, & meridiem: benedicentur in te, & semine tuo cunctæ tribus terræ. Et ero tecum custos tuos, quocunque perrexeris, & reducam te in terram hanc, nec dimittam te, nisi complevero universa, quæ dixi (Gen. XXVIII. 13. 14. 15.) revocatione in Patriam *solidatis*: Ego sum

Deus Bethel, ubi unxisti lapidem, & votum vovisti mihi, Nunc ergo surge & egredere de terra hac, revertens in terram nativitatis tuæ, (Gen. XXXI. 13.) apparitione Angelorum, quæ non parum me in fiducia præsentis & providentiæ divinæ confirmat, corroboratis, (Gen. XXXII. 1. 2.) &c.) *credit* (de iis nihil dubitat, sed certo scit, quod tenacissime & constantissime sint implendæ) *is inter prospera* (in acquisitione juris primogenituræ Gen. XXV. 33. in reportatione benedictionis paternæ c. XXVII. 27. seqq. in visione mira somnianti facta Gen. XXVIII. in amica a Labane exceptione c. XXIX. 13. seqq. amplissima facultatem acquisitione, c. XXX. 43. XXXII. 10. Angelorum Dei obviatione c. XXXII. 1. 2. obtenta a Filio Dei benedictione vers. 39. fraterna cum Esau reconciliatione c. XXXIII.) & *adversa* (in fratris Esau comminatione c. XXVII. 43. domus paternæ relictione cap. XXVIII. 10. ærumnarum apud Laban perpeffione, c. XXXI. 40. panico ab Esau timore XXXII. 7. seqq. acerba cum Filio Dei luctatione vers. 24.) *innuitur*, in tentationibus se erigit, ac pro liberatione Deum (Goëlem, Immanuelem suum, sponforem ac liberatorem Gen. XLVIII. 16.) *precibus sollicitat*.

Hæc omnia fusius declarat Moyses, ut diutius hic morari non sit opus. Stat ergo *Conclusio*:

ERGO mihi Jacobo Deus certo subvenit, & salutem ac benedictionem impertitur.

Syllogismus Posterior.

Quicumque fidelibus V. T. (A) auxilio suo subvenit,
 (B) misericordem ac beneficum se exhibuit,
 (C) salutem atque benedictionem impertivit,
 (D) eosdemque (E) redemit: Is est (F) verus Deus,
 & (G) in eum Fideles Veteris Testamenti crediderunt, in eo fiduciam salutis consequendæ collocarunt, eundem, (H) tanquam verum Deum & Goëlem suum, cognoverunt.

Hypo-

HYPOMNEMATA.

(A) *Auxilio suo subvenit*, non solum in æmumis ac miseris hujus vitæ corporalibus; sed omni quod calamitatis nomine venit, cui per peccatum & divinæ legis transgressionem obnoxii facti fuerunt.

(B) *Misericordem ac beneficum se exhibuit*, cum justificationem a Lege impetrare non possent, & deprehensa sua impotentia, satisfactione propria desperata ad vadem venturum promissum, sponforem, liberatorem, Messiam confugerent, qui eos non modo a communi Legis exactione & maledictione, qua omnes peccatores urgentur; sed a propria etiam satisfactione, quam præstare tenebantur Deut. XXVII. vers. ult. meritoria sua & rigoroſe satisfactoria redemptione liberaturus erat.

(C) *Salutem atque benedictionem impertivit*, ceu benedictionis & salutis per lapsum amissæ recuperator, qui obedientia sua activa Legem Dei perfecte pro ipsis erat impleturus & obedientiam ei exacte præstiturus, quanquam pro se adimplere non teneretur, & vicissim obedientia sua passiva æternæ Dei justitiæ & iræ infinitæ indebita sua passione & morte satisfactionem infiniti valoris & plenissime ac rigoroſe æquivalens pretium præstiturus, atque ita salute ac benedictione reducta, eos a maledictione Legis potestate Sathanæ & damnatione infernali liberaturus, atque in vitæ æternæ recuperationem asserturus.

(D) *Eosdemq;* captivos, depauperatos, ad summam egestatē redactos, qui solvendo erant, obaratos aut ad solutionem aut ad luitionem Zach. IX. 11. Gal. III. 10. ac proinde morti æternæ obnoxios, interitu crudelissimo vicinissimos.

(E) *Redemit*, jure videlicet proprio consanguinitatis, interposito sanguinis sui pretio instar vindicis consanguinei, eadem in hoste sequentis, ulciscantis potenter, hostili impetito penitus adempto a se abalienatos sibi peculiariter redimentis, & in libertatem pristinam asserentis. Hæ enim emphasis est nominis *Redemptoris*. Vid. loca Scripturæ Lev. XXV. 5. 25. Num. V. 8. XXXV. 12. 19. seqq. Deut. XIX. 6. 12. Ruth. III. 9. 12. seq. Esa. XLIII. 1.

(F) *Verus Deus*, cum attributa hæc nemini præterquam vero ac æterno Deo tribuantur, nec ullus locus adduci possit, in quo aut creato Angelo aut aliæ creaturæ tale quid vendicetur, quum ne ullum quidem eorum in meram creaturam cadit.

(G) *In eum* sibi revelatum, cum nemini mortalium in mentem venire potuerit, quid de eo cognoscendum & credendum, ac cognitum credituque necessarium sit nisi revelatione divina patefactum. Matth. XI. 27. Rom. XVI. 15. I. Cor. II. 7.

(H) *Tanquam verum Deum & Goëlem suum cognoverunt*. Lubet hic immorari aliquantulum dogmati Calixtinorum, negantium Messiam futurum esse verum DEum in Veteri Testamento revelatum, credituque fuisse necessarium. Audiatur D. Georgius Calixtus ipse in der Wiederlegung thes. XXCVII. Der ander Satz (D. Welleri) ist / D. Calixtus schreibt / man habe im Alten Testam. an Jesum Christum / als wahren Gott nicht eben gläuben müssen / man habe auch daran in gemein nicht gegläubet. Quam thesin suam esse non diffitetur, sed ita roborare studet: Hat man insgemein gegläubet / der zukünftige Messias würde wahrer Gott seyn / so frage ich / ob solches vermöge Zeugnissen der H. Schrift gegläubet worden / oder ohne Zeugnissen? Wann es ohne Zeugnissen gegläubet / ist warlich die Schrift sehr mangelhafftig gewesen / in deme ein so hoher Articulus hat müssen gegläubet / und dennoch mit Zeugnissen / die gewiß und deutlich Beweißthum inne hätten / nicht hat können erwiesen werden. Sind hierzu bündige Zeugnissen der Schrift nöthig gewesen / die finden sich ja in Moses Büchern nicht / denn das Bara Elohim, Kanithi isch eth Adonai; Pluit Dominus a Domino, wie gnugsam erkläret / wollen es nicht ausrichten. Im Buch Josuæ, der Richter / Könige / wird sich auch nicht finden / damit dieß Werk könnte gehoben werden. In den Psalmen Davids / und also 400. Jahr nach Moses Zeiten / finden sich hieher gehörige Sprüche / deren doch die meisten nicht viel ausrichten würden / wenn dieselbigen nicht im Neuen Testament angezogen und auf Christum wären gedeutet worden. Bey den Propheten finden sich zwar
noch

noch mehr / es gehet aber dennoch schwer zu / wenn daraus ein
bündiger Schluß wider die Juden gemacht und behauptet wer-
den soll. Wenn aber Gott hätte alle Menschen / und zu jeden
Zeiten dahin verbinden wollen / nemlich des Messia Gottheit
ausdrücklich zu glauben / so würde er dieselbe auch allewege mit
hellen deutlichen Worten offenbahret haben. Et in fine der
Verantwortung: Zu Anfang ist nicht offenbahr gewesen / ob der
Messias seyn würde anders nicht als ein Mensch / oder ob seine
Menschliche Natur mit einer andern höhern / als Englischen oder
Göttlichen würde vereinigt werden.

Nam duo hoc loco pro ingenii modulo brevissime; nec enim
aliter chartæ angustia patitur, demonstraturi sumus. I. *Deitatem
& Passionem Messia in Veteri Testamento clare ac plane revelatam esse.*
II. *Divinitatem Messia tanquam ad salutem necessariam credi de-*
buisse.

Quod ad I. Fatemur equidem Divinitatem Christi clarius at-
que dilucidius in N. T. patefactam esse, non denegamus tamen eo
ipso claritatem suam ac perfectionem V. Testamento, cum omnia
scitu & creditu ad salutem necessaria ab illius temporis fidelibus
hauriri inde potuerint, quia testante Apostolo 2. Tim. III. 15. literæ
Vet. Test. perfectè nos instruere possunt ad salutem consequendam
necessaria sit in Nov. Test. quia eadem est fides Testamenti utriusque
quoad substantiam Act. XV. 11. *per gratiam Domini Jesu Christi cre-*
dimus salvari, quemadmodum & illi. Ephes. IV. 6. *Unus Dominus,*
una fides. Ebr. XIII. 8. *Jesus Christus heri & hodie, ipse & in secula,*
& nihil prædicarunt Apostoli, quam ea quæ Moses & Prophetæ locuti
sunt. Act. XXVI. 22. *Dixi quoad substantiam.* Datur quidem diffe-
rentia Religionis circa mediatoris humanitatem, quæ in V. Testam. in
typis præsentabatur, in N. T. reipsa habetur: circa fidei qualita-
tem, quæ in V. T. ferebatur in Messiam exhibendum, in N. in ex-
hibitum: circa claritatis diversitatem, quæ illic typis & umbra-
rum nube tecta fuit Col. II. 17. Ebr. X. 1. hic reiecta: circa gratiæ
exhibitæ majestatem, quæ amplior & uberior in Novo Test. est quam
fuit in Veteri. Ibi *επαγγελία*, hic *εὐαγγελία* regnat; ibi revelatio
pro-

proposita, hic exposita. Quæ omnia circumstantiæ tantum sunt fidei, quibus mutatis ipsa fidei substantia non mutatur, sed eadem prorsus remanet.

Confirmationem nostræ sententiæ ex multis Scripturæ locis apertissimis petere possemus, præscripta tamen brevitatis memores, ad stabiliendum prius nostrum assertum, argumentum unicum petimus a Prot-Evangelio Paradisiaco Genes. III. 15. Ubi in antecessum monemus ea, quæ a Mose de gestis primi orbis in Scripturas relata sunt, fidelibus orbis secundi incognita non fuisse. Id quod commodè monet B. Dn. D. Lyser. Trifol. veræ Relig. V. T. disp. 2. num. 10. Quæ prioribus, inquit, ad salutem necessaria fuere revelata, illa posterioribus revelationibus non fuere abolita, sed præsupponuntur, repetuntur, vel plenius declarantur. Quo præmissa Deitatem Christi Redemptoris & Passionem ejus satisfactoriam in Prot-Evangelio Paradisiaco continerijam probabimus. Quod ad *Messia Deitatem*, ea probatur. (1.) *Ex dicentis intentione*, quæ erat protoplastos in extremum miseriæ, infelicitatis, mortis & damnationis æternæ barathrum delapsos, inque summa animi consternatione constitutos, tantæ miseriæ sufficiente consolatione erigere. Hæc autem unde desumi efficacior potuisset, quam a Messia Deitate, qua Sathanæ caput contere, peccatum abolere, & lapsos cum Deo reconciliare deberet. Si enim alio consolatio hæc fundamento superstructa fuisset, tanto cum desperatione conjuncto dolori, in quem Adamum & Evam lapsos peccatum & conscientiaë fuciataë morsus præcipitaverat, minime suffecisset, cum ista omnia majorem vim, majus robur quam quod in meram cadit creaturam requisiverint, quia justitia divina, cum qua contendendum erat, solutionem ad extremum teruncium rigidissime urgebat. (2.) *Ex prediati conteret caput serpentis consideratione*, quod Deitatem Messiaë manifeste evincit. Idem enim opus creaturæ nudæ aut meri hominis non est, sed solius virtutis & potentiaë divinæ, quæ sola Diaboli caput, vim, sævitiam ac vitulentiam enervare atque destruere valet. Adeoque per Semen mulieris non *ψιλάνθρωπος* intelligi potest, sed homo infinita virtute & potentia instructus, adeoque verus Deus, sicut passim in Scriptura S. opus hoc soli Deo vindicatur. Vid. Rom. XVI. 20. Ebr. II. 14. 1. Joh. III. 9. &c. (3.) *Ex*

Proto

Protoplastorum intelligentia. Ita enim illi primum hoc Evangelium intellexerunt & sensum ejus assecuti sunt nempe venturum mundi Messiam Deum & hominem in unitate personæ futurum esse, quod viventium mater Eva clarissime ostendit (etsi in circumstantia Virginitatis erraverit) Genes. IV. 1. cum gaudio exclamans: **קָנִיתִי אֶת־יְהוָה אֱלֹהִים** Possedit virum Dominum, arbitrata se jam acquisivisse Virum illum Jehovah, **Ἰσάμ & γεγον** promissum capitis serpenti contritorem. Hanc piam consolationem, scribit Megalaender Comment. in Gen. f. 55. tanquam fontem omnis misericordiae & omnium promissionum scaturiginem primi parentes & eorum posterum summa diligentia didicerunt. Et paulo post: Adam & Heva hunc textum intellexerunt, & consolati sunt se contra peccatum & desperationem, spe hujus contritio per Christum futura, & spe hujus promissionis in novissimo die etiam resurgent in aeternam vitam.

dicatur. Unde D. August. tr. 15. in Johan. scribit: *In morte Christi mors mortua est, quia vita mortua occidit mortem, plenitudo vita deglutivit mortem, absorpta est mors in Christi corpore.* Igitur Fidelibus V. T. Messiae Deitatem & Satisfactionem meritoriam clare & perspicue revelatam fuisse vel ex solo hoc Protevangelio tam clarum est, quam solem lucere in meridie eum sudum est. Vid. Magnif. Dn. D. Calovius Disp. de Fide Veterum in Christum p. 40. §. 29. usque 37. qui præter argumenta alia invicta, etiam hic pertrahat fuisse & a frivolis *Calixti* exceptionibus vindicat.

Similis Messiae *Θεωδωρον* venturi & passuri revelatio Patriarchæ nostro Jacobo in hac lucta facta est, quam cum Filio Dei susceperat. Is enim in eadem ipsi apparuit forma naturæ humanæ, quam olim ex B. Maria Virgine assumpturus erat, eundemque de passione sua & morte, qua omnibus hominibus salutem eratacquisiturus, sine dubio informavit. Unde plenus lætitiæ Jacobus nomen loco novum indidit Penuel facies Dei, quod viderit (cognoverit) Deum (secundam Deitatis personam incarnandam) facie ad faciem (in ea naturæ humanæ formæ, quam constituto tempore assumptura erat, ut in ea opus Redemptionis exequeretur). Neque putandum est hanc revelationem Jacobum sibi soli reservasse, nec suis enarrasse, contrarium potius ex eo manifestum est, quod Filii Israël dicantur non comedisse nervum v. 32. in memoriam scilicet rei gestæ, quod vertebra femoris Jacobi luxata sit, cum Filius DEI in specie viri, tanquam venturus *Θεωδωρον* & futurus Goël cum ipso luctaretur. Quæ omnia, prolixius deduci possent, si temporis ratio permitteret.

Quod ad II. Deitatem & satisfactionem Messiae tanquam ad salutem necessariam credi debuisse, probatur (A) A Messiae Redemptoris requisitis: Verus Messias, in quem credendum & fiducia salutis adipiscendæ collocanda, non potest esse alius quam DEUS & homo in unitate personæ; nudus enim homo vel *ἀγυλανθρωπον* iustitiæ divinæ læsæ debitam satisfactionem præstare non potest, unde pro Messia agnosci nequit. Si unicum peccatum suo onere hominem ad inferos depressit, ut Cainum, Judam, qui hominum toti peccatorum moli ferendæ par foret? Deus vero cum Spiritus sit, adeoque nec carnem nec sanguinem habeat, sanguis tamen a Messia effundendus esset, cujus interventu homo Deo reconciliari & a Satana liberari debuit,

debuit, humanam carnem assumere necessum habuit, ut interposito
 passionis & sanguinis sui *λύτρω* perfectissimo ac in se abundantissimo,
 genus humanum redimeret. At Messias, in quem crediderunt veteres
 & fiduciam salutis adipiscendæ locarunt, juxta Calixtinos & alios
 non est DEUS & homo in unitate personæ, interposito passionis &
 sanguinis *λύτρω* genus humanum redimens. Siquidem non constab-
 bat ipsis qualis persona Messias sit futurus, an homo nudus, an ve-
 ro divina vel angelica natura unitus, an opus redemptionis passione
 & sanguine perfecturus, nec ne? E. Messias, in quem crediderunt Ve-
 teres, non fuit verus Messias. Ita Fideles V. T. Atheismi nota infam-
 ant Joh. V. 23. alienos à testamenti promissionum faciunt Ephes.
 II. 12. a salute & vita æterna excludunt, cum omnis vitam æternam
 consecuturus teneatur ad agnitionem Deitatis Patris Filii que Joh.
 XVII. (2) *Ab expresso Scriptura testimonio*, consanguinitatem fidei
 universalem nullo aut tempore aut loco affixæ, eundem *πατρώ*
 Deum colentis confirmante Act. XV. 11. Unde argumentamur:
 Quemadmodum gratia Domini nostri Jesu Christi fide apprehensa
 nos salvamur, ita etiam antiqui Patres ad Adamum Protoplasten
 salvari sunt. At nos gratia Domini nostri Jesu Christi fide appreh-
 hensa salvamur, quatenus credimus in Jesum Christum *θεόν θεωπον*
 verum Deum & verum hominem, qui semetipsum pro nobis tradidit,
 ut nos a maledictione Legis redimeret, & sua obedientia Legi præ-
 stita justos nos constitueret Joh. XX. 28. Gal. II. 20. Rom. III. 25. E.
 & Patres antiqui ad Adamum Protoplasten gratia Domini nostri
 Jesu Christi fide apprehensa salvati sunt, quatenus crediderunt in
 Jesum Christum *θεόν θεωπον* verum Deum & verum hominem, qui
 semetipsum pro ipsis traditurus erat, ut eos a maledictione Legis re-
 dimeret, & sua obedientia Legi præstanda justos constitueret. Vid.
 fusius Magnif. Dn. D. Calov. l. c. p. 31. seqq. (3) *Ab omni aliene sa-
 lutis remotione*, ex Act. IV. 12. Quicumque omnes alias salutis vias
 excludit, nullum nomen sub cælo datum esse hominibus, in quo
 oporteat eos salvos fieri h. e. nullam rem nullum aliud medium salu-
 tis dari posse assentit, unicam viam a Christo salutis nostræ *ἀπεχρησ-
 τήν* & *ἀγίαν* consecratam, stratum, sanguine consecratam Ebr. X. 20. pas-
 sione & morte obsignatam, omnium sanctorum in utroque Testa-
 mento pedibus tritam, vestigiis notatam constituit: Ille sanctos

utriusque Testamenti una via salvari statuit. Atqui Apostolus A&t. IV. 12. &c.&c. E. Adeoque in hoc nomine, extra quod non est salus, gratiam Dei & salutem quarere debuerunt omnes Sancti quibuslibet temporibus, a mundi primordiis, & fide in Christum accipere peccatorum remissionem ab accusatione Legis absolvi, & salutis participes fieri. Cum abunde jam Majoris constet veritas, Assumptionem Subjicimus:

ATQVI *Angelus sive vir cum Jacobo luctans fidelibus V. T. auxilio suo subvenit, misericordiam ac beneficium se exhibuit, salutem atque benedictionem impertivit eosdemque redemit, testante utriusque Test. Scriptura.*

Ne cui fortean geminæ istæ voces *Angelus* & *Vir* imponant, lubet iisdem explicandis aliquantum immorari. Ut rem ab ovo, quod ajunt, odiam, Ebraeum מלאך quod Angelum significat, à Radice מלך quæ intercidit jam, nec occurrit uspiam, derivatur: olim tamen usitatam fuisse, mittendi, ablegandi significationem obtinuisset, ex Lingva Arabica deprehendimus, quibus ملاك alaca significat misit, ablegavit, a quo ملاكون malacon Angelus. Adeoque generaliter quemvis nuncium & legatum vice vel jussu alterius ad legationem aut aliud quoddam negotium expediendum missum designat, sive is sit visibilis sive invisibilis, sive corporeus sive incorporeus, ac proinde non nomen naturæ, sed officii est, observante Ambrosio in eap. i. ad Ebr. *Angelus* (creatus) ex eo quod est, est Spiritus, ex eo quod agit, est Angelus, quia Angelus Græce, nuncius Latine dicitur; Sicut homo nomen naturæ, miles vero nomen officii est, sic qui emittunt Spiritus conditi a creatore Deo, faciunt eos Angelos mittendo eos nunciare quod jusserit. Et Augustin in Pl. 103. Spiritus Angeli sunt: & cum Spiritus sunt, non sunt Angeli: cum vero mittuntur sunt Angeli. Angelus enim officii nomen est, non naturæ: Queris nomen hujus naturæ? Spiritus est. Queris officium? Angelus est. Specialiter sumitur (A) pro legatis Dei invisibilibus, Spiritibus bonis, ministeria DEI obeuntibus Ebr. I. 14. qui circa pios castra metantur contra phalangem Diabolicam, ut Gen. XXIV. 7. XXVIII. 12. XXXII. 1. Psal. XXXIV. 8. XCI. 11. CIII. 20. CIV. 4. CXLVIII. 2. Spiritibus item malis, quorum ministerio Deus in ultionem malorum, ad infligenda mala poenæ utitur,

ut Psal. LXXVIII. 49. (B) Pro *Legatis Dei visibilibus*, lisque vel (α) *Prophetis*, ut 2. Par. XXXVI. 15. 16. Hagg. I. 13. Mal. III. 1. Conf. Matth. XI. 10. Marc. I. 2. Luc. VII. 27. (β) *Ecclesiasticis*, quia divinitus mittuntur, pro Christo legationem funguntur 2. Cor. V. 20. ejusdemque voluntatem hominibus interpretantes sicut Angeli DEI excipiendi sunt Gal. IV. 14. ut Esa. XXXIII. 7. Mal. II. 7. Eccl. V. 5. &c. (γ) *Politicis* ut 2. Sam. XIV. 17. 20. (C) Pro *nunciis* aut *legatis quibuscumque* ab hominibus missis ad aliquid per perficiendum vel alteri nunciandum, ut Gen. XXXII. 3. 1. Reg. XIX. 2. XX. 2. Prov. XIII. 17. XVI. 13. Esa. XIV. 32. XVIII. 2. Num. XXI. 21. XXII. 5. &c. (D) *Εξωχισμός* de ipso Dei Filio dicitur Angelo illo increato creatorum Domino, idque in Scriptura passim, ut Gen. XVI. 7. 10. XXII. 11. XXXI. 11. 13. XLVIII. 16. Exod. III. 2. XIV. 19. XXII. 20. 23. XXXII. 34. XXXII. 2. Num. XX. 16. Jud. VI. 11. 2. Reg. I. 3. Jud. XIII. 3. Zach. I. 9. conf. Apoc. VIII. 3. Esa. LXIII. 9. Mal. III. 1. & in loco nostro parallelo Hof. XII. 3. non ratione naturæ, quasi naturæ sit Angelicæ, sed officii, idque propter Dei Patris per Filium ad Patriarchas & Prophetas in V. T. locutionem Ebr. I. 1. divinam ad redemptionem missionem Es. LXI. 1. consiliorum divinorum patefactionem Matth. XI. 17. Joh. I. 18. Noranda hic Regula: Quotiescunque vel nomen Jehovæ vel divina opera & divinus cultus Angelo in Scriptura tribuitur, toties intelligendus Dei Filius princeps militiæ cœlestis.

Altera vox explicanda est *VIR*, de qua in Sect. Anal. num. V. prolixè egimus, simulque notavimus, quod Filii Dei quandoque sic propria, qui variis incarnationis præludiis in V. T. se ostendit, & ceu consiliorum divinorum perennis interpret & nuncius sub imagine viri sapius apparuit, ob incarnationis certitudinem ac gloriam. Unde in Sancto V. T. Codice per excellentiam non semel appellatur *וְיָחִיד* Vir, ut Gen. IV. 1. Exod. XV. 3. Zach. I. 8. II. 5. VI. 12. Jud. XIII. 6. 8. 10. 11. Jos. V. 13. 14. XL. 3. 4. 5. XLIII. 6. conf. Apoc. VII. 2. VIII. 3. & Dan. X. 5. Conf. Apoc. I. 13. Dan. XII. 6. 7. Conf. Apoc. X. 5. Item *וְיָחִיד* ut Jer. XXXI. 28. Zach. VI. 2. XIII. 7. quæ loca de Christo, nec de quoquam alio, intelligenda esse alibi à Theologis nostratibus invictè demonstratum est. Videndus præ aliis Magnif. Dn. D. Calovius Syst. Theol. Tom. IV. p. 256. seqq. itemque B. Dn. D. Dorschæus Pentad. Disp. III. ex Jerem. 31. p. 125. seqq. Satis itaque patet frequentato usu

nominis **שׂן** in Sacris Filium Dei appellari, sicut idem in N. T. Vir dicitur ut A&. II. 22. Ebr. I. 3. Quo pertinet Cabbalistica D. Sela. in append. ad libel. de voce Meimerah hujus nominis ad Christum applicatio, quod Christus sit **שׂן**, is, qui humeris suis portat **נ**, & **י**, & **שׂ** h. e. **יְרֵד** terram, **יָם** mare, & **שׂמַיָּם** coelos, & est **שׂן** vir ille, **אֲרִי** sustentator, **יְהוָה** Dominus, **שׂר** omnipotens secundum divinitatem: Est etiam **שׂן**, **אִישׁ** homo, **יֵשׁוּעַ** Jesus **שׂלֹמֹה** Salomo, vel **אָב** Pater **יָד** charus **שׂלֹו** pacis. Sine quo Jesu nihil nobis remanet nisi **שׂן** ignis & damnatio. Auferatur enim, Jod ex verbo **שׂן** nec Jehovaham nec Jesum habebimus, i. e. nullum Deum, nullum Salvatorem. Sic in praesenti etiam loco per **שׂן** Vir Filius Dei significatur, quod omnes textus evincunt circumstantia, & paulo post patebit clarius.

Cum igitur Filius Dei multoties tempore V. T. in corpore apparuerit, sciendum est hae corpora unita fuisse non (α) *εἰσωδῶς* essentialiter, qualis unio est inter personas SS. Trinitatis, quae unam numero divinam essentiam participant. (quamquam unitatem potius quam unionem in personis Trinitatis statuendam arbitremur, cum unio proprie sit eorum, quae aliquando non fuerunt unum, & quae saltem cogitatione sunt separabilia.) Non (β) *ὑπόστατικῶς*, cujusmodi unio est perpetua ac inseparabilis. Conf. Dn. D. Calov. Tom. IV. Syst. Theol. p. 277. seqq. Non (γ) *perichoristice*, quia non informabantur corpora sicut anima informat corpus & cum ea unum compositum constituit. Sed (δ) *parachoristice* & assistitive per externam adhaesionem, qualis unio est inter corpus humanum & vestem, quae assistentia consistebat in duobus, (1) in motu, quia Filius Dei corpus assumptum movit, non motu vitali, sed ut motor unitus mobili. (2.) In praesentatione, Filius Dei a corpore isto tanquam suo tempore in carnem venturus quodammodo representatur. Fuit igitur schema carnis, non vera caro, apparuit *κατ' ἐμφατὴν* & *κατ' ἐκονομίαν*, non *κατ' ὑπόστασιν*. Nihil proinde apparitiones istae Veteris Testam. in schemate carnis factae derogant veritati carnis Christi in N. T. nec ullum hic habent refugium Marcionitae, Manichaei, Valentiniani & consimiles Haeretici, qui veritatem Christi humanae naturae negarunt, affirmantes Christum non

veram

veram hominis naturam, sed speciem duntaxat assumpsisse & ceu spectrum sive *Φάντασμα* quoddam fuisse. Quod ipsum non tantum dictu maxime horrendum est & blasphemum; sed fidem Christianam penitus evertit. Nam si *Φάντασμα* quoddam fuisset, Christus, utique totum redemptionis opus nihil aliud quam nuda *Φαντασία* foret, atque ita fundamentum omnis consolationis destrueretur, quæ ex *ουνοσολα* carnis Christi cum carne nostra est petenda: nec enim eadem essentia carnis satisfecisset, quæ satisfacere debuisset divinæ iustitiæ læsæ.

Supereſt jam, ut eorum examinemus ſententiam, qui per *ΩΝ* non Filium Dei, ſed aliud quid intelligunt.

Non ergo hic locum habet. I. Quod Patres a nobis citati ſuperius Sect. Analyt. num. 6. tradunt adverſus Jacobum certaffe Diabolum ſpecie Eſau indutum, volentem Jacobum proſternere, cui tamen ſubvenit Angelus auxiliaris, ne vinceretur ſed vinceret. Eſſi vero Patrum canitiem merito veneremur, huic tamen ſententiæ propter rationes jam adducendas adſtipulari non poſſumus. Nam obſtant. (1) *Antagoniſte denominatio*, is enim *ΩΝ* dicitur, quomodo malus Dæmon quantum conſtat nuſpium appellatur. (2) *Dimiſſionis denegatio*. Antagoniſtam ſuam dimiſſionem petentem Jacobus dimittere non vult, Diabolum vero eundem fuiſſe retenturum veriſimile non eſt. (3) *Benedictionis petitiō & collatio*. Quis dixerit Jacobum a Dæmone benedictionem petere voluiſſe, & Diabolum petitam collaturum fuiſſe, cum non ipſius ſit benedicere, ſed ſolius Dei? (4) *Nominis novi impoſitio, & impoſiti explicatio*. Dæmon juſ nova hominibus nomina imponendi non habet, adeoque neque iſta nominis permutatio a Dæmone proſecta ſtatui poteſt. Conſ. quæ de nomine Iſraël dicta ſunt Sect. Anal. num. 38. (5) *Loci appellatio & appellationis ratio*, de qua actum num. 55. (6) *Obtenta liberatio*, quando lætabundus exclamat: Et ſalvata eſt anima mea. Atque hinc & ex plurimis aliis apparet, Jacobum non adverſus Diabolum luctatum fuiſſe. Male etiam præter Jacobum & adverſarium ejus tertius aliquis ſtans a partibus Jacobi, & eundem auxilio ſublevans fingitur, cum nulla non tantum ejus hic mentio ſtat, ſed expreſſe etiam dicantur, Jacobum remanſiſſe ſolum, ac omnibus deſtitutum, & a nemine in acerrimo hoc agone adjutum, præterquam ab eo, qui dicitur viſiſſe.

quod

quod non prævaleret ei vers. 25. is autem ipse Jacobi Antagonista erat duplicem sustinens personam, unam tentatoris, alteram auxiliatoris. Conf. num. 9. Et quid obstat, si dicamus, Jacobum in acerrimo hoc agone etiam ab Angelis custodibus destitutum fuisse? Quod enim Angeli custodes interdum deferant hominem ope sua & auxilio, non duntaxat ex iusto iudicio, ipsi deserti, sed & paterno, sapienti ac inscrutabili Dei consilio homini pio non semper ac assidue affixi sint, variis modis & exemplis ostendi & declarari posset. Ipsum nostrum Salvatorem ab Angelis derelictum, nec patienti legiones coelestes in suppetias missas fuisse legimus. Ideo sic quoque membra suo capiti assimilari debent. Vid. B. Dn. D. Danhaw, lib. Consc. Tom. 2. p. m. 141. seq.

Huic vero assertioni suæ fidem facere volunt, adducto ex Paulo loco, qui habetur Eph. VI. 12. Ita enim Origenes l. supra cit. inter alia: *Paulus, inquit, dixit nobis esse luctamen adversus principatus & potestates: Unde etsi Jacob luctatus est, sine dubio adversus aliquam harum virtutum luctatus est, quas humano generi & sanctis præcipue adversari & movere certamina Paulus affirmat. Nec aliter Hieron. l. c. inquit: Juxta rationalem & convenientem tanto Patriarchæ luctam, talem illico luctationem fuisse credendum est, qualem hi habent, qui possunt dicere: Non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem &c.* Resp. Verba Apostoli non ita simpliciter accipienda sunt, ut præter luctationem, quæ intercedit fidelibus cum Spiritibus malis, nulla statuatur alia, ita enim Apostolus sibi ipsi contradiceret, cum alibi dicat: *Spiritum & carnem sibi semper adversari* Gal. V. 17. Sed intentio Pauli ea fuit, ut doceret, iis qui Christo nomen dederunt non tantum contra carnem & sanguinem h. e. homines & mundum perversum, sed & cum primis cum Diabolo perpetuo in hac vita esse decernendum ac proinde *non ἐναντιώσας* explicandum est per *non solum*, cujus rei exempla plura dabit B. Dn. D. Glass. Philol. lib. 3. tr. 5. p. 490. seq. Deinde non negamus Diabolum in damna piorum semper intentum esse, iisdemque movere certamina, etenim Nunquam bella piis, nunquam certamina desunt, Et quocum cerret mens pia semper habet, hic tamen Satanam cum Jacobo in arenam descendisse negamus atque pernegamus, obstantibus textus circumstantiis, ut jam demonstratum est.

II. Non minus hic impingunt quamplurimi *Judeorum*, qui luctatorem hunc faciunt Angelum bonum Esau, qui voluerit impedire Jacobum, ne intraret terram promissionis, eoque efficere, ne complerentur in ipso benedictiones, sed in semine Esau. Quam *Judeorum* glossam recenset B. Lutherus in aureo suo ad h. I. comment. his verbis: *Rejicienda etiam est Judeorum glossa, qui fingunt virum luctantem cum Jacob fuisse Angelum bonum, qui fuerit custos Esau, eum pro suo officio, quod ipsi debebat, opposuisse se Jacob, & cum eo pugnasse. Angelum autem victum flevisse, & rogasse, ut se dimitteret.*

Hi variis modis falsi sunt. (1.) In eo, quod Esavo certum aliquem ac unicum ipsi aspiduum & quasi alligatum Angelum custodem associant. Quæ assertio fundo sacrarum literarum non est subnixæ, homini non unum aliquem Angelum; sed totas turmas atque phalanges associanti Gen. XXXII. 2. 2. Reg. VI. 17. Psalm. XXXIV. 8. XCI. 11. Zach. III. 7. Luc. XVI. 22. Ebr. I. 14. cum homo plures sibi insidiantes habeat Demones Luc. II. 26. totidem Angeli custodes eorum vim reprimentes opponendi sunt. (2.) In eo, dum statuunt, angelum hunc Jacobum promissi a DEO facti defraudare voluisse, quod ipsum Angelorum bonorum bonitati & sanctitati Matth. XXIV. 31. Marc. VIII. 38. omnino derogat. Falsum proinde est, Angelum bonum Esavi custodem voluntati divinæ & ordinationi resistere voluisse, quæ decretoria sententia in Jacobum jus primogenituræ & benedictionem jam contulerat, cum Angeli nihil vel contra vel præter DEI voluntatem faciant, unde in oratione Dominica oramus: Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, ita etiam in terra. Insolubile est, inquit B. Dn. D. Dannhayv. Gamal. Hebr. Teut. p. 13. quod fati divini nexibus innodatum, quod æterno ac indelebili decreto fixum est, quod DEUS finxit, nemo refingeret, quod simpliciter fieri acesse jussit, fiet, erit, stabit: qui in cœlo jactus est calculus, jacebit immotus, quem movere id sit *Θεομαχῆιν*; cui refragari id Numini divinitatem abrogaret; quem oppugnare id sit insanire. Imo si Angelus iste Esavum heredem promissionum constituere voluisset, quomodo Jacobo animum addere, palmam deferre, benedicere potuisset? quem fortitudine sua prostravisset potius, ut vo-

luntatis & propositi sui compos fieret. Ingentem enim vim & potentiam Angelorum testatur Scriptura Gen. XIX. 11. 2, Reg. XIX. 35. Dan. VI. 23. Joh. V. 4. Act. V. 19. Apoc. VII. 1. &c.

Quæ hic nobis obijciunt, maximam eorum cœcitatem potius arguunt, quam ut in recessu aliquid habeant. Dicunt enim (1.) Nescivisse Angelum ad Jacob benedictionem pertinere. Resp. (a) Quomodo dici id potest de Spiritu scientissimo Matth. XXIV. 36. intelligentissimo, qui res humanas per naturam intelligit, futuras quoque, quantum ex conjecturis & figuris capere potest, aut quantum DEUS ut voluntatis suæ interpreti manifestat. (β) Deinde hoc asserto sibi ipsis contradicunt. Si enim Angelus benedictionem ad Jacobum pertinere ignoravit, quomodo eandem a Jacobo in Esavum transferre in animo habuit? ignoti enim nulla cupido.

Dicunt (2.) Deum ita robur addidisse Jacobo luctanti, ut vinceret Angelum, Angelum autem victum flevisse, quod prævalere non posset, & Esavus benedictionis non fieret particeps. Cui sententiæ robur quærunt in verbis Osæ cap. XII. 5. flevit & rogavit eum, quæ ad Angelum referunt. Resp. Perperam hæc verba ad Angelum trahuntur. Obstat enim verborum series & connexio, quia verba: principem se gessit, potentia valuit, flevit, supplex oravit, in continua serie posita ad eundem nominativum Jacob referenda sunt. Recte Coccejus: Jacobus, inquit, rem habuit cum Angelo, qui tentavit eum, & Jacobus eum agnovit, & plorata ac supplici prece extorsit ei benedictionem. Nam flere & supplicare non est Angeli progredi nitentis, sed Jacobi retinentis, & benedictionem petentis ac exambientis. Sed de loco Hosæ plura paulo post dicentur.

III. A janua aberrant *Pontificiorum* nonnulli, & *Photiniani*, exitiales Antitrinitariorum simiæ, Virum, cum quo luctatus est Jacob, Angelum creatum fuisse operose contententes.

Repugnat sane commento huic Photiniano Papistico (1) *Benedictionis petitio* vers. 26. ejusdemque collatio vers. 29. quæ creato Angelo tribui non possunt. (2) *Angeli appellatio*, dicitur enim אֱלֹהִים vers. 28. 30. a cujus vocis propria significatione, qua solum Deum notat, recedendum non est, nisi textus circumstantiæ

stantiæ aut aliæ rationes prægnantes diversum svadeant. Imo Angelo creato uni nusquam nomen **אלהים** tribuitur. (3.) *Nominis Israël impotitio*, quæ Jehovah expresse tribuitur. 1. Reg. XVIII. 31. Conf. Gen. XXXV. 9. seqq. 2. Reg. XVII. 34. (4.) *Angeli cum hominibus conjunctio* vers. 28. is enim hic intelligitur, qui striete hominibus opponitur, hic autem non Angelus aliquis creatus est, sed Deus ipse. (5.) *Loci denominatio* vers. 31. Nuspiam Angelum aliquem creatum loci alicui nomen dedisse legimus Penueis, Facies Dei, ob apparitionem angelicam ibi factam, sed solum Deum. (6.) *Phmsis פנים אל פנים explicatio*. Dicit enim Jacob vidisse se **אלהים פנים אל פנים** Deum a facie ad faciem, i. e. in ea forma naturæ humanæ, quam suo tempore ex Maria Virgine assumpturus erat. Angelus autem creatus in carnem venturus non erat, sed potius ipse Dei Filius (7.) *subsecuta liberatio*, qualis nemini Angelorum creatorum vendicatur, de qua superius plura num. LVIII. (8.) *Loci paralleli collatio*. Hof. XII. 3. 4. Ubi nota (α) Hunc luctatorem vocari **אלהים** vers. 3. quo nomine unus creatus Angelus nuspiam designatur, ut paulo ante observatum est. (β) Jacob Angelum adorasse cum lacrymis & misericordiæ ac benedictionis impetratione, cum lacrymis non arte eliquatis, non Esavicis, quibus jactura primogenituræ; Non Israëliticis, quibus defectus carniū Num. II. non Hamanicis, quibus dignitas Mardochai deplorata est; sed Petrinis illis analogis Marc. XVIII. 72. gemitibus ac suspiriis comitatis, cum lacrymis veræ poenitentiae, fideique ardentis, quas desiderium summi boni & benedictionis divinæ exsudat. Quæ non nisi in verum & æternum Deum fertur, nequaquam vero ad creaturam dirigi debet, postulante ita tota Scriptura Sacra Matth. IV. 10. Deut. VI. 13. Rom. X. 13. Dicitur enim v. 4. **ויתחנן לו** & supplex oravit eum, ob impetrandam **חן** gratiam, denuoque sibi benignam faciem conciliandam, omnibus modis subjectum se exhibuit. Hic enim vocis illius est usus. Vid. 1. Reg. IX. 3. VIII. 19. 33. Esth. IV. 8. VIII. 3. Gen. XLII. 21. Deut. III. 23. Job. VIII. 5. IX. 15. XIX. 6. Psal. CXLII. 2. (γ) Jacob Angelum, cum quo luctatus est, in Bethel invenisse, Angelus vero in Bethel inventus creatus non fuit, sed verus Deus, cui altare extruxit &

sacrificia obtulit, quæ non nisi DEO debentur, imo qui sonora voce testatus est se verum Deum, Gen. XXVIII. 13. 19. ac se Deum in Bethel vocavit Gen. XXX. 13. XXXV. 1. (d) Angelum intelligendum esse illum, cujus memoriale sit Dominus DEUS exercituum, qui non alius est, quam ipse Dei Filius. Exod. III. 14. Vid. Magnif. Dn. D. Calov. Annotat. Anti-Grot. in Hoseam, & Syst. Theol. Tom. IV. p. 233. seqq.

Sed videamus jam, quibus telis nos sententiæ istius patroni adoriantur. *Obijciunt* 1. *Pererius in Gen. p. 1155. & Enjedinus. p. 37. quod & homines & Angeli nobis benedicant.* Resp. Non denegamus hominibus & Angelis benedictionem, quæ desiniente B. Dn. D. Dannhäv. Hodol. p. m. 510. est Virtus, alteri in nomine Dei, ex pio devoto corde quævis bona & malorum aversionem adprecans, cum ipso gratias agens, eumque affectum pro viribus opere ipso demonstrare satagens, nec minus divina dona cum precibus & gratiarum actione suscipiens. Ast benedictio ista est tantum causarum instrumentalium. Jacob vero ab Antagonista suo tanquam causa salutis ac benedictionis principali rogavit benedictionem, quam eidem etiam ut causa principalis impertivit. Quæ benedictio solius Filii Dei est, benedictionis omnis fontis, unde in abstracto vocatur *ישוע* salus ipsa. Gen. XLIX. 18. Esa. XXV. 7. LII. 10. LXIII. 11. Conf. Act. XIII. 47. utpote qui unicum est salutis fundamentum, 1. Cor. III. 11. autor æternæ salutis omnibus. Ebr. V. 9. Conf. quæ dicta sunt superius Syll. 2. lit. C. & B. Clotz. Angulol. pag. 241.

Obijcit 2. *Pererius* : Quod fuerit Angelus quantum ad personam, quantum vero ad representationem & auctoritatem DEUS, ita enim scribit : *Personaliter erat Angelus, representative autoritativeque Deus.* Nec aliter Enjedinus p. 37. Hic Angelum dici Deum, non quia fuerit Deus, sed Dei Patris Legatus : siquidem Dei Legatus nomen & Personam legantis & mittentis sustineat. Delrius in glossa liter. ad Gen. 32. *Literali sensu verus Angelus fuit ille luctator, secunda persona Sanctissimæ Trinitatis personam gerens, non ipsa persona secunda in assumpto corpore, verum in typo duntaxat.* Qui Augustinum secutus videtur I. 16. de C. D. c. 89. inquiringem : *Hoc nomen (Israël) illi ab Angelo impositum est, qui cum illo fuisset in itinere de Mesopotamia redeunte*

redeunte luctatus, typum Christi evidentissimum gerens &c. Resp. (1) In Textu nulla est inter Deum, qui per Angelum se patefecerit, & Angelum distinctio, siquidem Angelus ille, qui cum Jacob luctatus est, Deus fuisse perhibetur vers. 20. 28. Hof. 12. (2) Legato non fas est ea quæ Regi sunt propria & ipsi soli strictissime vendicantur, sibi aut arrogare, aut tribui citra læsæ Majestatis crimen permittere, utpote nomen personæ, titulum Regis, insignia, coronam, Reginae thalamum & quæ sunt alia. Ita Ego Legatus Imperatoris non potest dicere: Ego sum Imperator in casu recto, quia Imperatoris vices sustinet. Ministri Ecclesiæ, Legati Christi dicuntur 2. Cor. V. 20. Ep. VI. 20. non tamen Christus appellari possunt. Ipse Christus legatus Patris est, voluntatem Patris sui coelestis nobis interpretans, quis vero ipsum Deum Patrem dixerit? Negamus ergo Angelum creatum posse Dei nomen aut personam sustinere. Deus enim gloriam suam alteri essentialiter a se diverso non dat Esa. XLII. & XLVIII. Ab Angelica etiam humilitate id alienum est, nec ullo Scripturæ exemplo confirmatum, quin contrarium potius, quod attributa divina sibi tribui recusaverit, luculentum est ex Apoc. XIX. & XXII.

Obijcit Enjedinus (3.) Hunc luctatorem supplicasse, & dixisse, Dimitte me: Jacobum illum abire volentem quasi invitum retinuisse. Quæ sint indigna & inconvenientia Deo aeterno. Resp. Aliud est tentatio, aliud supplicatio. Quando dimitti voluit Angelus, non supplicabat, sed tentabat Jacobum, utrum constans in fiducia mansurus sit; non quasi ignoraret fidem ejus, sed ut adversitate quasi igne probatam contra quævis adversa confirmaret, & toti mundo notam faceret. Verba præ se ferunt severitatem, affectus interim bonus est, ut Jacobo, cum quo ipsi res est, commodet. Neque sequitur: Angelus dixit ad Jacob: Dimitte me, E. Jacobo supplicavit. Ipse Deus Israël dicit ad Moysen Exod. XXXII. 10. Dimitte me, ut irascatur furor meus adversus eos, Ergone Deus Moysi supplicavit? Nequaquam, Moyses potius supplex eundem orabat, ut memor promissionum & foederis sui populo parceret. Neque invitum Jacobus Filium DEI retinuisse dicendus est, quamvis enim revera abire voluerit, non tamen voluntate absoluta, ubi nulla conditio intervenit, quis enim voluntati ejus resistet? Rom.

IX. 19. sed voluntate conditionata ac hypothetica, tñclutam habente conditionem vel retentionis vel dimissionis, si scilicet Jacob volentem abire dimiserit, nec precibus retinuerit, unde etiam instante Jacobo precibus in actum deduci non potuit. Frustra sane alias imo impie abitum ipsi denegasset, nisi sperasset esse eundem conditionatum, sperans fore, ut si eum firmiter tenuerit, benedictionem quoque sit impetraturus.

*Obijcit Enjedinus p. 36. (4.) Hic athleta fuit infirmior homine, utpote quem vicit Jacobus, E. non fuit Deus Israël, quippe qui est omnipotens, & vinci ab homine nequit. Resp. Negamus, Athletam, hunc infirmiozem homine fuisse, aut alicujus impotentia ex eo argui posse, quod a Jacobo victus sit. Non enim usus est potentia sua absoluta, utpote quam nulla creatura retardare aut inhiberi potest Esa. XIV. 27. Dan. IV. 35. qua Jacobum non vincere solum sed prosternere etiam ac in nihilum redigere potuisset; sed certæ œconomia, per quam Jacobo misericorditer condescendit, secundum infirmitatem ejus ita se accommodans, ut vires assumpti corporis non aliter moderaretur, quam ut Jacobus victoriam referret, non quidem ex viribus nativis ac propriis, sed per vires dativas coelitus erogatas, misericordia & auxilio colluctatoris sui Filii DEI communicatas, qui vires eidem addidit, ut prævalere posset: יפון זרעי יריו מירי מכיר ועקב *Roborata sunt brachia manuum ejus, a manibus robuisti DEI Jacobobi* Gen. XLIX. 24. Ita potentia Filii DEI paternæ ergo Jacobum misericordiæ favore tincta & temperata erat, ut nihil quicquam facere posset, quod veritati suæ & promissioni aut saluti Jacobi officere videretur. Constans enim est DEUS & fidelis in suis promissis, & verbum ejus & verbum veritatis. Nihil apud eum est impossibile, nisi quod non vult Gen. XVII. 14. Jer. XXXII. 17. 27. Zach. VII. 6. Matth. XIX. 6. Marc. XIV. 36. Luc. I. 37. XVIII. 26. Eph. III. 20. Unde cum certa fuerit & immutabilis Filii Dei Jacobum benevole respicientis sententia de eo in Patriam reducendo, vi divini promissi Gen. XXVIII. 15. haudquaquam fieri potuit, ut in nihilum eundem redigeret. Potentia igitur DEI h. l. non consideratur absolute nullo habito respectu vel ad certam *ἰσχυροτητα* vel ad alia attributa, veritatem scil. sapientiam, justitiam*

tiam & divinæ voluntatis propositum ; sed relate cum respectu ad eadem, quomodo Deus nihil agit, quod Sapientiæ, Justitiæ, Misericordiæ vel Veritati suæ repugnet & adversetur. Quo respectu invincibilem ligare, & omnipotentem vincere possunt piorum preces, exemplo Loth Gen. XIX. 22. Moſis Exod. XXII. 10. Ephraim Jerem. XXXI. 20. Lubet hæc paulo dilucidius explicare similitudine, a Patrefamilias mutuata, quam recenset Brent. ad Luc. 4. p. 2720. Finge, ait, Patrem quendam familias, amissis clavis suis ad clauſas ædium suarum fores accedere. Ibi, quia nemo domi est, qui aperiat, & ipse claves amisit, recte dicere solet, non possum in ædes meas intrare. Quid ita, annon potest fores suas violentia effringere & ædes intrare? Potest. Sed alia est potentia ejus violenta, alia ordinata. Si quicquam violenter agere voluerit, potest non solum fores ædium effringere, sed etiam ipsas ædes ferris, aſciis & securibus subvertere. Sed si voluerit per ordinatam januam, non effracta ſera, intrare ædes, certe id non potest, nisi clavem habeat. Hucusque Brent. Idem, de Antagonista Jacobi Filio Dei cogitandum est, qui, si usus fuisset absoluta & imperſcrutabili ſua omnipotentia, Jacobum non modo vincere, sed in istu oculi enecare potuisset: sed si promissiones suas Jacobo factas respiciat, non potest quicquam facere, quod misericordiæ & veritati ejus officeret, unde non potest Jacobum quamdiu is promissionibus innititur vincere, si attendatur, quæ omnino attendenda est potentia ejus revelata. Recte ergo dicitur: Filius Dei non potuit Jacobum vincere, non quod ipse impotens eſſet; sed quod propter fidem Jacobi, promissiones apprehendentem & propter veritatem suam revelatam, non posset.

Objicit Enjedinus (5.) Cum ait Jacobus: Vidi Deum, & salva facta est anima mea, ipsum non dicere, se adeo salutem eſſe consecutum, quia viderit Deum, sed gratulari sibi, quod cum Angelum, qui personam Dei sustinuiſſet, viderit, non tamen mortuus sit: quia a conspectu Dei, aut Angeli mortem ſecuturam putarint, ut hiſtoria Gideonis & Manue oſtendat. Resp. Sponte jam corruiſt Enjedini exceptio ex dictis ad Object. 2. quæ conficta est, nec ullum in textu habet fundamentum. Jud. VI. 22, item XIII. 2. 2. quæ allegat, Angelus

incepa-

increatus intelligitur, Filius nempe Dei, quod textus περισσότερον evincunt. Alias non negamus, sanctos etiam qui carnem adhuc circumferunt, quoties apparuerunt ipsis Angeli horrorem conce-
pisse, solatio tamen statim abactum; verum hic Angelum talem non intelligi sufficienter hucusque demonstratum est. Quando vero Deus visus dicitur dist. inter divinam essentiam & oeconomiam. Di-
vina essentia visa non est, ac proinde manet invisibilis, οὐνοφανὴς
vero in corpore & aspectabili forma videri voluit. Vid. plura apud
Magnif. Dn. D. Calovii Armin. p. 65. seqq.

(6.) Pererius suæ sententiæ argumentum invenisse se credit
Hof. XII. Ita enim ille: *Eum, qui luctatus est cum Jacobo, fuisse Ange-
lum aperte nos docet Hoseas cap. 12. ita loquens de Jacob: In utero
supplantavit fratrem suum & in fortitudine sua directus est cum
Angelo, flevit, & rogavit eum, & ibi locutus est nobiscum. Ecce
tibi luctatorem illum appellat præcise Angelum, quomodo nusquam re-
perire est in Sacris literis appellari Filium Dei: Nam ubi vocatur An-
gelus, ibi semper adjungitur aliquid, quo significatur non vocari eum
Angelum quantum ad personam, sed quantum ad similitudinem quan-
dam muneris Angelici, & ideo dicitur Magni Consilii Angelus, & An-
gelus Testamenti. Conspirat Enjedimus: Deum, inquit, & Filium
nusquam vocari Angelum, nulli enim Angelorum dixit Pater, Filius
meus es tu. Ita quoque Hof. 12. ad Angelum creatum trahit, quæ
de Angelo increato accipienda sunt Grotius. Resp. Athletam
hunc apud Hoseam dici Angelum non negamus, sed Angelum
creatum eum fuisse demonstrandum erat, contrarium nos pro-
bavimus superius. Probat id Pererius, quod Luctator iste appel-
letur præcise Angelus, quomodo nusquam reperiatur in Scriptu-
ris appellari Filium Dei. Quo ipso ultro ignorantiam suam pro-
dit Pererius, Filius enim DEI Angelus dicitur non cum addito
tantum, ut מלאך בן עזרא Esa. LXIII. 9. מלאך הברירה Mal. III. 2.
מלאך ירושה Gen. XVI. 7. 10. XXII. 34. Iud. VI. II. XIII. 3. 2. Reg.
I. 3. מלאך מלך Job. XXXIII. 23. מלאך האלהים Exod. XIV. 19.
מלאך הנאמר Genes. XLVIII. 16. &c. Sed sine addito etiam
מלאך Exod. XXIII. 20. XXXIII. 2. Num. XX. 16. & cum ה Empha-
tico המלאך Zach. I. 9. II. 7. Quæ dicta non possunt, nisi de vero
DEO intelligi, quod alibi invicte nostrates demonstrant. Vid.*

Dn. D.

Dn. D. Calov. System. Tom. IV. p. 5. seqq. Quod vero Enjedious evincere conatur, Filium Dei nuspiam vocari Angelum adducto loco Ebr. I. 5. ubi nulli Angelorum dictum profertur Filius meus es tu, in re seria ludere videtur. Nec enim simpliciter verba Apostoli resumenda sunt, cum Spiritus illi expresse vocentur Filii Dei Job. I. 6. II. 1. XXXVIII. 7. Sed limitate & cum certa restrictione. Nullus Angelus creatus accepit nomen Filii Dei, ut Deus ad ipsum dixerit ab æterno, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Ubi de Angelis creatis sermonem esse patet ex oppositione CHRISTI, qui ex eorum censu eripitur, vers. 4. qui proinde manet Angelus increatus: dicitur Angelus ἰζοικῶς quia αὐτάγγελος tanquam legationis ad genus humanum autor, consiliarius, executor, quia Angelorum Dominus & caput, non ratione ὁμοσιᾶς vel communionis ejusdem cum Angelis creatis naturæ Ebr. II. 16. sed dominio, quia inde ab initio missus est ad homines peccatores. Primus scil. in Paradiso Evangelii preco, qui Patriarchis & Prophetis locutus est, iis viam salutis æternæ consequendæ monstravit &c. Grotium prolixius refutat Magnif. Dn. D. Calov, Annotat. Anti-Grot. in Hos. item Comment. in Gen.

Cætera quæ hic obijciunt adversarii ita comparata sunt, ut à quoquam facillime falsitatis convinci possint. Sequitur ergo Conclusio.

ERGO Angelus sive Vir cum Jacobo luctans est verus Deus, & in eum Fideles Veteris Testamenti crediderunt, in eo fiduciam salutis consequenda collocarunt, eundemque tanquam verum Deum & Goelem suum cognoverunt.

SECTIO PORISMATICA.

SUPEREST, ut Porismata quædam rationem temporis habentes breviter producamus. Quanquam enim ea ex hætenus dictis multo plurima a quocunque facillime deduci possint, non tamen gravabor unum vel alterum apponere.

I. *Lucta Jacobi vera fuit, non imaginaria.* Confirmatur (1.) Colluctatoris denominatione, qui **W**N dicitur, Conf. Sect. Anal.

M

Num.

Num. V. Verbi **בְּחֵץ** *empbasi*, de qua actum Sect. Anal. Num. IV. (2.) *Durationis adjuncto*, cum demum aurora clarescens desierit, adeoque per longum temporis spatium duraverit. (3.) *Collocutionis descriptione*. Nec enim aliter colloquium, quo inter luctandum usi sunt, descripsit Moses, quam sicut in ipsa lucta se habuit. Sicut Jacob recitavit, inquit B. Lutherus, ita Moses scripsit historiam. (4.) *Femoris luxatione*. Imaginatio, quæ multum sæpe quidem potest, claudum aliquem efficere nequit. (5.) *Jacobi fletu atque precatione*, Quæ Osee XII. 3. describuntur. Contrarium statuunt R. Mose Ægyptius p. 310. p. 2. c. 42. ex R. Chijah, item Rupertus & Thomas, sed asserto suo ex textu fidem facere nequeunt.

II. *Non omnis simulatio est illicita*. Ut ea, quæ divinæ voluntati & charitati proximi non adversatur. Ita h. l. Filius Dei simulat se hostiliter cum Jacobo agere, affectu interim paterno eum prosequitur, ut fidem ejus toti orbi reddat conspicuam. Ita simulabat DEUS se velle naticidium Abrahami, item erga Chanaanam, quæ simulatio nihil erat aliud, quam fidei probatio, & ejusdem coram universo mundo declaratio. *Illicita* autem est simulatio, quæ divinæ voluntati proximique charitati repugnat, qualis est simulatio papæ religionis rituum, ceremoniarum aspersio, lustralium, rosationum, processionum, qua signum bestię proprium ac distinctivum colitur, qua quis scorto se Babylónico ad amplexum præbet, idololatrias obfirmat, infirmos scandalo offendit. 1. Cor. X. 21. 1. Thess. V. 22. Vid. B. Dn. D. Dannhavv. Lib. Consc. Tom. I. p. m. 651. seq.

III. *Jacob clauditate triumphi sui admonebatur*. Non aliter ac Coles, qui accepto vulnere claudus factus est, cui cum crucis vitium obiectaretur, per singulos, inquit, gradus admoneor triumphi mei Plutarch, in Publ. Item: *Philippus Macedo*, cum accepto in coxa lancea ictu in claudicantem incidisset, laudi hanc sibi vertebat apud calumniatores, referente Cæl. l. 8. c. 5.

IV. *Mala natura, monstrositas corporis, cæcitas, alique corporis defectus homini pio exprobanda non sunt, nec eorum causa severius de quoquam judicandum*. Spectanda enim sunt tanquam cælitus immissa Exod. IV. 11. Quis statuit os homini? aut quis statuere potest mutum aut sardum, aut sensibus valentem, aut cæcæm?

nonne

non ne ego, qui sum Jehova? Nullus, ait Augustinus quæst. 8. in
Exod. nisi insipiens crediderit, aliquid homini secundum vitia
corporalia accidere, quod DEUS nolit. *Ad gloriam numeris cele-*
brandam Joh. IX. 3. *Ad commiserationem excitandam*, ut homo
videns coram se cœcum commiseratione ejus tangetur, calami-
tatis humanæ a primo lapsu attractæ recordetur, sciatque viden-
di facultatem DEUM non jure sibi debere, sed gratis tam corpo-
ris quam animi bona conferre universus, quæ cum uni vel alteri
eripit, non injuste agit, nec enim aufert debita, sed pro suo pla-
cito non donat gratuita: *Ad peccatorum sufflaminacionem*. Quam
spiritus extulisset Mephiboseth, si Absolomi pulchritudinem ha-
buisset, quam deprexisset eisdem Absolom, si claudicasset?
quoties qui periisset, nisi periisset? præstaret divitem epulonem
fuisse Lazarum, Saulem mansisse Agasonem (si abusum & pœnam
intuearis, non si libertatis meliorem usum, & amorem divinum)
Aliis gratia divine donis compensata. Unde in cœcis, furdis, mutis,
pygmæis, naturæ defectum ingenii præstantia, acumine auditus,
imaginatione & memoria exquisitiore, scientia, judicio, facundia,
prudentia compensari reperimus, & hoc quicquid est aloës alio
melle dulcorari, *Homerum* cœcum fuisse fatentur omnes, quam-
vis unde cœcitatem illam contraxerit non satis, conveniat. Tamen
ut Poëta de eo canit:

Hic oculos gessit sub pectore, nobile monstrum:

Omnia qui vidit terramque hominesque Deosque

Omnia qui potuit cernere cœcus erat.

Didymus Alexandrinus, præsul Cesarientis, cœcus fuit a puero,
nihilominus Dialecticam & Geometriam didicit, scripsitque
commentarios in Psalmos & alios libros Biblicos, tantaque in
docendis Sacris literis accuracione pollebat, ut canum Hieronymi
caput ad sui auditionem pellexerit. Ita enim proœmio Hoseæ scri-
bit Hieron. Cum essem Alexandriæ, vidi Didymum, & eum fre-
quenter audiui, virum sui temporis eruditissimum, rogavi eum,
ut quod Origenes non fecerat, ipse compleret, & scriberet in Ose-
am commentarios, qui tres libros me petente dictavit, quinque quo-
que alios in Zachariam. Plura Exempla de Diodoro Stoico, Dn. Au-
sidio, aliisque dabit Textor. Offic. cap. 58. p. m. 164, seq.

V. *Claudicatione Jacobi posterorum magna partis claudicatio notatur.* Hi enim sincero corde Deo minime adhærebant. Unde Elias 1. Regum XVIII. 21. ita invehitur in populum Israëliticum: Usque quo claudicatis in duas partes? si Dominus est DEUS, sequimini eum: si autem Baal, sequimini illum. Et Regnum Israël decem tribuum in specie ita dictum, & a regno Juda distinctum, mulieri claudicanti assimilatur Mich. IV. 6. 7. Zeph. III. 19. propter claudicationem ejectæ atque afflictæ adeo, ut vix incedere possit amplius, & ex debilitate ista, ruina ejus & in æternam damnationem lapsus sponte subsequeretur, nisi ad Christi regnum converteretur. Hinc monet Apostolus: Facite ut recti sint ingressus pedibus vestris, ne claudicatio aberret a via. Ebr. XII. 13. h. e. ne forte si quis jam claudus est ex pedum infirmitate, novo offendiculo periclitetur, & salutis jacturam faciat. Ita etiam claudicat Schola Syncretica, cum mendacio quovis modo colludens, (*Vid. B. Dn. D. Dannharr. Myster. Syncret. detect. p. m. 5. seqq.*) qua, quod de Alexandro Severo Imperatore traditur, in eodem larario Christus cum Orpheo, & Apollonio colitur, dicens Ave, quibus DEUS Cave Matth. VII. 15. Hanc acerrima Domini interminatio manet, quæ habetur Apocal. III. 15. 16. Scio opera tua, quia neque frigidus es, neque calidus, utinam frigidus esses aut calidus. Sed quia tepidus es, & nec frigidus nec calidus, incipiam te evo-
mere ex ore meo.

T A N T U M!

SOLI DEO GLORIA!

הללויה:

Qui colluctatus Patriarchæ est, Angelus haud est
Nudus ; sed Summi Filius ipse DEI.
Pagina testatur divina : profana faceessant
Somnia Calixti ; lucis egena sacræ.
Ut Jacob jam victori benedixit Jova :
Sic adsit studiis gratia dia Tuis !

Abraham Calovius, D.

Omnibus est seclis res admiranda : Jacobum
Luctando immensum detinuisse DEUM.
Non TE dimittam, mihi ni sis fausta precatus :
Vox fidei est ; cordi vox imitanda pio.
Detinuit tamen, & retulit quæcunque petebat :
Det DEUS, ut similis sors Tibi, Amice, fluat ?

Johannes Meisnerus, D.

Invasit Dominus Jacob, dum nocte remansit
Solutis relictis omnibus.
Colla diu gravibus postquam tentata lacertis
Pugnante Jacob fortiter.
Ipse Dei Natus voluit certamine totis
Suis nec uti viribus.
Hinc victor Jacob, stupefactus robore tanto
Homo Deum quo vicerat.
Pugnæ jam, Pilarik, pandis mysteria, magna
Referre digne præmia.

Johannes Andreas Quenstedt,
S.S. Theol. D. & P.P. h. t. Decanus.

Imbellis bellat *Jacob*, vincitque potentem
Adversus invicta mente *DEUM*, *Dominumque*,
Detinet usque Auroræ exortum *Servus* inermis
Infirmis firmæ fidei manibus. Solidentur
Ut promissa sibi, devoto corde precatur.
O miram Fidei vim! Rem dum mente revolvit
Assidua, *Pilarik*, Domini Te gratia dicit.

boni ominis causa deproperabat
Witteberge

D. Joh. Ad. Schertzer / SS. Th. Prof.
Ord. ingenui Præsulatus Misen. Canonic.
Acad. Lips. Decem-Vir, & Alumnor. Elect.
Ephorus.

Lucta gravis *Jacob* mysteria magnaprehendit,
Hæc bene scrutari plura monere potest.
Hæc tua nunc cura & meditatio, FAUTOR AMANDE,
Pergas scrutari mystica verba Dei.
Hocce pium studium Patria florebit ab usque,
Civibus atque tuis commoda magna dabis.

Johannes Deutschmann / D.

Cœlestem pugilem mortalis vincit: Amor
Vis summa nempe vicerat prius *DEUM*.
Aurora pingente polum decessit arena:
Oriens ab alto namque luce alia haud eger.
Hæc qui proponis, duram sic vince laborem;
Quo luce tandem patriam decores Tuam.

benevoli affectus testandi ergo
fecit Witteberge,

Georgius Mœbius, SS. Theol.
Doct. ejusdemq. in Acad. Lips.
Prof. Publ.

Arcto

Arcto contulerant quondam luctantia nexu
Pectora pectoribus, Jacob homo, atque Deus.
Mortali bene cedit opus : succumbit Iöva.
Hæc fidei virtus ! vincitur ipse Deus.
Hanc luctam, Pilarik, doctæ dum indagine mentis
Lustras, tergemino dignus honore cluis.

*Andr. Sennertus, P. P. Acad. Sen.
& h. r. Decanus.*

Prodite nuptis nubium claustris Sacræ
Mentes, beato quas fovet, Cœlum sinu.
Jacta est palæstra. Quale non vidit chorus
Effulgurantum siderum, cernet neque
Certamen oculis nobilem scenam struet.
O res stupenda ! debilis Summum DEUM
Aggreditur homo ; stupete : *Germani* pavens
Chalybem *Jacobus*, impetu vincit gravi
Pugilem potentem ; dexteris plausus date :
Benedictionem præmium luctæ refert ;
Ovate : Fallor : an rotas roseas quoque
Morata, tenebras distulit nigras polo
Furare mater Memnionis ? Stellas ferunt
Ter restitisse, Phosphoro vagum gregem
Cogente. Prodi patrio mihi solo
Amice juncte ; palse pectoris famem
Spectaculo hoc. Quid ? pulpitem celeri pede
Jam scandis, ore mysticam pugnam docens
Non in deserto. Panno scilicet cluis.
Arena Martis Hungarus campus patet,
Tinctus Geloni sæpe sanguinis notis :
Industriæ sic Leucoris circus Tuæ ;
Isto & rigatus prælio, Victor quo abis.

Ita vince PILARIK, fulgidæ ut palmæ decus;
Tandem & Coronam, quam dabit JUDEX, feras!

Gratulantium tholo suspend.

M. Georgius Fridericus Magnus,
Posonio-Hungarus.

Res miranda! subit durum Jacob Patriarcha
Certamen, solus nocte tacente manens,
Angelus haud nudus, non Dæmon; sed magis almi
Colluctator erat Filius ipse Dei.
Perpendis, Frater, dum talia acumine mentis;
Filius ex alto det bona quæque Tibi.

Fratri suo gratulab. f.

Esaïas Pilarik, Matth. Hung.
S S. Th. & Ph. Stud.

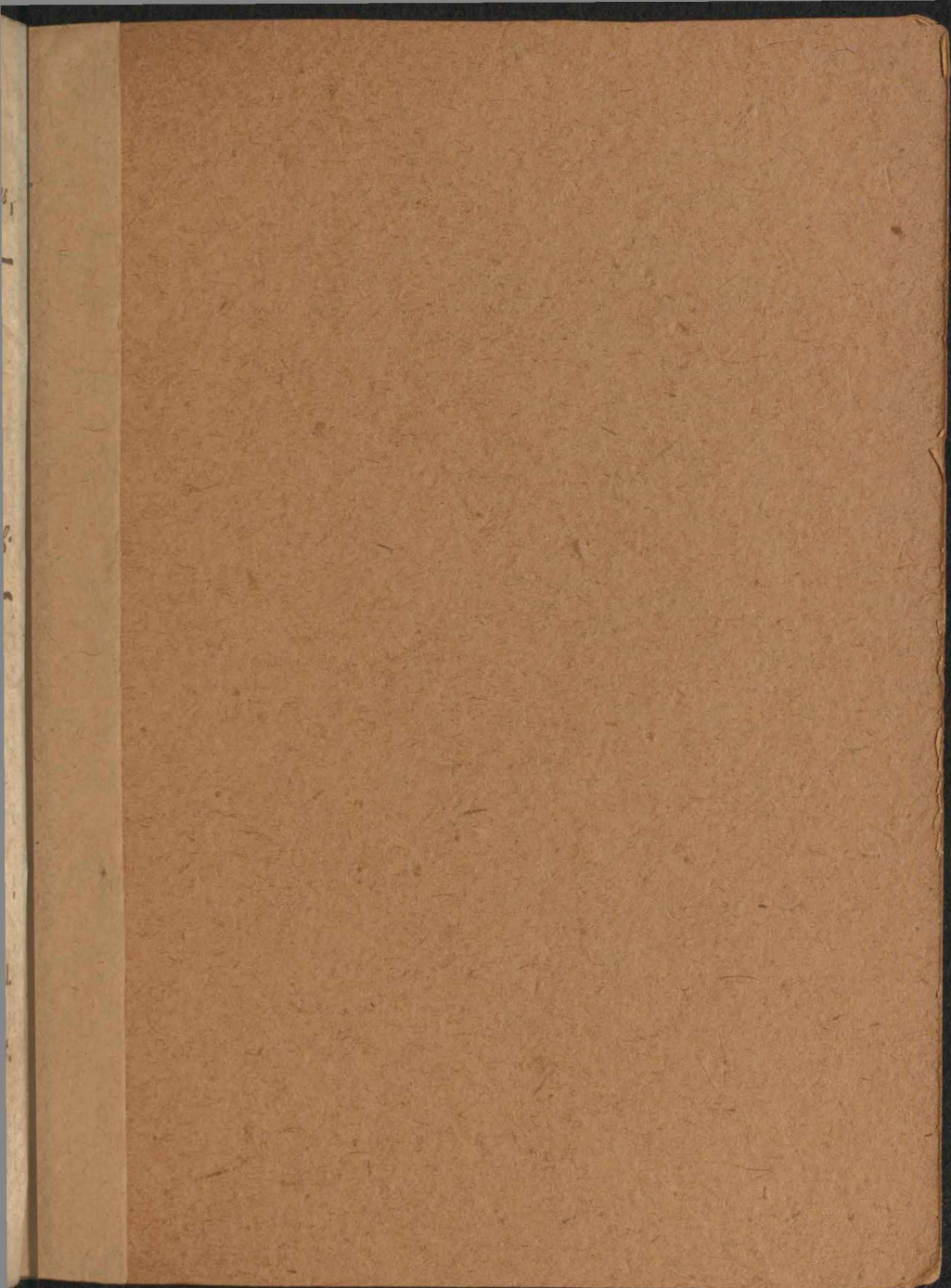
Hactenus ingenio lustrasti sedulus acri
Arcani quicquid svada Latina fovet.
Græca Tibi quoque scripta patent: interprete nullo
Ufus, dilucidas dogmata sancta Dei.
Chaldæi quoque nomen habes, Arabisque Syrique,
Philosophi, docti Theiologique simul.
Quid multis? Labor ista probat quem mittis in auras
Jacob lucta Tuum dum subis ingenium.
Gratulor inde Tibi, Nostris, Patriæque mihi que
Perge, parata Tibi præmia digni scio.

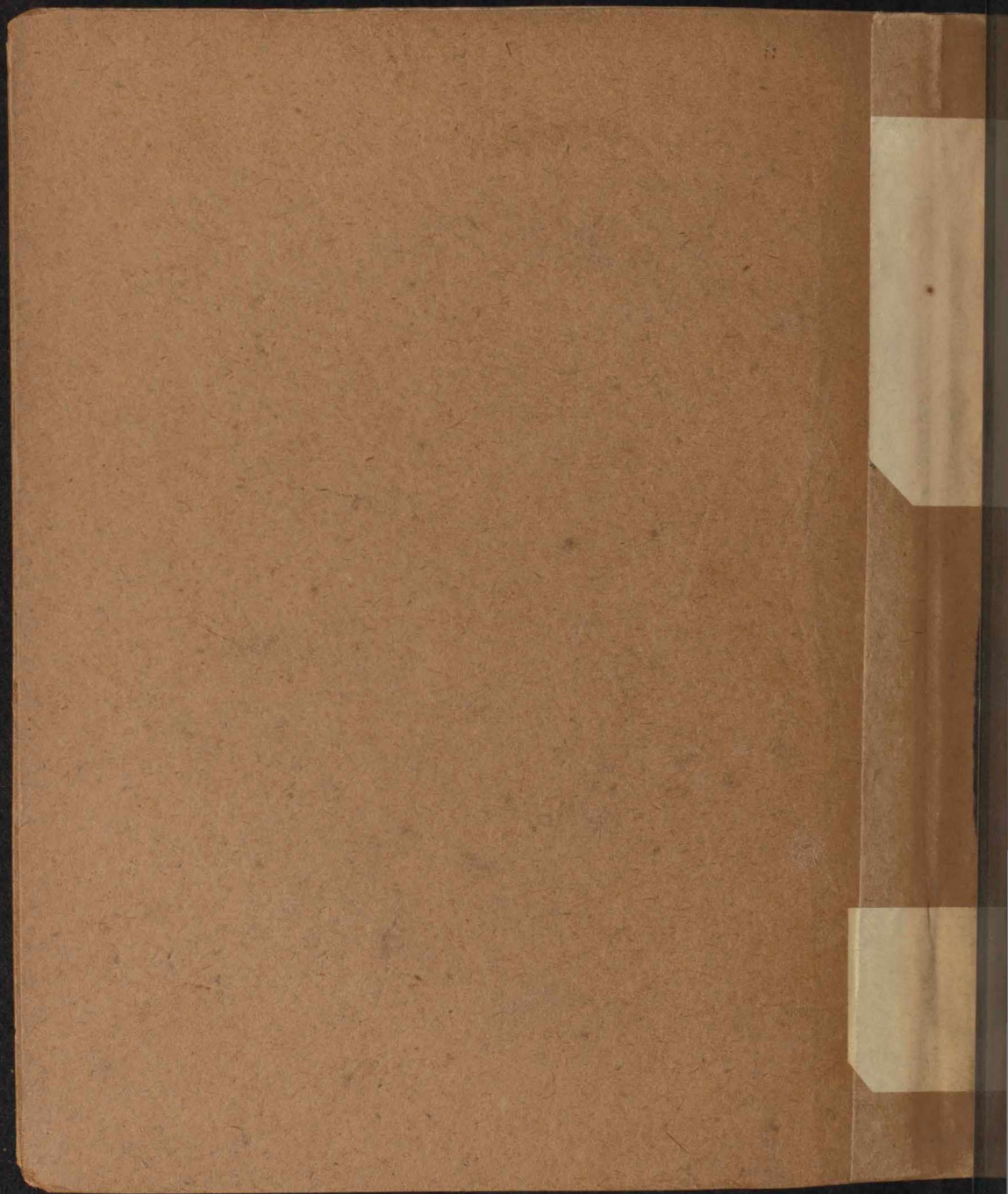
Hæc Fratri suo Germano, jam secundum Theol.
speciem edenti L. M. Q. *ἀντοχιδ.*

Andr. Pilarik, Matt.
Hung.

FINIS.

136026

Inches 1 2 3 4 5 6
Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16

Farbkarte #13

Blue

Cyan

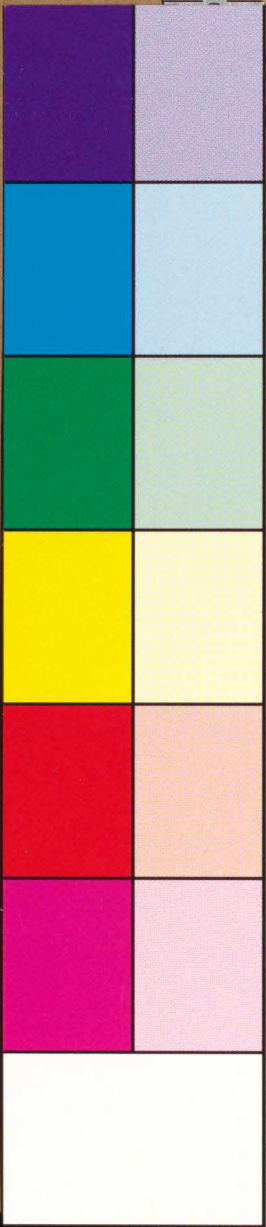
Green

Yellow

Red

Magenta

White

E

108 985